

KAFFKA MARGIT

HANGYABOLY

Regény

1.

Ebben a szép, nagy, öreg kertben olyan volt bizony az édes, szeptemberi ragyogás - ez a tisztán szétszurgó sűrű arany a levegőben -, akárcsak a többi, valamennyi kertje fölött a szomszédságnak meg a városnak. A természetes, deli fák bizony nem éltek itt szűzi meddőségben, hanem - miután Boldogasszony-hava tündéri éjszakáin lengő virágfátylakba burkolózva bolondul kibálozták magukat, élték világukat - végre gyönyörű lakodalmat csaptak, és a hosszú, nyári csendben piciny magvakat pólyáltak eleven szöveteik gyengéd zöldjébe. Most, hogy itt van az őszi beszámoló, és mindenkinek meg kell mutatni, mit művelt és hogy munkálkodott Isten nagyobb dicsőségére, - most lám - érett, nagy gyümölcsöket mutogatnak, citromsárga, fontos körtéket és kerek, piros almákat, amelyek csak alig-alig csüngenek a kocsányon, és olyan illattal töltik meg az apácázárda kertjét, hogy az mindenhez jobban hasonlít, mint a tömjén szűrő és szemérmes füstszagához.

A tömjénhez, mely már-már émelyítővé áporodott odafenn a főépület homályos folyosóin, főképpen azon a keskeny és szűk úton, mely a zárdatemplomtól a refektórium ajtajáig vezet el az óriás konyha előtt. Ó, álmos, homályos kora reggeleken milyen otthontalanul szokott elvegyülni a köményleves és pörkölt makk-kávé meg mosogató üst szagával, mikor a bennlakó növendéklányokat a reggelihez vezetik - mikor a hosszú misétől agyoncsigázva, kiéhezve és kissé bódultan az életük, a lépteik, a páros vonulás gépszerű egyformaságától - néma vánszorgásban elvonulnak arra.

Ilyenkor nyitva szokott lenni a zárda nagykapuja és a templomcsarnoké, hogy világi ájtatoskodók bejöhessenek meg a bejáró növendékek is önként. - Ezekre ugyan nem kötelező a napi mise, de jól tudják, hogy a bizonyítványokban enyhítőül számít e buzgóság, és igyekeznek láttatni magukat az osztályfőnök apácától legalább, ha csak a külső csarnokba surrannak is be a végére, már evangéliumra, s néhány csepp szenteltvízzel érintették csak a huncut homlokukat - borzongva, felületesen és profánul-sebtiben. De a kék egyenruhás bennlakók ilyenkor beszívhatják egy pillanat felére azt a friss, boldog „világi” illatot, mely a külső levegővel beárad. Sóvárgó szemük megláthatja a város utcájának egy darabját, felrévlik előttük álomszerűen és futtában az „élet”, amilyennek valaha ösmerték - tavaly vagy tavalyelőtt, mikor még otthon, valahol a szülők házából jártak iskolába, a mamájuk keltette őket, pörölt, ha még nyújtózkodtak, fésülte a hajukat, és már „igazi” kávé illatozott az asztalon, aztán könyvestáskával siettek végig a világos, napos utcán, kiabáltak a fiukra, vagy vicogva könyökön taszigálták egymást, s közben látták Marit a nagy piaci kosárral, amint bevásárolni megy az ebédhez... Igen, itt is, a templomajtóban lehet látni néha Marikat kosárral, rózsafüzéres öreg néniket, néhány levett kalapú kisdiaót azok közül a szegény tanulók közül, kik ministrálni szoktak a templomban, és a papi konviktusba akarják felvétetni magukat. És látni lehet a bejáró társnőket is, e boldogokat, kik a szüleik házából járnak a zárdaiskolába, s kiket jóformán csak névről ösmernek, mert az osztályban külön padosorokba ültetik az egyenruhásokat, és a közlekedés e világiakkal jóformán tilos nekik, csak a „felebaráti szeretet” követelte szívességekből állhat. És a kis profánok ilyenkor oldalvást állva gúnyos és zavart érdeklődéssel szemlélik a kimerően vonulókat sorát. Az életük nagy szabadságából, boldog és léha köznapiságából nézve akaratlanul is tiszteletet keltő - idegen, titokteljes és méltóságos ezek rituális rendje, éltük és lépteik szigorúan kötött ritmusa. Kissé irigyen nézik, mint a papnőket, beavatottakat - de csak azért is összevihognak.

Legkivált az „öreg”, a kövér, paprikavörös képű apáca mögött, kiről tudják, hogy rettegett pásztora e sötétkéek nyájának. *Kunigunda’ gumi bunda!* - csúfolják, és kuncogva nevetnek a háta mögött. Igen, hisz ők nem tartoznak rettegett uralma körébe. Ó, hogy gyűlöli őket. Nem is néz vissza rájuk, úgysem nyomozhatná ki a bűnöst, és nincs hatalma fölötte, de nagy arca egy árnyalattal sötétebben vöröslik a méregtől, és tömzsi marka keményen szorítja az olvasó faragott halálfejét. *Réndetlenek! Fraccok! Pinklik!* - pattog érdes, szinte férfias hangján, rossz, svábos kiejtésével. Testes nagy alakja úgy áll háttal a nagykapu felé, hogy elfödje a kilátást, az utcát - reggeli fény, mozgalom, szabadság veszejtő ingereit. *Si-étni!* - recsegi egyre, míg az álmatag léptű sort felszívja a szűk folyosó. És jaj annak, aki ilyenkor egy halk szót sűg a szomszédja fűlébe, aki csak egy jellel is megszegi a reggeli szilenciumot. Ha kisművendék, okvetlen térdelni fog büntetésből a refektórium közepén, ha nagyleány, percekén át kell hallania e rekedt káplárhang csattogó zsémbelését - idegekig ható, meg-megűjűlő árját a pulykamérgű pirongatásnak jó reggelre a makk-kávè mellé - a szilencium nyomasztó csendjébe.

És azzal elkezdődik a nap: leckék, munkaórák, gyakorlatok - hitmagyarázat, karban imádkozások, litánia az ájulásig, hideg kövön térdeplés -, és pontosan úgy, mint tegnap és holnap nemkülönbűl.

Ó, igen, az Öreget valahog meg lehet szokni, és ima közben messzire szárnyalhat a gondolat, de ez a szörnyű egyhangúság... mikor úgyis oly rettentő hosszúak az ifjúság üres napjai, oly súlyos a várakozás, oly türelmetlen a vágy az *élet* után...

De lám, a kert - édes, illatos és szép. Oly jó lejönni ide, elhagyni a kínosan tiszta nappali termet, a homályos folyosókat, kikövezett udvarokat, elmenni az új iskolaépűletek meg a kertész háza előtt, végig a nagy veteményágyak unalmas, hosszú útján a pöszméték között; és végre ideérni a drótsövény kerítette lombos világba, hol nem kell a szörnyű páros sorban vánszorogni - szét lehet széledni a lombos, kanyargós utakon, sőt elbujdosni a kertpalánk alján az orgonák zöld sűrűjében. Itt délutánonként, míg szép az idő, néhány órán át akár fogócskát játszhatnak a kis elemisták meg a polgári iskolások, és magukban elbolyongva vagy összeállva titkolózhatnak és ábrándozhatnak a nagy képezdész „kisasszonyok”.

Mert itt a fűvek bizony nem illatoznak ájtatos tömjént és halotti fűstölöket, és a fák is egy cseppet sem szégyellik magukat, noha a zárda kertje ez. A nyári csend hónapjaiban feldajkálták piciny magzatjaikat, és most, hogi újra ősz van, és megjöttek a lármás, szegény kis emberszűzecskék a lombok alá, és szipogva siratják még az otthoni, pihés fészket... most lám a citromsárga, nagy fontos körték, már olyan készen, túl éretten csűngnek a kocsányon, hogi csak egy piciny szellőcske kell és...

„Puff!” - „Nézzétek, mekkora! Jé!” „Ha most otthon lennék, felkapnám, és beleharapnék, szlihűpp! Jaj, csak úgy csurogna a lé!”

Három apró csitri hagyja abba erre az eseményre a „síróiskolát;” mert ilyenkor szeptemberben ez a játék járja itt hagyományosan. A gyerekek, kivált ha először vannak itt az idén, összeűlnék egy kerti padon, és sorjában egymás után végigemlegetik, elkántálják az otthonmaradt boldogságot, drága kis múltjukat, és versenyt rínek édes, mély - csodálatosan asszonyi és ösztönösen keresztényi - gyönyörűséggel... Ám egy nagy, csurgó levű, túl érett körte leasett! Azt ott kell szépen hagyni a földön, vagy pedig jelenteni Kunigunda nővérnek, és odavinni hozzá. Így aztán felkerűl az aszalóba vagy a konyhába, talán befűtt lesz belőle egy kevéske cukorral télire a betegek számára; igen, mert ez a rend... és azt csak az ördög sűgja az embernek, hogi ilyen érzéki kívánsága legyen - és majd égne érte a pokolban vagy a tisztítóhelyen eleget; volna neki nemulass, aki le nem győzné magában; de hát még Kunigunda nővér mit

művelne, tán még a vörösnyelvet is feladná az ember hátára, és hogy ordítana, jaj!... Ha fel lehetne venni titokban - igen, de már hárman látták, és talán más is észrevette; az a Wester Janka biztosan beárulná, mert az egy sorornak a rokona; és két képezdésznő kisasszony is ott a fa mögül nézi őket, és nevet... És ha nem is tudná meg senki, az utolsó ítéleten úgyis kiszülne, mert akkor minden bűn kiszül, és szégyellhetné magát, na nem igaz? A meggyónt vétkek is napvilágra jönnek akkor majd, csak hogy az úgy lesz megcsinálva, hogy a meggyóntakért nem fogja érezni az ember a szívében a szégyellést. Na nem igaz?

...És lassan, remegve, léptenkint közelednek mégis a csábos pont felé. Ott sárgul a pázsiton - micsoda inger, milyen veszejtő, drága, bűvös ígérete minden földi örömmel, vétke a kívánságnak, sóvár kísértése az ínynak!... Ó, ártatlan fagyümölcs! Mily óriássá növelt, mily jelentőssé dagasztott, mily ártóvá mérgezett itt fantázia és tilalom! Fának magva, isten gyümölcse, most már igazán a Sátán mosolyog zománcos színeid szépségében; magadra vetted a világ bűneit!...

- Na wasz isz! Vegyeteg, megegyetek! Na... mit monda? Ejnye! Ihr dumme Gränd'ln!

A három kis tettenért hátrarezzen fagyos rémülettel. Mi ez? - Csakugyan ő, a rettentő Kunigunda, hátulról közeledett feléjük, és megállt kezében a szemenkint pergő olvasó, megállt szája az örökös hangtalan mormolásban; nézte a kicsiket, és nagy, egyszerű, piros képén egy ritka vendég, valami furcsa, szégyellős mosoly; kicsit profán, kicsit anyás talán - valamit megértő, messzire emlékező... A másik percben bosszankodásba rejtőzik, félszegen, ügyetlenül. Hisz a kicsik alig hisznek a fülüknek, oly reszketve, ijedt-kedvetlenül közelednek a gyümölcs felé.

A nővér elfordul, valamit mormog még; testes alakja kemény vonalaival szokatlanul szaporán tűnik el az út kanyarulatánál, a kijárat felé megy.

- Meg szabad enni? - kérdi egy körfésűs szöszke az ijedtségtől még halványan. - Ez igaz? - Egy csoportban állnak bizonytalanul és reszketve; kezükben a szép gyümölcs.

Wester Janka közelükbe lép. Eddig mereven nézte őket, nagy, ígésző szemei beteges tekintetével; sápadt arcát egy nyitott földrajzkönyv takarta el, ahogy magolt belőle. - Nem, ne egyétek meg, én legalább nem tanácslom! A nővér csak próbára akarta tenni az önmegettagdástokat. Gyertek velem, ott lenn, a palánknál egy fa odvában van a mi osztályunknak egy lurdi szobra; első áldozáskor vettük. Az ő tiszteletére, a Boldogságos Szűzmáriának ajánljátok fel ezt! Tegyük oda neki, jó? A mennyországban tízszeresen vissza fogjátok majd kapni! Az oltárhoz nyúlni persze nem szabad nektek, mert az a polgáristáké, mi vettük a selymet, a szentképeket. De ha valamit áldozni akartok, ideadhatjátok!

- Igen, jó lesz - mondja a körfésűs reszketve a felindulástól, boldogan a megtiszteltetéstől. - Igenis, és nekem van egy szép Jézus-szíve képem, csipkés szélű, én azt is felajánlom! - teszi hozzá hirtelen, fellelkesülve a gondolaton, hogy odaát a mennyországban tíz csipkés szélű képet kap helyette. És megindulnak a szép, érett gyümölccsel - a nyurga kamasz lány magasra tartva viszi elől, mint áldozati kelyhet. S a vén fa odvában majd boldogan fogják fellakmározni falánk hernyók és apró kukacok a lurdi szűz fehér lábai előtt. Mert Istennek az ő legalábbbvaló teremtményeire is egyképpen gondja vagyon.

2.

A két felnőtt leány a fatörzsnek dőlve összevet.

- Láttad?

- Mi leli az Öreget? Csuda történt? Megbolondult?

- Dehogy. Nézz csak az útra! Ki jön ott?

- Aha, Virginia, akkor már értem! A szerelem a tigrisből galambot csinál.

- Ugyan hagyd, úgy utálok már az ilyet!

Hullámos barna hajú, nyúlánk, különös szépségű leány mondja ezt, és a másikhöz simul. A sima arcú, telt, okos szemű szőke nő, asszonyos keblekkel és csípőkkel. Mindketten utolsó évesek.

- Na lám csak, kis feleség - mulat a gömbölyű, sötétszőke. - Két esztendővel ezelőtt a szép Soror Bernarda után szaladtál.

- Igen, az akkor volt. Az ember éveken át itt vergődik bezárva, és hát van szíve - vagy képzelőtehetsége, ahogy te mondd. Akarva-nemakarva magára szedi ezeket a hülyeségeket. De te idejöttél tavaly, és alaposan rendbehoztad a fejemet.

- Rendbe ám, feleség, érdekes unokafivéred, a festő, a múlt nyári szünidőn. A portré, a lugas, a holdvilág, a falusi nagybácsi kertje... meg amit Párizs felől a fejecskédbbe hazudott.

- Hagyj békét, Erzsi, igazán. Ezen a nyáron tudod, hogy nem voltunk már jóban Viktorral; csak izetlenkedtünk, bosszantottuk egymást. Mindennek vége. A papbácsinak is feltűnt; figyelmeztetett, hogy a jó rokonok békés szeretetben élnek. És most - ő ugyan írt nekem, egyszer a bejáró barátnőd címére, de én nem is válaszolok. Vége.

- Mindennek vége. Lám. Kornélia, te szép, forró kis fáta, jól csinálod. A tizennyolcadik év, és már múltad is van - hév majdnem csókok a lugasban és egy tavalyi nyár és egy hűtlen szeszély. Persze, Kapossy érdekes pap, ha nem is szép; a szeme tüzes és setét, mint Savonaroláé - a reverendát palástszerűen összefogja a térde fölött, ha előad, és olyan hévvel beszél Pestalozziról, erről a szegény, jó férfidajkáról, mintha ő törte volna össze a kígyó fejét, mikor a koldusgyerekek orrát mennyei szelídséggel kifújta... Mint ahogy tán igaza is van, tán csakugyan ezek a komoly dolgok a világon - csak épp egy apácazárdában nehéz az ilyesmit megtanulni, itt belefűl minden nagy dolog ezer érdekes, furcsa, hecces kicsiségbe...

- De hogy téged érdekelnek ezek a dolgok, Erzsi! Ezt bámulom. Egy olyan okost, mint te, aki úgy ismeri az életet! Én a te helyedben nem is tudnék megmaradni itt, bejáró volnék. Hogy bírod ezt az egyforma unalmat?

- Olcsóbb az anyámnak, ha bennlakó vagyok, azonkívül valakinek a megnyugtatóására szolgál, hisz említettem egyszer. És hát istenem, engem itt sok minden csakugyan mulattat; tudod, érdekes dolgok mindenütt vannak, ha az ember tudja csak úgy *nézni* - maga nem mászik bele nagyon.

- Igen, de te egyszer belemásztál. Az életbe...

- Az élet, kicsim!... Azt hiszed, az tán mulatságosabb, ha az ember leány, házileány kivált?... Mikor a hat felsőt kijártam, még élt az apám, otthon tartottak, elvittek bállokba; a ruháimat házivarrónő varrta, de azért jó volt, hecc volt; apa kollégái meg a bátyám tisztársai udvaroltak; kaptam néha éjjeli zenét; ha takarítás közben kiráztam a portörölt az ablakon, rendszeren ott fenszterlizett valamelyik udvarlóm; estefelé néha kihajoltam egy-egy kézcsókra, a városban pletykáztak. Na - ez egyszer-kétszer egész jó hecc, de aztán mindig ugyanaz. Mindössze egy vénülő patikus kért meg, szegény lány voltam. Két évre rá meghalt apa; az anyám nyugdíja kevés, de ő okos, tevékeny; kis családias kifőzőbe fogott, nőtlen emberek kaptak nálunk ebédet, vacsorát - jól és olcsón. Esténként néha ottmaradtak, éjfélig elzongoráztunk, elbolondoztunk. Na, akkor eredt csak meg a kisváros nyelve! Szörnyűség, hogy miket mondtak rólunk; szegény anyu hogy sírt, mikor csak egy kis része a fülébe került... Akkor ismerkedtem meg a képviselővel, igen, az anyám nyugdíjügyében mentem el hozzá valami közbenjárást kérni; felvettem a szép, feszes barna bársonyruhát; beszéltem, mókáztam neki; akkor hecc volt nekem az egész, unatkoztam, húszéves voltam. Egy szép sötétpiros rózsát megdicsértem a kertjében, másnap a kertésze hozott egy szekérderekyit. Satöbbi... Láttam, hogy bolond; a gazdag felesége évek óta beteg, alig kelhet fel a karosszékből, és a képviselő szép ember, világlátott, okos - sokat tanultam tőle bizony. Tudja az Isten, valahogy komolyba kezdett menni, én is megközmásodtam - ő meglepőnek és érdekesnek találta az egyéniségem - , azt mondta, nem akar rosszat, nem teszi tönkre az életem; egy öregedő, kedves idealista! Így küszködünk, regényeztünk, a kisváros persze pletykált, anyám elrémült. Akkor övele együtt sütöttük ki ezt a tervet. Hogy tanuljak tovább, legyek független, tanítónő; állásról ő majd gondoskodik. A hat felső után harmadévesnek vesznek fel, és akkor csak két év a diploma; egy már letelt; tíz hónap múlva kész vagyok; akkorra épül fel az új városi iskolaotthon, mindjárt igazgatónőnek ülök bele; hisz ő az alapító, ő szerezte meg az államsegélyt. Ha akarsz, kis bogár, jövő ilyenkor ott taníthatsz a fennhatóságom alatt. Mire az iskolánk „kifejlődik” polgári osztályokkal, akkorra mi is elvégezhetjük a felsőbb képző osztályait magánúton. Igen, nagyobb fizetés, nagyobb függetlenség - az jó. Az ember nem fogadhat el úgy pénzt valakitől - ha szerelmes bele, akkor még kevésbé. Egész jól van ez így; azalatt tán vele is történik valami, sikerül szanatóriumba dugni szegény asszonyt. Most vagyok huszonkét éves; az még nem öregkor, szívem, csak ti, tizennyolc évesek hiszitek öregnek; ó, őhózzá képest, szegényhez, túlságosan is fiatal vagyok. Ha tudnád, milyen kedves leveleket ír; olyan Kármán *Fanni*-ja stílusban, sok-sok hasonlattal. Nagyon mulatságos. - Így csak ki lehet húzni még ezt az egy évet, és hogy az idő gyorsabban múljon, az ember figyelni ezt a sok itteni bolond figurát. Nem más ez, hidd el, mint az élet kicsiben; ázalagok egy csöpp vízben, ahogy egy divatos író mondja.

A karcsú barna lány felsóhajtott.

- Igazán, Erzsi, nem győzlek bámulni téged; a józanságod, a nyugalmad, a kedélyed. És milyen meglepő kifejezésekkel beszélsz. Nem minden huszonkét éves ilyen okos, ne hidd; és tán nem is azon múlik, hogy évekig voltál otthon házilány. A bölcsességre születni kell. Jaj, mennyit lehet tanulni tőled! - Igaz, hogy én sohasem laktam városban, a pap nagybácsim falujából mindjárt a zárdába hoztak, és már öt éve vagyok itt, és szünetben is mindig falun... De azt hiszem, én amúgy is olyan született gyámoltalan vagyok; nálunk, románoknál, azt mondják, sokszor ilyenek a nők. Szegény anyácskám is, aki olyan fiatalon halt meg, hogy nem is ösmerhettem; mondják, ő sem tudott még ruhának valót vásárolni sem magának; szégyellt boltba menni, iszonyú zavarban volt, hogy most neki alkudni kell; társaságban elsírta magát; sokszor valami presbiteri gyűlésre mentek a városba; kiszaladt a sok vendég közül, leült a kert végén, ahol csendben lehetett. És én őrá hasonlítok belül, bár külsőleg ilyen hosszúra megnőttem, mint a boldogult apám meg fivére, a nagybácsi... Én nem tudom, hogy leszek egyszer

önálló, hogy fogok kosztot, lakást fizetni, pénzt összeadni, kivonni. Nézd, igazán, én nem tudom még körülbelül se, hogy mennyi például tíz korona, mit adnak azért? Nekem ezért fog kelleni a végin apácának maradni, ha nem fogod majd pártomat. Itt legalább tudom, mit kell csinálni - csengetnek: ott van az étel; csengetnek: párba állni, ide menni, oda menni, kelni, feküdni, mint az óra.

- És mennyire unod mindezt közben, kis bolond!

- De mennyire! Csakhogy én néha mindent unok, a levegőt unom, amit mindig be kell szívni!... Vajon fog nekem jönni valami az életbe? Mert nekem készen kell hogy jöjjön; én nem tudnám úgy intézni, igazítani a szerelmet, mint te. Engem helyedben most megölne a féltékenység, azután meg folyton a pletykáktól meg a jövőtől rettegnék. Jaj istenem... domnye Zeu!

Dünyyögve, lustán beszélt, szép ifjú alakjával bágyadtan dőlt vissza a fának.

- Hát így persze nem lehet, nem lehet élni, fiam - mondta a másik csendesen, elgondolkozva. - Vérszegény volnál? Itt az sem csoda; de semmi, én is voltam így pár évvel ezelőtt, az embert a saját fiatalsága gyötri, és az ilyenből baj is lehet, ha az ember nem áll a sarkára egyszer, nem fogja fülön az életet. Élni, nézni, játszani vele, amíg lehet, úgyis elég rövid lesz tán az egész - és semmit nem venni túl tragikusan!... Az a vén pap ott a káposztaágyak közt a nagy szürke paraplival, a kis kedves öreg Szelényi tata - az, látod egy igazi bölcs! Az már igazán csak nézelődik a világon. Az nem szerelmeskedik, nem akar lilaszín-övet, elmotyorog a fizika-szobában a műszerei közt, sétál a nagy szivarral, mosolyog, és figyeld meg, minden érdekli, mindent tud, ami itt történik, és semmin meg nem botránkozik.

- Igen! Te is afféle vagy.

- Ne felejtsd, barátnőm, hogy ha én itt figyelek, szimatolok, ezt főleg azért teszem, hogy a tapasztalataimat és ezeket a zárdai heccek azután leírom - éjjel titokban, izgalmak közt; ceruzás levélbe, irkalapra, Budapestre - haha, egy kedves, okos úri embernek, akit roppant érdekel mindez, mint pszichológiai furcsaság, vagy elbűvöli a stílusom, a „világnézetem” satöbbi. Nem, az igazi „bölcs szemlélődés”-nél még nem tartok; de hidd el, itt csak ilyenformán lehet kibírni. - Vagy úgy, mint Pável Marika; aki fülig belejártssza magát mindenféle regényekbe, folyton szerepel a zárdai pletyka listán. Nézd meg őt, hát ő mit látott az „élet”-ből? Az özvegy apja állomásfőnök valami lehetetlen helyen; ő nyolc éve van itt. És ezalatt minden paptanárral volt kis ügye; minden megrovási kalandban benne volt, bejárta éj idején az összes épületszárnyakat és tilos vidékeket csak úgy, heccből; volt inkvizíciók hősnője, vannak itt szövetségesei és szerelmi vetélytársnői; soha kinn a „világ”-ban ilyen mozgalmas, nagy élete nem lehetett volna - kivéve tán, ha valami színinövendék. De így érdekesebb. Tudod, mit csinált tegnapelőtt? Megy a folyosón a zongoraleckére, kottával a hóna alatt, szétnyílt kendővel, pirosan, mint a rózsa. Persze hogy került egy emeletet a házikápolna felé, ahol a beteg Főasszonynak szokott ilyenkor Fóth Jóska misézni - a szép, nagy hittanár, mert Marikának csak testes és széparcú férfiak tetszenek. Találkoztak, és összemosolyogtak, és akkor Marika hozzálépett, megállt szorosan mellette, és felnézett rá, az meg lehajolt, és ugyanegy gondoltak, és csattanva, pirosan megcsókolták egymást - aztán lihegve elfutott. Mit szólsz? Nem nagyszerű? Fényes vasárnap délelőtt a zárdafolyosón, a Főasszony szobája előtt Marika nagyot csókolt a káplánon, és nem dültek rá a falak, szent Vince feketült képe alatt a méceses nyugodtan tovább pislogott... Így kell itt élni, fiam, ha nem akarsz bepókosodni! Azért pártoltam a Kapossy-heccedet, de ha te csak titkon hevülsz és álmodol, és a csillagokat bámulod a háló ablakából, mert a nagy Ő-d az ekliptika elhajlásáról beszélt aznapi órán. Még annyira sem mentél, hogy te nyújtsd oda a könyvet óra végén a leckét kijegyezni; mikor is

jelentős kis feljegyzéseket felejtethetnél a lapok közt, tördelt sóhajokat, izgató félszavakat, ceruzával írt szíveket s két elmosódott név benne; mikre aztán félértelmű válaszokat kaphatnál a margóra, vagy okot adnál, hogy óra után magához szólítson Ő a tanárba, lelkedre beszélni óhajtván - komoly rezgésű vagy kissé elfúló hangon, rejtegetve izgatott kíváncsiságát: „De kisasszony... nézze kedves kisasszony!...” Zavarba jönne, te elsírnád magad, ő arcodhoz hajolna, és megfogná a kezéd... na?

- Ugyan, Erzsi! Ez olyan buta így, olyan gyerekes és... szégyenletes... olyan kis ravaszkodás!

- Pedig biztosítlak, hogy lényegében nem más a híres „élet”-ben sem a férjvadászat például. Csak az eszközei mások, így persze nagyon csitris - inkább apácák meghódítására kipróbált, biztos módszer; Szidu meg Gidu él vele.

- Az a két csacsi most a fiatal Emerika után szalad, mindig közös az ideáljuk. Minap az üres rajzteremben ott láttam virítani ezt az apácanevet a nagy falitáblán pompás rondírással, szőlőindákkal és levelekkel körülcifrázva; ez a kettő vonult oda, és egy óráig pingálta, mert a kis Emerikának valami korrepetíciója következett ott két megbukott polgáristával.

- Igen, ezek is értik a módját. Szidi meg Gizi! Fogadok, hogy az egyik egy év múlva férjhez megy az apja első segédjéhez, aki átveszi a patikát; a másik, na annak még jó, ha nem lesz majd gyereke a jegyzőtől a falun, hol tanítani fog. Hanem te, menjünk innen kicsit odább diszkrétén; itt idillt zavarunk!

Nevetve intett a kövér Kunigunda és a vendége, egy magas, barna arcú apáca felé, és odább húzta a másikat a veteményes irányába.

- Nagy heccek lesznek itt az idén! - magyarázta neki, míg a drótsövény alján elhaladtak. - A főnökasszony, úgy látszik, nagyon beteg; ha majd meghal, új választás lesz, bejönnek mind a fiókházakból, egész országból a fogadalmas testvérek, akiknek halálfejes jelvényük és szavazati joguk van. A szavazás előtt itt fognak böjtölni egy hétig és szentséget imádni. De azt hiszem, máris folynak a rejtett korteskedések, forr és zizeg ez a kis hangyaboly, bár kívülről alig venni észre valamit. Úgy látom, fontos dolgok vannak szóban. Mit gondolsz, miért jön ez most vizitbe ehhez a buta vén Kunigundához, noha máskor nevet érzelmeim?

- Jézuskám! Mi mindent tudsz!

- Nézd, ott megy Helénke, biztos a nagynénje betegágyához hívják. Furcsa lehet itt a főnökasszony húgának lenni! Ni, most ért a káposztákhoz - Szelényi tata megállítja, kérdezősködik - ezt vártam! Neki mindenről tudni kell... nézd a nagy szivarját. Minap a vegytaniban segítettem neki, valami újonnan érkezett ásványt határozott meg, mert leesett róla a cédula. Hát nem kiégette a reverendáját egy csepp sósavval? Mi az neki? Jár vele nyugodtan tovább; úgyis annyi már a hasán a folt meg az ételpecsét! - Hanem ez a kis bajor nő, ez a Helénke szegény, azt hiszem szintén nagy dolgok központja, a jámbor. Tudod, hogy vagy százezer koronányi vagyona van, és árva; csak egy gyámja él München közelében meg a főnökasszony. Úgy látom, addig akarnák megdolgozni, míg ő életben van. Kivált az öregek szörnyen körülveszik.

- Hogy apáca legyen? Szegény! Ez borzasztó!

- Ki tudja? Hátha jó lesz neki; attól függ, milyenféle?! Igaz is, én már akartam belekötni, összeismerkedni vele, csak nehéz most hozzáférni. Annyit tudok, hogy eddig nem volt zárdában, egy német kisvárosban világi iskolába járt, a gyámjánál lakott. Na - majd meglássuk!

3.

Soror Virginia deli termetű, olajbarna arcú, jellegzetes szép nő volt; setét szemű, keményen rajzolt, sűrű szemöldökű. Szép, érett alakja a harmincas évekre vallott; de az apácák arcán ritkán ismerhetni fel korukat. A hófehér vásznú, ropogós keményre vasalt fátyol mindig fiatalít, mert a rendesen áruló részeket takarja be: a homlokot, a hamar ráncosodó halántékot, a nyak és az áll matrónás gömbölyödését s a szürkülő haját.

Ez a széles, repeső fehérség úgy száll mögöttük, mint egy óriás galamb szárnya. Az arc köré simuló feszes része kissé előreszorítja a bőrt, fiatalossá telíti a vonásokat; s az élénk arcszín csattanóan vérmesnek - a halvány mennyei nemesnek, a barna energikusnak és uralkodónak mutatja viselőjét csak e sok fehér szín dús reflexei révén. A hátul derékig csüngő, szétterült redőzet a fej s a nyak minden kis jellemző mozdulatát olyan árulón követi, hogy a nővérek hát megül is sorjában felismerhetők, ha ünnepi, komoly sorokban vonulnak lassan az oltár felé a félhomályos templomon át, hogy az úr testét elfogadják. A bőredős fekete öltöny is, mely valami nyugodt eleganciát, biztonságot, ökonómiát visz a mozdulatokba - csak látszólag uniformizál; de nagyon is kiemeli az egyéni árnyalatokat; - ő, lelkenző növendékfruskák az ő hév udvarlói áhítatukban sokat tudnak erről beszélni! És mennyi sok félszeg, magabízatlan, világtól elvadított teremtest vonzott be ide öntudatlanul is ennek az öltözetnek különös bája és méltósága; bár „elhivatás”-ról bizonykodtak önmaguk előtt! S míg odakinn sután és elnyomottan jártak bús gúnyáikban, szegényes cifrájú, elszabott, önértégteljes hüvelyekben - itt csakhamar meglelték önmagukat, belső biztosságukat és rejtett értékeik testi kifejezését. Vannak jellemzően apácás mozdulatok; szélesek, kicsit keneteseek, klasszikusan mérsékeltek, miket a köntös viselése teremtett; és a mozdulatok jólesnek és jól állanak. Tán azért is várják a suta kis jelöltnek, a „kandidáták” oly epedve a próbaévek végét, hogy mosott egérszín-csíkú szoknyájukat, idétlen kemény abbégallérjukat felcseréljék végre a „ruhá”-val, és lenyírt vagy simára nyalt fejükre rátehessék az áhított velumot...

Az apácák igen kevésre szoktak emlékezni hajdani „világi” korukból még akkor is, ha ez túlterjedt a gyermek éveken. Nem pusztán az áhítat s a földi dolgok köteles megvetése ennek az oka; de az itteni élet rövid időn teljesen átalakít, új tartalmakkal tölt el, szűkkörű, de annál intenzívebb és teljesebb új képzeletvilággal és oly sajátos, oly erős érdeklődéssel, mely csaknem teljesen kiszorítja a régit, a távolit és túl bonyolultat, melyet alig is ismertek, vagy melynek elkedvetlenül búsult mondtak. A szép Virginia nővér is csak igen korai ifjúságát élte le kinn egy szép, érseki városban, hol olasz származású apja félig művész, ismert templomi karmester volt, és ő egy másik, ottani szerzet apácáihoz járt iskolába. Tizennyolc éves lehetett, mikor az apja elhalt; egy év múlva anyja újból férjhez ment egy szép vívómesterhez, aki iránt a kisleány szenvedélyes, keresztényietlen gyűlöletet érzett. Akkor határozta el, hogy zárdába lép, mégpedig messze a szülővárosától, mostohájától és az ismerős családoktól; mert hisz rokonai nem voltak ebben az országban. Később mint abbégalléros jelölt sokat és forrón imádkozott bűnbocsánatért, s töredelmesen bánta az oktan gyűlöletét anyja férje iránt, kit hisz alig is ismert. Csakhamar megnyugodott, a Gondviselés eszközének tekintve ez érzést, mellyel őt hivatásához készítette; imádkozott családjá lelkiüdvéért, s csakhamar teljesen elfeledte őket. Idebenn fejlődött ki minden lelki vonása és képessége, ebben a világban érett emberré, és ez kötötte le minden szálával és sajátosságával. Első időben, míg még tanult és vizsgákra készült, az öreges Kunigunda mellé volt beosztva a bennlakók helyettes felügyelőjéül, akkoriban sokat túrt e különös teremtsnek, ki néha csúful leszidta őt is a növendékek

előtt. Mondják, az „öreg” valaha régen egy német uradalmi erdésznek volt a leánya, s özvegy, csendes apja mellett ő tartotta rendben a tolvaj favágókat, a korhelyes vadászlegényeket és kerülőket; s a természetes kisasszony szörnyű nyelvétől a legmarconább vadorzó is megszaladt. Egy növendék, véletlenül földije, pletykázta ezt talán sok évvel ezelőtt; s az ilyen történetek fennmaradnak itt generációkon keresztül. A derék, piros nő itt is tisztaságot és rendet tartott a rábízottak közt, annyi szent igaz; és ezért meg hogy óraműpontossággal végezte köteles napi imáit, olvasóit és a penitenciákat, és mindig szabott időben áldozott - tisztelték és megbecsülték, bár az alárendelteknek sokszor adott alkalmat érdemek szerzésére a béketűrés erénye által; s bár akiknek nem volt vele dolguk, háta mögött jóakarattal mosolyogtak furcsaságán. E rettegett hangos teremtés lelke egyszerű volt és naiv; a nappaliban egy öreg, beteg szobapálmáját úgy ápolta, mint egy kedves gyermeket; s nagy szünidőkön, mikor a növendékek távol otthonukban mulattak, s csak néhány árva lézengett itt - mondják, ezekhez szelíd és engedelkeny volt, és a szokatlan csendben naponta elsírdogált magában a rég elhalt apácákon, emlegetve kedves szokásaikat. Máskor elfogta valami együgyű kíváncsiság, magához szólított egy-egy kislányt, s kifaggatta a kis gyanútlan otthoni sorsáról, szüleiről, vagyoni és egyéb viszonyaikról. Ilyen beszélgetésekben igazi asszonnyá vedlett vissza; naiv és elfogult nénike volt, aki célzatosan azt hozta ki a gyerekekből, hogy a világon szörnyű lehet az élet, mindenki nagyon szegény, a házastársak veszekszenek, a férjek verik a feleségüket, a rokonok irigyek. „Ja-ja, so ist die Welt” - mondta elégedetten az értesülésekkel, és útjára engedte a megrémült kislányt; de ha ez aztán valaha válogatni merészelt az ételben, tányérján hagyva a borzalmas nürnbergi répát, csúnyán fejéhez verte: „Otthon megennél! koplalolsz, te Fracc, te Pinkli!” Egy fokkal ilyenkor setétebbre pirult, villámló szemekkel várta meg, míg szegényke rémülten torkába gyűrte az embertelen főzetet; csak akkor ment tovább - hangtalanul mormoló szájjal, egy olvasószemet lecsörrentve a fekete zsinóron. Ilyen volt.

Ám a szép olasz nő, Virginia csakhamar rájött, mi rejtőzik az „öreg” káplárönkénye és zsémbelő dühe mögött: titkolt és szemérmes gyöngéd hajlam, melynek ő volt tárgya, a fiatal, eszes nővér. Eleinte kacérkodott is vele egy kicsit - később, mikor egyre kevésbé igénytelen né, csakhamar terhessé is vált az esetlen hódolat, melyben a vénebb apáca már-már felolvadt, mely élete egyetlen és legmélyebb élménye lett. Még később, mikor testvérek és növendékek észrevették, s mulatták a dolgot, az ifjú nő elröstellte, csakhamar áthelyezését kérte, és csak gúnyt űzött az öregből a többiekkel együtt.

Miután pár évig szokáshoz híven fiókházakban dolgozott, visszakérült ide, a tartományi anyazárdába, és hamarosan karriert csinált, ő egyike volt annak a néhánynak, kiket magyar születésük és tehetségük miatt magasabb tanulmányokra választottak ki; helybeli paptanárokkal adattak nekik órákat, és állami intézetekbe küldték levizsgázni, hogy a törvénynek is elég tétessék. A kongregáció új, magasabb iskolákat készült szervezni - az előbbi püspök, az országhírű egyházi kitűnőség pártolta és segítette e terveket -, s Virginia valóságos oszlopa lett e dolgoknak. Ez érettebb éveiben szenvedélyes munkakedv égett benne, tüzes energia és tevékenység. A napi lelkigyakorlatokon kívül nyolc órát tanított a képzőben, vezette az írásbeli dolgokat, levelezett és érintkezett világiakkal, papokkal és alkalmazottakkal. Modorában szereplő egyházi emberek sima fölényű udvariassága és kenetessége volt meg, melyet isten tudja, honnét tanult. „Mindent a szerzetért - a Hazáért!” ez volt eszménye, erre szánta és szentelte magát. Jártas volt az összes ügyekben és számadásokban, kezén mentek át a külső gazdaság jelentései, a közoktatásügyi miniszter rendeletei, ő levelezett pénzügyekkel s a növendékek szüleivel - s a kerti oldalon épült új iskolaház terveit is áttanulmányozta éjszakánként. Olyan volt a természete, hogy valaminek, gyakorlati és megfogható dolognak egész más hévvel kellett odaadnia magát; és ez most a szerzet érdeke és emelkedése volt. Egyszer, egy évig tartó betegeskedés idején meg is írta rendjének ez országbeli történetét, s a

püspöki nyomdában látott napvilágot az értelmes kis munka, ösmerte és szerette ezt a rendet, az öreg anyaházat itt, e hajdani kaszárnyát zárt folyosóival, feketült szentképeivel és a kriptával odalenn, hol elhunyt, régi testvérek pihennek Krisztusban; a kedves templomot, melynek oltárképéről olvasta, hogy művészileg értékes - s szerette a környékbeli gazdaságokat is, bár sose látta; s a kis hegyi szőlőt a határban, hova némely ősszel kimentek, és szüretet csaptak, egy kevés mustot ittak, és szent meg hazafias dalokat énekeltek az apácák. Szívesen gondolt egy ilyen délutánra, mikor kinn a szabadban, Isten nyílt ege alatt mondhatta el napi imáit, egy susogó levelű szőlőlugas árnyékában, és oly forró, lelke mélyéig felbuzdult szívvel csodálta a Mennyei Atyát alkotásai szépségében. Itt az anyaházi fegyelem szigora alatt ritkán volt része ilyenben; de a fiókházban, hol éveket töltött, párszor ki is rándultak a hegyekbe; ott a nővérek néha érintkeztek is a város katolikus hölgyeivel, a zárdában tartották a nőegyleti gyűléseket, s párszor a helyi főnöknővel látogatóba is mentek, baráti uzsonnákra egy-egy idősebb úrnőhöz. Igen, Virginia nem talált ebben helytelent, bármit mondjanak is, mert az „akiben a szentséget erőszakkal kell megőrizni...”! - Erős szája bosszankodva rándult el ennél a gondolatnál. Nem, igaza van Berchtoldának, a kandidátnők új főnökének, nem szabad úgy nevelni a nővéreket, hogy meg legyenek fosztva minden ellenállóképességtől a kísértésekkel szemben. „A világiakkal való tisztes érintkezés a felekezeti, katolikus összetartás nevelését célozza!” - gondolta szigorú érzéssel. Ő tanulmányozta a rend alapítólevelét és múltját; eredetileg istenes asszonyok menedéke éppúgy volt az, mint világtól elfordult hajadonoké; s feladata éppen az volt: dolgozni, hatni - nevelni, tanácsolni és téríteni; menteni és vezetni a lelkeket a bűnből az üdvösség útjára.

Őt lelkesítette és áthatotta rendje igazi szelleme, és beleélte magát a gondolatba: fejleszteni, emelni befolyását és tekintélyét az országbeli más női szerzetek közt is, melyeket mind ösmert átutazó vendégi érintkezésből. Voltak köztük szerény kolduló testvérek, kiknek apátnője nagy szőröcsizmákban utazott, durva csuhában, s persellyel és feszülettel a kezükben mentek a városba kéregetni - s voltak rendek, melyekben csak régi, nemes családok leányai léphettek alapítványi helyre vagy dús hozománnyal, s ha megszálltak itt egy éjszakára, kilencágú koronás huzattal vonták be a vendégpárnákat, a saját kelengyéjükből... Virginia szerzete valahol középen állott, a város és néha a környék kisúri osztályából meg a szomszéd sváb falvak vallásos parasztlányaiból teltek a sororok; hoztak magukkal egyszerű fehérműt, s pár ezer koronát vagy tanítónői diploma megszerzéséhez való készséget; itt jelölt korokban végezhatték a képzőt - de már közben és azután is dolgoztak ám szigorúan és sokat. Volt zárdájuk az ország minden vidékén, és igen sok világi kórházban ápoltak közmegelegedésre. Ó, ennyi tér, munka és fekvő vagyon mellett többet kellene jelenteniük az egyházi életben! - gondolta Virginia. Elsősorban gazdagabb lenni, mert ez minden befolyás titka és a jónak is eszköze a földön - így tudta ezt az okos nő, ki személyére örök szegénységet fogadott, s alig volt egyebe a rajtavalónál, de a testületre, melyhez tartozott, átvitte minden becsvágyát. Miatta örült a saját szervező tehetségének is, és (igen, csak miatta) egyre növekedő befolyásának. Az év kezdetén „hivatalosan” is a beteg főasszony titkára lett.

Ezt a főasszonyt még a mostani öregek, a penziós sororok választották meg valaha, de java-korukban az elődjének engedelmeskedtek, kinek legtöbbször közülük földije is voltak, vele együtt kerültek ebbe az országba. Egy bajor misszióból telt ez a gárda; egy régi püspök hozatta ide őket; az, amelyik megfogadta, hogy „még a kanászok is németül fognak káromkodni” ezen a vidéken, hol eddig csak néhány elszórt sváb falu szerénykedett a tiszta és konok magyarság közt. Abban az időben volt ez, mikor itt ilyenekkel lehetett fogadkozni büntetlenül. A jó püspök fontosnak tartotta céljaira a nőnevelést; és az akkori úri osztály leánykái (mostani fiatal asszonyok nagyanyái) csakugyan itt kezdtek volt németül gagyogni, és itt tanulták meg a híres „Spitzmalerei”-t. A kanászokig ugyan nem jutott el mindez a szép tudomány, de a jeles

egyházfejedelem csinos javadalmakat játszott a rend kezére az emigránsok elkobzott birtokai-
ból. Az öreg házba, e hajdani kaszárnyaépületbe, melyet szintén az ő révén kaptak, új növen-
dékek kerültek azóta és új sororok; minden évben felavattak egy itt nevelt apácagenerációt - s
a penziósok, az idők e tanúi most már a balszárnnyban laktak, onnét szemlélték a dolgok
folyását, és imádkozva készülődtek az égi menyegzőre. Ezenkívül nem volt most már egyéb
dolguk, mint hogy „jó példával szolgáljanak” a fiataloknak, és őrizték a magukkal hozott
szigorú szerzetesi szellemet. És Virginia jól tudta, hogy ezt meg is teszik, bár egyelőre némán
figyelnek mindent, árgus szemekkel és alázatba rejtett nehezteléssel. A Főnökösszony beteg;
tán nemsokára Jézushoz megyen.

Az öreg soror Leona, az elhalt régi Würdige testvérhúga, mondta egyszer finoman: „Ó, a
szegény kedves Virginia valóban túl nagy áldozatokat hoz szerzetünkért, mert csupa iránta
való szeretetből megnehezíti magának a lelkiüdvért való harcot a földön; magára véve a
hiúság és világiasság kísértéseit. A földi tudomány sokszor a sátán útvesztője.”

És mindig akadt valaki ebben a nagy házban, aki Virginiának tapintatosan és „csak szeretet-
ből” visszasúgta az ilyen megjegyzéseket.

4.

- Ach, liebe, liebe Schwester!

Kunigunda bíbor arccal jött felé; reszkető zavarral, sután bogozgatott egy csomót az olvasója zsinagere, hogy tudhassa, hol hagyta abba az imát. Úgy mozgott, olyan volt, mint egy csínyen kapott kislövendő; csakhogy óriási arányokban. Virginia minden ellenérzése mellett is nem állta, hogy ne mosolyogjon.

- Ah, milyen ritka vendég itt nálunk az internátusban - folytatta az öreg németül, és felé nyújtotta tömzsi kezét.

- Hogy, mint van, kedves nővér?

- Mindig jól Urunkjézus kegyelmével - felelte a vendég szertartásosan.

- Sok dolga van persze, ó, tudom. Azért hanyagolja el annyira régi embereit, régi otthonát. És hogy szolgál a becses egészsége, kedves nővér?

- Köszönöm, már egészen jól, istennek hála.

- Mindörökké ámen! Jöjjön csak, nézze meg a kertünket, milyen szép még! Bizony a nyáron, nagy szünidőben sokszor gondoltam rá, hogy egy szép vasárnap délután meglátogat bennünket. Ide készítettem széket, úgy mint régen, mikor még itthon volt ebben a kertben. Mikor együtt imádkoztunk itt a nagy fa alatt, aztán elbeszélgettünk uzsonnáig - emlékszik?

- Hogyne! - mosolygott Virginia, és eszébe jutottak a szidások, zsémbelődések az öreg rikácsoló hangján. - Bizony minden épp olyan itt, mint hét évvel ezelőtt, mikor én itt voltam. Csak az orgonabokrok nőttek meg, és a fák öregebbek hét esztendővel.

- Mi magunk is fiatalabbak voltunk akkor! - sóhajtott az öreg valami furcsa, érzelmős arcfintorral.

- Fiatalság, bolondság! - felelte Virginia megint diplomatásan mosolyogva, és széles, papos mozdulattal ült le a kerti asztal melletti székre.

Így beszélgettek. Bár egy házfedél takarta be őket, mégis életmódjuk szigorúan előírt rendje úgy elkülönözte, hogy azok, kik más szárnyban laktak, egyebütt dolgoztak, alig érintkeztek egymással, mert az apácák refektóriumában kötelező volt a „szent hallgatás”, míg együtt étkeztek, a templom pedig az áhítat helye. E mesterséges távolság jó melegágya volt a különös és fantasztikus hevüléseknek, melyek csak ritkán vonatkoztak közeli társnőre; legtöbbször a leginkább elkülönített nővért, jelöltet vagy képezdésznőt illették. A sötét öreg ház át meg át volt szöve ilyen megnevezhetetlen és izgalmas rokonszenvekkkel, a templomból kijövet áruló pillantások estek, a szenteltvíztartó peremén reszkető kezek érintették egymást, lopva, éteri könnyedséggel, ám feledhetetlen érzésekkel, s egy véletlen találkozásnak a folyosón, egy köszönésnek, egy elsuttogott szónak életre (e nagyon is belső és jeltelen életre) kiható jelentősége volt. S az ilyen légies kapcsolatokról - bármily titkoltak voltak látszólag - rendesen tudott az egész zárda. Egy-egy új érzelemnek vagy egy hűtlen pálfordulásnak hírének messze fiókrendházakba is elvitte a hír, valamelyik áthelyezett testvér; néhány sejtető célzából tudomásul vették a Dunán túl és Erdélyben, a szép Fiume melletti gyermektelepen s a régi zólyomi kastélyban, hová nagybeteg apácákat üdülésre küldenek. „Ah, én is voltam fiatal!” - sóhajtja néha ábrándos elnézéssel, „megértő” szívvel egy-egy középkorú testvér, kinek még

vannak ábrándjai; - de az öregek rendesen fejcsóválva, rosszállóan emlegetik e dolgokat, bár nem kevesebb érdeklődéssel kísérik. Simonea, ki az új Berchtolda előtt volt a kandidátnők főnöke, így szokta oktatni báránykait a péntek esti „fejmosás”-ok idején: „A folyosó a zárdában az, ami a világban az utca! Aki szükségtelenül és sokat jár a folyosóra, arról tudni lehet, hogy nem ok nélkül teszi: az olyan itt, jól jegyezzétek meg, mint akit odakünn »utcalány«-nak neveznek!” S az ifjú körgallérosok, ha szívdobogva és izgalomtól vacogó foggal el is surrantak valamelyik szent vértanú fakóra feketült képe előtt, egy-egy fordulónál vagy a lépcsők felett, a lurdi-barlang mécse halvány világánál - egy drága „véletlen” találkozóért, mely betöltse tartalmával néma életüket -, ő, buzgón meggyónták hét végével mind a bűnöket, s forrón megvezekeltek bőséges imában a hideg kövön azért, hogy egy földi lény iránti vonzalom elhomályosítsa lelkükben Isten szeretetét. És a jövő héten újból vétkeztek, és mindig, míg csak ifjúságuk el nem múltott...

- Alighanem gyászunk lesz nemsokára! - kezdte Virginia tompán, és összekulcsolta szép, fehér kezeit. - Főtisztelendő anyánk ma vette föl harmadszor az utolsó kenetet.

- Ach, ja! Ilyen az élet! Nagy szomorúság jön ránk! - felelte az öreg bólingatva, de a hangjában csendes és mély közönnyel. Ő sohasem vett részt a közügyekben, végezte a maga dolgát, pörölt és rendet tartott; a főnökasszonyt alig látta nagy ünnepeken kívül, mikor a szokásos kézcsókra elébe járultak.

Mindketten illendően lesütött szemmel, gyászoló arccal hallgattak egy percig.

- Ezt a kis Helént talán magához hívatta őtisztelendősége? - kíváncsiskodott aztán Kunigunda élénkebben.

- Igen, azért küldtem fel az imént, engedelmével! Hogy viseli magát? Milyennek találja szegénykét?

- Hát afféle - afféle! Idegen itten; csak úgy lézeng a többi közt, vagy ül magának - wie ein Haufen Unglück!

- Szokatlan még, és talán megtöri nagyon a nénije betegsége; hisz egyetlen rokona ő, és a földi kötelékek, tudjuk, néha erősek!

- Ach was, hisz alig ismerte! Mért kellett a világban nevelni, egy olyan nagy városban járatni iskolába! Ki tudja, mivel van tele a feje? Azután most is ezzel a Holzernével való barátkozás! Mire volt az jó?

- Bocsánat, kedves nővér; ez a Főtisztelendő Anya kifejezett akarata volt.

- Hát persze, persze, igaza van; ez az önök dolga. Én csak afféle öreg trombita vagyok, a magamét fújom. Sok mindent nem értek én már, mert nem is törődöm vele, de a szívem azért még tud érezni... igenis!...

Virginia gyorsan elfordította a fejét, hogy ne kelljen látnia azt a lehetetlenül furcsa, érzélgős és szemérmes kifejezést, mely az öreg e reszketeg szavait kísérte. Elnézett a lombok aranypöttyes zöldjébe s a mozgó, libegő kékbabos egyenruhák felé a pázsit fehér utain. Komolyan, okoskodva, meggyőző hangon kezdte magyarázni:

- Igen, Főtisztelendő Anyánk fontosnak tartja, hogy a húga csak akkor lépjen be a szerzetbe, ha igazi hivatást érez. És neki igaza van, ő oly bölcs és mély belátású, mint a szentek, kiknek nemsokára át kell engednünk drága társaságát.

- Így beszél, kedves nővér? - csattant fel Kunigunda és lábával dobantott az iménti, néma visszautasítás miatt, izgalmaiban. - Ezt mondja ön, aki olyan járatos a külső... a... mindenféle csiricsári dolgokban?... Aki...

- Jól tudom, hogyne - mosolygott sima udvariassággal a másik -, hogy a szerzetesi élet a legboldogabb és legtökéletesebb a földön, és a mennyek elnyerését a legjobban biztosítja; és hogy éppen ezért nem vétek sőt jó cselekmény számba megy rábeszéléssel, szelíd erőszakkal is bekészíteni vagy magunk közé édesgetni egy Isten szolgálatára alkalmas lelket. Hisz kedves nővér tudja, hogy én helyeslem Berchtolda felfogását, aki enyhített a kandidátnőkre vonatkozó szabályok szigorán a pár hónap alatt, mióta a noviciátban van.

- Persze! Azóta olyan rendetlenség is van ott, ach - olyan Ausgelassenheit, pfuj! Este nyolckor, ima után a galléros jelöltek ott reitschuloznak nyihogva a folyosón; ki hallott olyat? Próbálták volna csak Simonea idején, az ellátta volna a bajukat! Hiszen ön emlékszik; önt még láttam térdelni ott a folyosón, amerre a növendékek hálói felé mennek; ott térdelt büntetésből egy hangos szóért, már beöltözött novícia korában, és a bennlakók párosával végigmentek mellette...

- Mindig hálás maradok tisztelendő Simonea nővérnek, hogy szerzetesi alázatra nevelt! - felelte a fiatalabb nővér, de a hangja kissé fojtottan rezgett, szája idegesen elrándult egy percre az öreg tapintatlan szavaira. Az észrevette, ijedten kapta össze magát, hunyászkodó, elszelídült arccal nézett rá megint.

- Hát persze, önök ezt jobban tudják, önök fiatalabbak, önök most a „munkálkodó rend”, a Márhák, most van az idejük! Én csak öreg trombita vagyok, mindig a magamét fújom; de azért nem vagyok rosszabb másnál, der liebe Gott soll's verzeih'n! Megmondom a magamét, de azért lehet velem beszélni, beszélgetni... igen, hisz tudja azt, kedves nővér! Sokszor ültünk mi hajdan így együtt itt, ebben a kertben, míg a növendékeink szanaszét futkostak, és kicseréltük a gondolatainkat, elbeszélgettünk a szerzetünk dolgairól, a testvérekről meg az egész bűnös világról... Ugye?...

- És jól leszidott, kedves nővér, ha egy fél percet késtem az inspekcióról, hogyne emlékezném! - mosolygott Virginia, tréfába fojtva azt a feszengő, türelmetlen röstelkedést, mely elfogja az embert viszonzatlan, idéetlen, komikus vonzalmakkal szemben.

- Mert minden szabad idejét magamnak akartam, hogy itt, a közelemben töltsse... igen, és fáj nekem, ha elgondoltam, hogy másokkal találkozik a folyosón, vagy beszélget, látogatni megy regráció órában... Tudtam, hogy naponta együtt van a többi iskolanővérral, akik tanultabbak, ügyesebbek nálam, és inkább hozzávalók! Ach!... - Reszkető arcvonásokkal, szinte könnyes szemmel, esdeklően nézett rá.

- Fiatalság, bolondság, nemde? - terelte el újból a vendég. - Hanem hogy folytassam, én nagyon is gondolok rá, hogy a mi kis Helénünk zárdába lépése mit jelentene a mi rendünknek azonfelül, ami a legfőbb, hogy az ő lelkének is üdvére válhatnék Isten akaratából. De csakis úgy ám, kedves nővér, ha csakugyan, világosan érezné a hivatást, ahogy mi éreztük valaha. Mert ez a mi életünk is sok megpróbáltatással jár, hisz tudjuk mi, ugye?

- Ach igen, igen! Mein Gott!

- És a főtisztelendő Anya fülem hallatára mondta a húgának, hogy ne lépjen be másképp, inkább várjon vele! Ő kívánta, hogy kinn nevelődjék a gyámjánál, hogy lássa és ösmerje meg a világot előbb. És ő egyezett bele, hogy itt a városban barátságot kössön Holzernéval, ki végre is derék, hitbuzgó katolika nő, és elnöknője az „Egyházi ruhákról Gondoskodó” egyesületnek, kegyes Anyánkat nagyon lekötölte múlt évben, mikor templomunkat pazarul

ellátta gyönyörű új holmikkal. - És kegyes Anyánk nem ellenezte, hogy Helén kimenjen havonként egyszer egy ebédre a fiatalasszonyhoz, hogy egy tisztos családban töltsen a kimenő-napját. Mi volna abban rossz? A többi bennlakók is kimennek ilyenkor rokonaikhoz; és szegény kis árvának senkije sincs itt. S oly hirtelen, átmenet a világi életből a teljes elzártságba még megfélemlítette volna tán! Figyel a szavaimra, kedves nővér?

- Jó, jó! Hát mit tudok én; 'ne alte Trompete! Mit értem én az Önök politikáját? - vont vállat a másik most már megint durcásan. Szemét lesütötte volt, mikor imádoztja újra nem vette észre pillantását, melyben mindent megvallott - várt és esdekelt. És most maga elé meredve, a bőrancú fekete apácakötényben pihent mogorva tekintete, míg kemény, férfias keze ujjai megint az olvasószemeket markolázták.

- Hisz azért jöttem ide éppen, hogy beszélgessek a dolgokról kedves nővérral. A dolog úgy áll tehát, hogy az a pénz - a kis Heléné, ha már arról beszélünk - egyáltalában nem olyan nélkülözhetetlen a szerzet számára a mai viszonyok közt, mint hinni szeretik. Jó volna, persze, jó volna, szép céljainkat előmozdíthatnók vele! De semmi esetre sem volna alkalmas, sem elégséges arra, hogy általa *mellőzni* lehessen azokat a dolgokat, melyeket rendünk anyagi hasznára és tekintélye növelésére tervbe vettünk. Ért engem ugye, kedves nővér?

- Megint valami magasabb iskolát - rosszkedvűsködött most már Kunigunda -, mindig csak magasabbat akarnak! Így is már annyi itt a nagy kamasz lány, anyányi képezdész „kis-asszony”, akiket még ki se térdepeltethet az ember, hátukra sem kötheti a vörösnyelvet, hanem magázni kell őket, jó, hogy nem nagyságolni; és ha változásuk van, hát zöldek, és alig húzzák-vonják magukat. Pfuj, milyen rendetlenség! Ez az internátus hajdan, az én időmben igazi nevelőintézet volt bizony; tízéves kis fraccok tanultak itt strimpflit kötni meg kreutzmaschnit öltetni, és nem volt annyi sok csiricsári tudomány, elemi, polgári, jó, hogy még gimnáziumot nem csinálnak már itt is! Hanem volt rend, igen, úgy bizony; pisszenni se mert egyik se előttem! Nem úgy mint ezek a vén kamaszok, zerstreute Gräd'ln. Minden hónapban kimennek ebédezni rokonokhoz, mit tudom, hová, mit tudom, kinél! Most még polgári képezde, was denn nicht auf einmal!

- Régebben - folytatta Virginia elszánt türelemmel - csakugyan több gyerekleányt adtak hozzánk nevelésbe magyar úri családok; most jóformán csak képezdész nagyleányok konviktusa, olcsó őriző helye lettünk. Ennek is megvan az oka, kedves nővér. A nőnevelés követelményei ma mások, mint harminc évvel ezelőtt; aztán a mi öreg házunkat is rozogának, egészségtelennek kezdik mondani rosszakaróink; valami helybeli zsidó újság megint firkált erről múlt héten. Hisz nekünk jó, nekünk kedves otthonunk ez így, ahogy van; de a rossz nyelvek s az internátus újravirágztatása kedvéért ráférne ám a javítás, cementezés. A földszinti termék falába csakugyan beivódott a talajvíz, majdnem derékig érő magasságban; újabban a városi hatóság meg akarja tiltani, hogy tovább is kriptába temetkezzünk; nincs már hely, azt mondják, meg hogy egészségtelen.

- Na! már meg még a földből is ki akarják túrni a porainkat, megbolygatni a megboldogultak koporsóit!

- Azokat nem bántják, s hogy minket majd, ha eltávoznak Krisztus irgalmából, a városi temető földjébe tesznek? Az is csak szentelt föld: az angyali harsonaszó onnét is előszólít, összeterel majd; amen! - De a földi életünket isten azért adta, hogy üdvünkre munkálkodjunk, és szenvedve érdemeket szerezzünk. Szabad-é szándékkal és tudva megrövidíteni?

- Gewiss nicht!

- Lám! Kötelességünk hát a betegségeket kerülni, s óvni a földi életet, melyet a mennyei atya adott. Az orvos úrral tegnap beszéltem éppen. Kegyes Anyánktól jött ki. Említette a két beteg novíciatorost s tisztelendő Gregoriát is. Azt mondta, annak nem kellett volna megkapni a tüdőbajt; erős szervezete volt, és már túl van a húszas éveken. S az sem kellene, hogy minden évben ki legyen terítve a halottas szobában két-három fiatal novíciatestvér vagy jelölt. Akikre így a szerzet hiába költött, hiába taníttatta őket, nem munkálkodhatnak soha a javára, isten dicsőségére. A ház az oka, itt van valahogyan a baj fészke, magam is tudatlan vagyok ezekben, de az orvos idős ember, katolikus ember, és olyan gondosan kezeli szegény, kegyes Anyánkat. És mindezekon segíteni is lehet és segíteni is fogunk, isten segítségével. Az épület hibáit ki fogjuk javíttatni, betegeinket pedig üdülőhelyre küldeni, mert erre a bajra isten még nem mutatott más gyógyszert az emberi tudománynak, mint az ő szabad egét, a friss levegőt és a napot.

- Lárifári! Majd ezután, aki egy kicsit mulatni, fürdőzni kívánczik, csak nyafogni kell neki: itt fáj, ott fáj, kényeskedni. Miért nem volt nekünk régieknek kutya bajunk se, éppen minap beszélünk a regrációban Schwester Leonával. Miért lett százéves a kedves testvér Mártha? Mind lárifári, afféle amerikai bölcsesség az ilyen.

- Jó - vágott közbe gyorsan Virginia, tán elérte valami célzást -, jó, hát ne erről beszéljünk. A kedves testvér bizonyosan hallotta, hogy az anyagi ügyek egy kissé... bonyolódottak voltak az utóbbi években. Míg a boldogult prelátus önágyasága volt az intézőnk; ő öreg, beteges úr volt már rég; és a viszonyok is egyre nehezebbek, minden drágul, a tisztartók ügyetlenek vagy lelkiösmeretlenek, a bérlő keveset fizet. Fénrich főtisztelendő, az új intézőnk is sürget némely változtatást; nagyobb jövedelmet. Hiszen mi mindnyájan dolgozunk, Isten dicsőségére eleget; de a szükséghez képest kevesen vagyunk. Mennyi világi kisasszonyt kell tartanunk és fizetnünk a fiókházakban kisegítőül; kivált a polgári iskolában, mert a kormány most megköveteli, hogy arra való, megfelelő képzettségű erőket alkalmazzunk. Erre kell a magasabb képző, főképpen, hogy a mi fiatal testvéreinknek ne kelljen világi, állami intézetekben vizsgázni, keservesen magukban tanulni, mint nekem, mint egynéhányunknak kellett. De hát még a jövedelem, amit ez az új intézmény hoz majd; fölér egy földbirtokéval! Mennyi növendékünk itt marad majd szívesen továbbképzésre; ha ezzel hiteles, magasabb diploma jár. És az erkölcsi haszon; hogy annyi leendő tanárnőt végig a mi szellemünkben nevelünk, elvonunk a világi intézetek szabados befolyásától, csúnya *modern-ségétől*. Ért engem, ugye, kedves nővér? Természetesen elsősorban kíváncsi, hogy többen legyünk e szerzet ingyenes szolgálatára, hogy sok új nővérünk legyen, akik készséggel és kedvvel jönnek közénk; s legkivált abból a társadalmi osztályból, amelyik elmebeli képzettséget hozhat és némi befolyást, jártasságot, még inkább, mint pénzt... Ezeket a dolgokat nem szoktuk így *szóval* kimondani, kedves nővér, nem beszél az ember mindenről; de most tájékoztatni akartam. Védekezni kell ellenségeink ellen, kik a Szentegyháznak is ellenfelei! Abban az újságcikkben, amit említettem, fel volt hozva, hogy rendházunkban nincsenek fürdőszobák, intézeteinkben hiányosak a fizikai szertárak és kísérleti eszközök, és hogy a nevelés, amit itt nyújtunk, nem elég magyaros, hazafias szellemű. Hogy mi nem szeretjük eléggé az édes hazát, kedves nővér!... Ez... ó, de hisz ön nem is hallgat rám! Megharagítottam valamivel? Hibáztam?

- Ej! Mit törődik ön énvelem, mit törődnek, maguk mind? Velünk, szegény, tudatlan, elmara-dott, egyszerű néppel, afféle régi-világbeli, *igazi* szerzetesekkel, akik vagyunk? Kimentünk mi már a divatból régen, soror Virginia, látom én jól! Mit akar énvelem? A szavaimra nem is hederít, érzelmemet, szívem szeretetét semmibe nem veszi, látom én, tudom én rég; az együtt töltött időkre már szégyell emlékezni; veszem én észre, azért hogy nem vagyok olyan tanult. Jól van, nem baj ez, istennek kedvesek az együgyű szívek; isten nem parancsolta nekünk a hivalkodó, világi tudományt, sátán csalátke az, jól mondja Simonea nővér... Mit beszél

nekem, minek beszél? Ezért jött ide hozzám? Én, tudja, nem olvasok világi újságokat, amiket a zsidók írnak. Én nem értem az ön szavait: *intézmény, társadalmi osztály, elmebeli képzettség, egészségi viszonyok, kísérleti eszközök*; a nyelvem majd beletörik. A püspök beszél így, annak az a dolga; én imádkozni jöttem ide, szegénységben élni és engedelmességben; én elvégzem a dolgom, rendet tartok, ahogy csak tudok. Egy valakinek megnyitottam a szívemet is, igen, de csalódtam; régen látom én azt, most megbizonyosodtam! Nem így beszélt ön velem valaha, mikor még jobban értettük egymást. Persze, „újítások, reformok”, az új soror van ezek mögött, tudom én már; eljut a hír azért énhozzám is. Az amerikai nő, az a tudós nő, akinek a próbaidejét (ez is új szokás) hat hónapra rövidítették három év helyett. Mert nagy, rangos családból való (mintha isten előtt nem mindegy volna), mert kinn járt a tengeren túl (mintha rendes ember meg nem maradhatna otthon, a hazájában is), mert harminckét éves korában szánta rá magát Krisztus urunk követésére, tudománnyal tömött fejet hozott neki és ki tudja, milyen kimustrált szívet! És most itt...

- Kedves nővér, most már elég! - kiáltott fel a másik kitörve. Felugrott a helyéről, szép, kissé nagy kezét sértett és tiltó mozdulattal emelte maga elé. - Már megyek! - lihegte, mert az utolsó szavak éle elevenén találta: - Bocsásson meg, tisztelendő testvér, hogy megzavartam imáját látogatásommal; s még inkább, hogy akaratom ellenére az indulatosság vétkébe sodortam. Én másképp gondoltam, tisztelendő nővér; nem leszek egyhamar terhére! Bocsánat még egyszer, gelobt sei Jesus Christus!

- In Ewigkeit - no, mit akar, hova szalad már? Hisz nem úgy értettem, várjon... Ej. - Megint hangot váltott, a rikácsoló méltatlankodásból átcsapott a tehetetlen, alázatos, ijedt kérésebe, két kövér karját esdekelve nyújtotta ki a távozó után. De az vissza se nézett, ment sebbel-lobbal, zizzelve és suhogva szállt a fehér fátyol haragosan hátravetett szép feje után. Már a drótsövénynél járt, onnan intett a bókoló növendékeknek, s tiltotta vissza, akik fehér keze után kapdostak, hogy megcsókolják. Kunigunda nem kísérte tovább.

- Nézd már, te - lökte oldalba Pável Marika a szőke Király Erzsit. - Né, te, ezek összevesztek! Csuha, mi lesz ebből?

Kunigunda megfordult a sarkán, mint egy pörgettyű, az arca düh és szenvedély lángjában, valami egészen valószínűtlen sötétbíborban égett és tüzelt.

- Ach so - úgy, úgy - motyogta fulladozva, míg visszament az asztalához. - Így bánni velem, így! Nem baj, jól van! Azért se nem! Majd meglátják! Azért sem!

Felragadott egy nagy rézcsengettyűt, mellyel kis nyáját szokta összeterelni, megfogta és megrázta, és rázta és rázta, hogy a csengő nyelve majd kiszakadt, hogy hideglelés állt a hátába annak, aki hallgatta. Zengett, zörgött és csilingelt oly lelketlenül, olyan siketítően és hosszan, hogy a kertben felébredtek a korán hunyó nappali pillék és a Szűzanya lurdi fabarlangja mélyén isten szunnyadó bogárkái; a nagy gyümölcstermő fák pedig bólintva összesúgtak, és megkérdezték egymástól, noha nekik jó mindegy volt: „Megbolondult tán valaki?”... A leányok már régen összeálltak volt a drótsövény mentén, ki-ki párjához, szepegeve és néma csendben, már rég mereven álltak, készen a híg vacsorához indulásra; s ő még mindig rázta, rázta a szegény csengőt - lázongó, megcsúfolt szenvedélye, örökre elfojtott érzései nyomorult martalékát, és közbe maga is rikácsolt, pörölt, fejét rázva, lábaival topogva és tiporva, mint a nekivadult, hisztériás düh fűriája! - Ihr nichts nutze! Ihr ausgelassene! Ihr Pinkln! Was hab' ich gesagt? Sind Sie stumm? Majd kinyitja én fületek! Nézi-meg-em-ber! - És senkinek nem volt bátorsága mosolyogni.

5.

Mikor a káposztaágyak közelébe ért soror Virginia, meglassította a lépteit, és komolyan, mély főhajtással köszönt „dicsértessék”-et az öreg Szelényinek, aki egészségi sétáját végezte ott a zsírfoltos reverendában, fakószínű, öreg esernyővel a hóna alatt. Az öreg pap leemelte nagy karimájú, poros kalapját, és kövér, hamiskás arcát, mely olyan volt, mint egy jóindulatú, kedves vén szakácsnőé, mosolyogva fordította az apáca felé.

- Na, még nem is tudja az újságot, soror Virginia? Megjött a Rumkorff-gépünk!

- Igazán, tanár úr? Na, annak örülök! - mosolygott vissza a nővér, és barna, szép arcáról eltűnt a felindulás minden nyoma. Megint a szokott nyájas, udvarias és nyugodt volt hangja, tekintete.

- Jöjjön velem a kerti iskolába; akár mindjárt bemutatom; ajaj, micsoda hosszú kacskaringós sistergő istennyilákat tudok én magának abbul kicsalogatni!

- Micsodákat?

- Olyan kunkorgós farkú, girbegurba, csavirgós égicsudákat, nővér! Az ám, olyan huncut egy masina az!

- Ne mondja!

Nevettek. Az apácák hozzá voltak szokva a Szelényi tata modorához, ki szívesen elhamiskodott, eltréfált velük; jól tudták, hogy az öregúr példás, tiszta életéről híres a püspöki városka minden papja között.

- Ha meglátja, nővér, megjön a kedve, s kiguberál nekem még egy Röntgen-készülékre valót is; fél esztendeje zsorválok érte. Na, jön?

- Holnap, kedves tanár úr, holnap délben benézek egy percre magához a fizikaszobába. Most annyi a dolgom!

- Ej menjen, maga silány historikus! Már az igaz, hogy a fehérnép meg a természettudományok... Na jó, mindörökké - hozza magával azt a Magdolnát is holnap! Majd megegzamináljuk, majd kisül, mennyit ért az a tengerentúli doktori diploma!

- Ó, azt ne emlegesse neki soha, kedves tanár úr! - fordult vissza Virginia, és arca élénkebb színt váltott egy pillanatra. - Soror Magdolna itt csak szerzetesnő kíván lenni és semmi egyéb, bántja minden emlékeztetés világi életére; én tudom azt, észrevettem, bár amilyen finom, nem említi soha. Semmi hiúság nincs őbenne, valósággal csoda...

- Abbizon, egy fenomén, egy földre szállt angyal, egy hősnő; tudom, tudom. Hehe!

- No, megyek, most már komolyan. Dicsértessék...

Élénk arcjátéka csakhamar elnyugodott, csendesen haladt a pöszmétesorok közt, a nagy olvasó csontszemei halkán zörrentek ruhája mély redői közt. Arcát oldalt fordította a nyugvásra hajló nap iránt; úgy szerette ezt, ha félig hunyt szeme pilláira süttette enyhe, őszei sugarait; s míg elgyönyörködött, belsejében fegyelmezett érzéssel, sietve gondolta el: „Mily fenségesek a Teremtő alkotásai!” - mert enélkül véteknek hitte volna bőre e szelíd örömét. Jobb felől, a kandidátnők kertjében fekete abbégalléros lányalakok sétáltak a lombok alatt; őket is most

terelte össze „párba” a drótkerítés mellett Berchtolda anyás, sürgető szava. Köszöntötték egymást messziről; a noviciátfőnöknő tölcseért formált két tenyeréből.

- Hogy van a Würdige? - kérdezte kiáltva; jókodó aggodalom zengett át a kert fölött e kissé rekedt hangban.

- Egyformán! Délután felszökött a láz. Imádkozzatok érte!

- Igen, igen! - bizonykodott kiáltva sok fiatal hang; fehér kezek emelkedtek a magasba, és keresztet írtak a halvány arcok előtt.

Virginia továbbment. A kertész háza előtt kinn állt a kisfiú, hároméves csöpp totyogós; az inge kicsüngött hátul. Közönyösen bámult az apácára, és tovább majszolta barna kenyerét; már megszokta ezeket a fekete néniket születése óta.

Virágágyak közt vezetett ki az út a kertből egy boltozatos kőkapun át. Már hullatta magját az a különös, nagylevelű növény (a kertész sem tudta nevét), melynek tojás alakú, kemény szürke terméséből olcsó rózsafüzérek szemjeit készítik a jelöltek: szegény asszonyoknak, jámbor „egyesületi” nénikéknek ingyen osztogatni valókat.

Egyik oldalon téres udvar látszott fiatal, nyírott akácokkal; a sarkig tárt széles „marhakapu”-n most jöttek be a csordáról a zárda tehenei. Súlyos, teli tögyüket alig bírva, békésen és bután cammogtak el az apáca mellett a távolabbi istállók felé; ő kitért nekik megállva, és elfordította arcát. Valami bizonytalan érzéssel nagyon csúnyának látta ezt a sereg trágyás állatot a nőstényi termékenység lelógó terhével; és ellenszerűl egy szép természetrajzi olvasmányra gondolt, mely közgazdasági szempontból „tárgyalja” e hasznos háziállatot. - Holott Virginia eszes és tanult nővér volt.

Átment a gazdasági udvaron, az itatókút előtt, és balra tért. Egy széles, sárga, földszintes épület ódon és parasztos tornácoszlopai fölött ez volt a felírás:

Szent József Ápolda. Szegénysorsú, katolikus elaggottak és rokkantak részére.

A bejáratnál egy alacsony nádszéken egy apáca guggolt; két keze csuklóban a térdén pihent, úgy lógott lefelé tehetetlenül, sárgán és soványan, mint egy csontvázé. Kiaszott arca tele volt apró bibircsekkel; kissé mégis puffadt bőré és olyan színű, mint a régi elefántcsont. És mégis volt valami kedves, valami gyermeki ezen a lehetetlenül vén arcon, a fénytelen szemek merev elbámulásában, a kis vázfej ritmikus bizonykodó bólogásában. Így ült már csak naphosszat és álmélkodott; több volt százévesnél. Már föl volt mentve minden böjt, vezeklés, lelkigyakorlat alól; nem kellett már térdelnie a templom kövén, még a napi olvasót is mindegy volt, hogy elmotyogja-e. Soror Mártha már nem is vétkezhetett a földön!

- Gelobt sei!... Hogy, mint van, kedves nővér? - lábalta át Virginia az itatóvályúkat, hogy hozzájuthasson. A fehér fátylas múmiaarc még nem mozdult, tompult érzékelése még nem fogta fel a hangot, a közeledő alakot. - Hogy van? - kérdezte az újból egészen mellette; akkor felnézett rá, és behúzott, reszketeg ajkával, megtört szemeivel, ó - mosolygott.

- Nagyon jól - felelte németül, meglepően tiszta volt még a hangja. - A kegyelem nem hagyott el engem, isten alázatos szolgáját!... Úgy süt rám a nap!...

- Szeret-e még élni, Schwester Mártha? - (Szokás volt a zárdában, ki tudja hány év óta már, hogy ezt kérdezzék ettől az embercsodától, az Úr e százéves szüzi jegyesétől. És tudták, hogy mindig ugyanaz rá a felelet.)

- Ach ja? Hogyne, míg Isten megengedi!

- Nem vágyik már az üdvösségre, a szentek társaságára? Nem kívánja az istent színről színre látni?

- Ach, még ne, most még ne! - és kis vázfeje gyorsabban kezdett bólogatni. - Minek sietni - motyogta -, minek úgy sietni? Die Ewigkeit dauert ohne den ewig...

Ennyi maradt meg sok ezer mise, böjti nap és olvasómondás után; ennyi - e százéves lélekben. „Az örökkévalóság úgys - örök. Minek sietni? Mikor úgy süt még a nap.”

A vendég elkészönt innen is, gondolkozva, kissé lehajtott fővel ment tovább; szép délceg járása már az iskolaudvarban tűnt fel. Innét könyökölt félig a kertbe, nagy ablakaival a virágos ágyakra a szép, modern új épület; szellős, nyílt folyosóival - egész derűs, világos és komoly higiénijával. Jóleső emberi érzéssel nyugodott rajta a nővér tekintete, ezt szerette tán legjobban: a friss és eleven munka, a nyílt és büntelen tudásvágy e kedves házat, mely félig az ő műve volt. Mert nem lehet vétek, hiába... vonzódni a világossághoz... nem, mert hisz a poklok urát a „sötétség fejedelmé”-nek mondják; és... lám, Soror Mártha, aki szent, mint egy kisgyermek, hogy szereti a napfényt!...

Kissé összezavarodott mégis; cikkelyes tanokat, vallási formulákat keresgélt, mint rendesen, hogy magára alkalmazza. - Már ott volt a nagy ház előtt. A kettős U-alakú épület túlsó udvarán „balszárnybeli” társaság ült a nagy gesztenyefa alatt; imádkoztak vagy beszélgettek; tán az „Úrangyalá”-ra gyülekeztek már, esteli harangszóra. Virginia megösmerte a szigorú Leonát, a kegyes Simoneát és Evelinát, a „szent”-et, e még javakorban levő nőt, ki csak önsanyargatástól, böjttől, álmatlanságtól öreg. Derékban mélyen meghajolva köszönt feléjük messziről, s ők karban feleltek, aztán befordult a másik udvarra, hol a szivattyús kút volt; tömjén- és köményleveles-szag áradt szét itt már szüntelenül; a templom és a konyha meg a refektóriumok földszintje nyílt ide. - A hűvös folyosóra érve, váratlanul, hirtelen tört rá egy nagyon testi érzés; észrevette, hogy éhes. Írásmunkája volt, elmulasztotta az uzsonnát; vajás kenyere ott lesz még érintetlenül az apácaétterem asztalán, az ő rendes helyén; beszaladhat elfogyasztani; az ő vacsorájukat majd csak fél kilenckor találják... De nem megy be, most csak azért sem; ilyen apró önmegtágadásokat nem szabad elhanyagolni, nagyon hasznosak a lélekre nézve, sokszor még inkább, mint a nagy lemondások, mert azok könnyen tesznek gögössé... És életkorához képest szokatlan intenzitással érezte most a gyomor kívánságát; fontosságra jutott minden ezekben az életekben, mert lelkileg foglalkoztak vele, és az „érzéki” csábok világa ennyire terjedt náluk mindössze. Szinte elszédült, ahogy a fordulónál elhaladt.

Az óvodából most tolongtak ki a „Portá”-nak nevezett kapun a város apróságai; pöttöm fiúk-lányok lármás kis hadserege. Soror Adél erős, teli hangja, szép falusias magyar beszéde hallatszott pattogva, szaporázva, ahogy terelte őket; egy alvó kisfiú az ölében, a göndör fejecske széles, telt keblére szorítva; egy pityergős kis mocskos az apácaaszoknya ráncait cibálta. Ez az Adél még most is az a bátor, egészséges földbirtokoslány, a szép, friss, erős főispánkisasszony - gondolta el Virginia -, tíz éve van itt, és nem lehet komoly kifogás ellene, mégis semmi apácás modor, szokás nem ragadt rá... Most is kilép a kapun a kicsinyekkel, utánuk néz egy darabig, s őt is akárki láthatja ezalatt; nem, ezt mégsem szabad tennie! Ott vannak az óvónő-képezdések! Az ilyesmi rossz megjegyzésekre adhat okot a világiak közt; a látszatra vigyázni kell, annál inkább - ha a kívül élőkre személyesen hatni, néha velük érintkezni is akarnak; lelkijavukra munkálkodván. S az meg micsoda suttogás ott a lépcső alatt; persze, Gregoria társalog Fénrich főtisztelendővel. Fénrich a portaszoba melletti irodában dolgozott itt a számadásokban, de ilyen alkonyattal hazamehetne már! Igaz, hogy Gregoriával unokatestvérek, és egyházi férfiút vétek volna kétellyel illetni gondolatban - de a nővér mégis túlságba viszi; aztán beteg is, meghűlhet itt a nyitott kapu szélében; szólni kellene neki, tán kötelesség is volna. Hogy tudhassa ilyenkor a lelkiismeret, mi a helyes

cselekvés, mit sugall igazi szeretet és nem gáncsos irigység, rosszakarat?... Az volna csakugyan? Ó!...

A legnyíltabb fejűt is közülök elfogták néha ilyen kínzó, aprólékos, lelki kételyek. „A templomba, bizony, oda kell most bemennem!” - mondta magában. És ahogy a szenteltvízzel homlokához ért az ajtónál, éhségét, testi rosszérzését mintha elvágta volna; ezt jónak, az őrző angyal biztató jelének vette. Az első kisoltár, a „Fájdalmas Anyá”-é előtt borult le, s a térdeplő állványra támaszkodva két tenyerébe rejtette arcát. A templom néma volt és üres. Lelki vizsgálat formájában sietve felidézte utolsó óráját, netaláni vétkeit. Büszke volt ma szegény Kunigunddal szemben, igen, testvérietlenül bánt vele, kifogyott a szelídségből. Ha ővele is úgy tenne az, akinek szeretetére vágyik, akinek helyeslése fontos előtte! És gondolatban az imént csaknem megítélte Gregoriát, miért Fénrichhel látta; holott nem tréfált-e el ő maga is percekkel előbb Szelényi papával?... A szombati gyónás előtt bocsánatot kell kérnie minden társnőjétől. - Majd kibékülnek az „öreg”-gel is a szokott formások közt, jobbról-balról arcon csókolják egymást alig érintve. - De változik-e valami ezzel?

Bizony, az öreg Kunigund bizalma odavan egészen az ügyek iránt, melyek pártolására hangolni akarta. Pedig vannak, akik őreá sokat adnak, kivált a fiókháziak közül; szókimondó, nyers beszéde tetszik, egy-egy furcsa, józan, paraszti megjegyzése szájról szájra jár. Hiába, az öreget most már el kell ejteni; senki hozzá nem békélteti az ő terveihez többé; mert a csúnya, vétkes féltékenység ébredt fel benne. „Az amerikai soror”... Ez hozta ki őt is a sodrából, ezért hagyta ott haraggal, felháborodva. Ó, mert hisz isten látja, mily más az ő nemes barátságuk e kitűnő, drága teremtéssel; - az ő lelkes hódolata e kiváló nő iránt milyen más, mint ezek a félszeg ragaszkodások, e homályos, burkolt érzések, titkos izgalmú hajlamok!... Nem lehet, hogy istennek ne tessen az ő érzelme - hisz csak jobb, különb óhajt lenni általa és a Magdolna kedvéért! - „Isten - ő biztonnal maga a megértés -, én csak mint valami végtelen erős és tiszta *hajlamot* tudom elképzelni, mely minden létező felé szabadon és vég nélkül kitárul!” - ezt mondta Ő, Magdolna, a minap, az a nővér, aki az élet viharában élte ifjúságát, aki mindent látott és ismer, mindenben nyugodtan, aggályok nélkül tud gondolkodni; - aki nem hunyja le szempilláit az ima áhítatában, sem fölfelé nem fordítja szemeit, hanem tiszta, okos tekintetével nyugodtan, figyelmes arccal néz maga elé a misén, kezét ölébe nyugtatva ül, és csak akkor térdel le, ha az oltárnál folyó szertartás kötelezi. Ó, milyen csodálatosan finom, előkelő lelkű ez a nő; milyen biztos, egyszerű és mély természet; milyen derűsen és megtisztultan *szent*! Csak a tökéletesedés útja lehet - őt példaképül választani... De mégis, vajon nem foglalkoztatja-e őt túl az Istennek tetsző mértéken? Szabad-e földi lényre, eredendően bűnös emberre *így* gondolni? Nem *góg-e* már az is, ha a saját érzelmét oly magasra tartja, a többiek fölé helyezi? „Ah - uram, ne vígy a kísértésbe; de szabadíts meg...” Igen; ha oly nyugodt, biztos volna a lelkiélete, mint Magdolnáé! Ha ő is úgy látta volna a világot - *igazi* bűneivel és *igazi* kísértéseivel? Ó, ezek a hányódások, e görcsös tusakodás! Talán isten próbája csak, mellyel választottait látogatja Kempis szerint. „Ideges dolgok ezek csak!” - szokta Ő, Magdolna, mondani. „Céltalanul fárasztják az érzéseket, és nem visznek közelebb a jóhoz.” Milyen más, milyen jótévő, enyhítő az ő erkölcsi nézete mindenben!

Künn fátyolos hangú csengettyűszó, ah, az *Avé*-ra hív már; és ő itt, a szent helyen, elfelejtett imádkozni... Virginia forró akarattal, görcsösen kulcsolta össze kezét; szeme fehéret a szokásos, egzaltált kifejezéssel fordította magasba, aztán lassan félig lezárta sűrű pillás szemhéjait; ahogy ezerszer tette, ahogy mindenki mástól látta itt, egynek kivételével.

„Az Úr angyala köszönté Máriát; s ő méhében fogana a szentlélektől...” - suttopta.

6.

A növendékek II-es számú hálósobájában, az úgynevezett „kis háló”-ban már éjjeli mécses égett a cserépkályha tetején; kilenc után lehetett valamivel. A tíz-tizenöt leány a keskeny vaságyakban lélegzetét is visszatartva neszelt, mély csendben, amíg odakinn - top-top - elhangzottak az Őreg kemény lépései. Most már kidühöngte magát mára; mint a szélvihar; pihenni tért; csak a szegény ijedt kis novícia inspekcióz még köztük, a szép Gerolda, a helyettes felügyelő. A képezdésznőknek inkább barátnője ez a jó, buta kis teremtés.

- Sz’terke! - sziszeg felé Király Erzsi az ajtó melletti ágyban felkőnyökölve. - Schwesterke, no sebjaj! Csak nem veszi komolyan azt a kis szidást?

- De igazán, kisasszonyok, miért is tesznek ilyeneket? Tudják, hogy Sz’ter Kunigund mily szigorú; aztán nekem is kellemetlenségem van. Önök csak nevetnek most, igen!

Pável Marika fennült az ágyban, és szüntelen, fojtott, prüszkölő hahotával kacagott, hogy a többire is átragadt.

- No, Istenem - folytatta Erzsi -, hisz ön megérti az ábrándos lelkeket, nővérke, mi? Oly szép kint a telihold és oly romantikus; és Kornéliánk két sötét fényű, nagy szemet lát benne s egy morcos, piros száját; nézni akarja az ágyból is, az ablakon át; és (ó, arcátlan merészség), lábtul rakta a párnáit, és úgy fordult az ágyban, hogy szemébe süssön! Na, nincs érzéke a költészet iránt, Schwesterke?

- Jó-jó, én - de ösmerhetik a tisztelendő Kunigundát? És ez csakugyan nem rend; mikor mindegyik párnája jobb felől van, akkor egyik csak úgy önkényesen balra fordítsa! Igen, önök csak mulatnak!

- Hahaha! - fuldokolt Marika, és nem tudta abbahagyni. - „Dieser stinkete Mond!” - azt mondta: hahaha! „Mi jut eszidbe, du bolond! Diese närrische grosse Fräuleins, die möcht schon der Kukuck hohl’n von da!” Hahaha!

Úgy utánozta az öreg hangját, kiejtését, hogy még a mindig szomorgós Gross Helénke is nevetett a sarokágyban.

- Igen, a kisasszonyok csak regényeskednek; „holdfény” - ki tudja, milyen rossz könyvekből olvasnak ilyeneket! Inkább a lelkiüdvükkel gondolnának!

- Maga, sororka, sohasem olvasott regényt?

- Nem akarok valótlan mondani, olvastam egyszer most négy éve.

- Még otthon, Pesten, a szüleinél?

- Igen, egy fiatal úr adta, aki a nővéreméknél volt szobaúr: *Sarah* volt a címe *Ohnet* Györgytől. De a világért sem olvastam volna többet. Nem tudtam aludni egy hétig, úgy felizgatott.

- Ojjé! Ilyen sikere van annak az *Ohnet*-nek! De remélem, most már nem zavarja az álmát?

- Nem, Erzsi kisasszony, Soror Simonea - áldassék érte - kiverte mibelőlünk az ilyeneket a háromévi jelöltség alatt.

- Tényleg, akkor nem éltek olyan vígan a gallérosok, mint most a szelíd Berchtolda alatt.

- Bizony kérem, más idő volt; soror Berchtolda túlságosan jó, hiába! Az nem szerzetesi nevelés, kérem; ő direkt azt kedveli legjobban köztük, akinek legnevetősebb a szeme, és nem is tűri, hogy lesüssék. A hangos trécselést, kacarászást nem bünteti, csak szelíden szól: „no-no, lányaim!” Micsoda apáca lesz ezekből a mostaniakból?

- Igen ám, de ez ősszel annyi új kandidátnő jött be; kilencvenen vannak most, ennyi még sose volt. Azt mondják, kell ez, mert kevés az apáca, világi tanítónőket kellett tartaniok; most emelni akarják a létszámot. Azt hallottam, a Kolba leány is belép; az, akinek most meghalt a vőlegénye.

- Mit ér az, kérem, ha sokan jönnek, és velük olyan csélcsep, világias szellem! Az ilyenek aztán pár év múlva (valami eszükbe jut): kilépnek, ha már most fogadalmat tettek is, ha már olvasójuk is van, rendi jelvényük; Isten őrizz: és képesek eretnekségre térni, mert a fogadalom alól nincs az a pap, aki gyónáskor felmentse őket. Tíz évvel ezelőtt volt ilyen eset utoljára, félek, most majd több lesz!

- Ahá, valami protestáns iskolaigazgató ugratott ki egy apácát, el is vette. De tudja, nővérke, a világban évről évre rosszabbak ám a házassági konstellációk, csökken a lányok árfolyama; azt hiszem, ennek köszöni a zárda is a sok jelöltet. Divatba kezd jönni megint az apácáság. Még ha nagy keservesen akad is egy vőlegény, egy kis ezerkétszáz forintos vízimérnök; meghal az esküvő előtt.

- Ó, Erzsike kisasszony megint miket beszél! De lássa, én csak azt mondom: a Jézuskának ép szívekre van ám szüksége, nem csalódottakra. S még hogy valakinek megengedjék, hogy az elhalt vőlegénye képét magánál tarthassa a kabinetjében! Na hiszen, minket ugyan másképp neveltek, és azt jobban is szeretem.

- Sajátságos, a képezdésznő sororkák is így beszélnek, az osztálytársaink. Ezek a legfiatalabbak a legnagyobb ellenzői a Virginia meg Berchtolda „reform”-jainak.

- Igen, mert mi még legközelebből emlékezünk a másik rendszerre, és érezzük a jóságát. Minket nem fog megtántorítani az első kísértés az életben... Ojjé! Az én időmben! Minden negyedévben kellett menni „fátyolt kérni”; azt már úgy megsúgták, hogy melyik mikor van soron. De ez csak látszatra történt, csakhogy alkalom legyen türesre és önmegtagadásra; mert akkoriban senki sem kaphatott fátyolt háromévi jelöltségnél hamarább. De olyankor volt dolga a türelemnek és alázatnak! „Maga akarna fátylat? Maga csámpás barázdabillegető! Hiszen a száját se tudja kinyitni, maga buta! Maga csak bemocskolná a galád testével azt a szent ruhát! Egy ilyen parázna személy lenne méltó urunk menyasszonyi köntösét viselni?” - És így tovább egy félórán keresztül, és három hónap múlva megint. - Most ezt a szép szokást is egészen elhagyatta tisztelendő Berchtolda. Kérem szépen, hiszen ma már azért lép be például egy bennlakó a jelöltek közé, azért kap kedvet, mert ott kedvesebb az élet és kisebb a szigorúság meg a rend. Az csak nem járja! Nem is fognak a mostani noviciátból olyan nővérek kikerülni, mint azelőtt, mint soror Evelin például; a böjt és önmegtagadás igazi szentje!

- Nővérke! De mondja csak, önnek például hogy jutott eszébe, pesti lány létére és ilyen külsővel szerzetbe lépni? Az ön szíve teljesen ép volt?

- Ó, hova gondol! Én mindig apácákhoz jártam iskolába otthon is, és ha szüleim a nővéremmel színházba mentek, én sose akartam; kimentem a cselédhez a konyhába, és szent énekekre tanítottam. Nekem a Jóistenke már tízéves koromban tudtomra adta hivatásom. Jaj, de mennyi hiábavalóságot beszélünk itt össze, ez talán vétek is, megyek a kabinetbe; még három tized van hátra a rózsafüzéremből.

- Jaj, csak még egy percre ne! Hadd lássam még! Drága, drága! - hangzott akkor az ajtóból egy hideglelős gyerekhang.

- Na lám! - mondta Pável Marika, és tovább csavargatta a hideg vasba a frufruját, hogy másnap göndören lógjon a homlokába. A folyosó felőli ajtón most lépett be egy kisleány, feltűnően nyurga, éhes szemű polgárista; csúnyácska, hegyes állú, csak ragyogó fekete szeme és térdig érő sötét hajfonata szép. Két sovány kezét fejletlen keblére szorítva, lázas tekintetével követte, szinte felitta a kis apáca minden mozdulatát. Az I-es hálóból szökött át a kis örült; pedig ott Kunigunda maga a felügyelő, a kabinettje odanyílik.

- Drága, drága szent! - lihegte a novícia felé. A nagyleányok az ágyból gúnyos kíváncsisággal nézték.

- Miért csinál ilyen örültségeket, miért sodorja veszélyekbe magát? Maradjon nyugton a helyén! - fedtte meg a szép novícia, szigort erőlködve, de az ő hangja is csupa fojtott izgalom volt.

- Nem bírtam, ne haragudjon! Ne kergessen el egy percig! Csak látni akartam ma még!

- Mit akar? Vegyen erőt magán! Isten nevéért fékezni kell a szenvedélyeinket.

- De én nem bírom! Segítsen rajtam!

A hangja síró, szerelmes nyögdecselés volt; lehetetlenül sovány alakja reszketett a fehér hálórúhában, alsószoknyában. Megtántorodott, és odaborult térdre a Király Erzsi ágya mellé; a ruhásszéknek könyökölve eltakarta az arcát a tenyerével.

- Küzdjön! Szenvedjen!

A kislány fuldokolva zokogott, vézna vállait rázta az izgalom.

- Nem bírok. Kell, hogy lássam néha! - nyögte.

A szép novic testvér úgy állt előtte, mint egy szentkép, egy szobor, melyet térden állva megimád.

- A Jézuska is szenvedett értünk a kereszten, nekünk is az a dolgunk!

S a gyereken, mintha fogott volna a biztatás; szép vastag hajfonata, mint egy sötét kígyó, vonaglott a hátán a zokogástól; nagy, csontos ujjait törte, nyomogatta; szenvedett; oly bolondul, élesen és édesen szenvedett. Akkor Király Erzsi kihajolt az ágyából, és megragadta a copfját.

- Hallja, Militorisz! - kiáltott rá nevetve és bosszúsan. - Hallja, maga kis megkergült állat, maga beteg macska! Vége legyen most már rögtön a nyávogásnak, mert olyan pofont kap tőlem, hogy a lakodalmán is eszibe jut. Ostoba kölyök! Magának való ez a marhaság? Kár, hogy okosabbnak hittem! Ha a kis nővérnek (jól is teszi, hogy bemegy már innen) volna egy csöpp esze meg becsülete, úgy vágná hátba magát, hogy kijózanodna, nem hogy még szítsa a mániáját, hogy itt szenvedésről meg szenvedélyről papoljon egy ilyen majomnak! Annyit mondok, ha fel nem hagy vele mától fogva - lesz valami kis jelentenivalóm az Öregnek. Egy hónappal ezelőtt, szeptemberben még egy csinos jogásznak írkált levelet haza Debrecenbe; képzeljétek, Ördög Palinak hívják az úrfit, hát Ördög Paula kisasszony címet írt a borítékra, s „örök szerelem” helyett „örök barátságot” mindenütt a szövegbe, és odatette a Kunigunda asztalára az intézeti, nyitott levelekkel; az Öreg maga ragasztotta le. (Csak ne ijedjen meg, itt nem baj, ha megtudják, mi mindnyájan levelezünk!) Ennyi esprit volt ebben a tacsókóban, amíg bele nem hülyült a zárdai tempókba. Egy apáca... nem szégyelli? Ugyanolyan nyavalyás nőszemély, akárcsak jómagá; van azon mit imádni? Lóduljon haza innét, az ágyába, míg az

öreg haza nem tér magukhoz; vegye hátára a kendőmet, no, mert még jobban megkehl a hideg folyosón! Mars! - És ha eszébe jutna megint írni a Palijának, azért megbízhat bennem; van egy bejáró földim, hű és titoktartó, a mi leveleinket is az hordja ki. - Hány esztendő maga; tizenöt? Év végén meg fogom írni a mamájának ismeretlenül, hogy adják férjhez magát, mihelyt lehet (pénze van, azt tudom), mert baj lesz még vele. Szervusz.

- Ezt ugyan ráncba szedted! - kacagott még mindig Marika; most végre elkészült a hajbodorítással. Felrázta a párnáját, és falnak fordult. - Sokan aludtak is már, vagy úgy tették magukat; Szidu meg Gidu kártyát raktak a holdvilág-fénynél az ablakpárkányon, pasziánszot, hogy látni fogják-e holnap a szép Emerikát. „Azért több megértés is lehetne ebben az Erzsi-ben!” - dűnnyögte Gidu, de nem merte nagyon hangosan. Két stréber harmadéves vegytant magolt a ruhaszékek tetején állva, hogy fölrhessék a mécsest a kályhán. Egy harmadik önképzőköri dolgozatot fogalmazott ceruzával, mert jövő ilyenkor, negyedéves korában ő akart lenni az elnök.

A sarokban Kornél és Helénke suttoztak; egymás mellett volt az ágyuk; a szélén kuporodtak, és összedugták a fejüket. „Ugye szerelmes vagy bele, ugye? - hallotta Erzsi a Kornél furcsa, oláhos németiségével. - Töffler a neve, ugye - Albert - és németet tanít az itteni gimnáziumban. De a katolikusban, ugye? Persze Holzeréknál ösmerkedtél meg vele? Szép? Okos? Viszont-szeret?”

- Jaj, mit tudom én. Er ist nur mein Ideal!

- Nem is sejtet, hogy tetszel-é neki? Á, az ilyet, ugye megérzi az ember? Lennél a felesége, hihi - ugye lennél? Ugye, te nem is akarsz Schwester lenni; ugye, szegény nénid, a Würdige sem kívánja határozottan? Nem is úgy nézel ki. Vajon mit szólna ő hozzá?

- Ó, nem tudom, hagyj; őneki bizonyosan nem is tetszeném; egy ilyen egyszerű leány; ő olyan művelt, komoly, kiváló férfi. Er ist nur mein Ideal.

Erzsi odafülelt; aztán magára kapta az alsószoknyáját, papucsba bújt, és átment hozzájuk; odakuporodott harmadiknak a Helénke ágyára, és megkezdte előadását az életről és a szerelemről.

Pedig ma éjjel még levelet is akart firkálni öreg barátjának.

7.

A kertbe könyöklő új épület nyitott folyosóján állt Virginia Magdolnával; fekete kendőikbe burkolózva támaszkodtak neki a faragott fakorlátnak, és kinéztek a már őszi ködös reggelbe, a dérlepett virágágyakra és a zúzmarás fákra.

- Nem értesz egyet velem? - kérdezte a barna olasz nő, és sűrű szemöldöke összerándult. Halkan beszélt, mintegy élvezve a tegeződés titkos intimitását. Odabent a már fűtött tantermekben órák folytak; a leendő néptanítónőket oktatták módszertanra meg rajzra és fizikára.

- Egyetérték, hogyne! - felelt a másik és felé fordult. Nagy, fehér, tiszta fogai kivillantak egy finom és üde mosolynál; volt valami nagyon friss és kedves, valami igen nyugodt, jóságos és előkelő igazán - ebben az inkább csúnya és nem is fiatal emberarcban. Aki nagyon értelmesen és sokáig figyelte, rá kellett jönnie, hogy miért; e vonások kifejezéséből szinte teljesen elköltözött, letisztult volt minden nemi jelleg, s vele minden keresettség, móka és manér. Ritkán lehetett látni egyszerűbb, ökonomikusabb és világosabb arcjátékot, biztosabb és jólesőbb mozdulatokat. Különös békesség és tisztaság áradt arra, aki látta Magdolna nővért, vagy beszélt vele. A házban mindenki érezte ezt a sajátos hatást, ha nem is tudta megmagyarázni; és annál inkább, minél kevésbé használta ki ő maga a tisztelet hatalmát, mely körülvette. Úgy látszott, nem is tud felőle; vagy tán szelíden, okosan megérti és elnézi társnőitől, kikkel egyforma ruhában járt és egy asztalnál evett, noha elkülönítette őt sok-sok minden: származás, nevelés, élet és múlt.

- Egyetérték teljesen - ismételte tünődve. - Csak nem tudom olyan fontosnak látni mindezeket.

- Hisz itt élsz köztünk, Magdolna! - folytatta élénken a másik. - A mi rendünk (és tudom, hogy tiszta hajlamból választottad) munkálkodó rend; mi küzdve és dolgozva építjük üdvünket és másokét; nem élünk passzív áhítatnak, mert emberi, gyarló lelkünk nem bírná a tiszta malasztot, noha Mária volt az és nem Mártha, aki „a jobb részt választotta”. Mi itt csak Márhák vagyunk.

- Igen, munkálkodjunk! De oly sokat jelent az, hogy milyen körülmények közt, milyen vezetés alatt és a többi?... Az időnk mindenhogy letelik...

- Nem szabad így beszélned! Nem gondolsz rá, hogy ez talán valami kívülről... messziről idehozott fáradtság és közöny, és akkor... nem szabad, nem! Sohasem mondtad el a körülményeket... közelebről... amik miatt közénk jöttél; mindegy is az, isten kiválasztja övéit, mint a Jordánnál a tizenkettőt: „Hagyd csónakodat, és jer, kövess!” Ha kell, ostorral és erőszakkal, amivel tudja, azzal vonja magához a lelket. S ha te *erre* lettél kiválasztva...

- Félek, hogy igazad van, kedves. Tán valóban nem jöttem elég ép, elég készséges lélekkel... Ti mindnyájan fiatalon, minden érték birtokában...

- Ne mondd, ne folytasd! Mindenkinél különb vagy itt, legkedvesebb Isten és emberek előtt - vágott bele Virginia olyan hévvel, hogy belepírult. - És milyen tudást hoztál készen ide, mennyi ékesszólást, ismeretet és minden képességet; nélküled szinte lehetetlen volna magasabb képesítésű iskolákra gondolni. És mennyit dolgozol! Büszkeségünk vagy és igazán...

- Nonono! - csendesítette mosolyogva a társa. Végtelenül kedves, finom árnyalatú beszédhangja volt, és annyi humort, szeretetet és lebilincselő, vidám nyájasságot tudott kifejezni vele, hogy a másik megakadt a lelkes fellengésben. - Lásd - folytatta komolyan -, már belátom, hogy neked van igazad. Jobban, több alázattal kell elvegyülni az embernek kis ügyes-bajos dolgokba; az élet apró munkáiba és érdeklődéseibe; különben valami furcsa és erkölcstelen pátoz veszélye fenyegeti. Egy nagy és egész életre szóló belátás vagy megismerés vagy undor vagy elhivatás... ahogy már nevezni akarod... legyen, ez nagy és élethosszig való dolog; de csakugyan nem szabad eluralkodni engedni a csendes hétköznapijainkon. Nem szabad, igazad van, ennek a jegyében, és ennek a közönyével kelní, feküdni, ebédelni és imádkozni. - Szóval: majd ossz ki nekem is munkát; akarod, hogy írjam a fiókházakba küldendő leveleket?

- Ó, nem erről van szó! Annyi órát tanítasz úgyis; nem, ezeket elvégzem Berchtoldával. Csak...

- Nos?

- Csak légy velünk mindenben; akard velünk együtt, amit a szerzet javára és emelésére lám te is jónak látsz. Ne ellenkezz, ha ebben a szellemben teszünk valamit vagy kívánunk tőled valamit; olyat, aminek a betöltésére te vagy a legalkalmasabb.

- Már hogy ellenkezném! - felelte Magdolna gyanútlan egyszerűséggel; mosolygott és megfogta barátnője kezét.

Virginia szólni akart még valamit, de elnémult, megakadt ettől a szokatlan, bizalmas érintéstől. Arcát elöntötte a pír, tekintete zavart lett, oly különös ködű, kezét a sötét kendőn - s egész alakját mozdulatlan tartotta; mintegy boldogító szertartás alatt egy szentség iránti tiszteletből.

Magdolna arca elkomolyodott, és visszavonta kezét.

- Hanem siessünk órára! - mondta elfordulva. - Már egynegyed is elmúlt. Mondd, nem hűltél össze itt a hidegben?

- Szóval - kezdte Virginia menetközben gyorsan, lázasan, nem is figyelve a kérdésre -, ugye, mindenbe vakon beleegyezel, amit felőled határozunk.

Idegese szája valami ragaszkodó kis mosolyba rángatózzott.

- Hát hogyne, kedves. Túl könnyű feladatot adsz.

- Isten legyen szándékainkkal!

- Ámen, de egy könyvet a tanári szobában hagytam; Ehrenfeld-kódex, egy akadémiai kiadvány; ej, de hát ne fuss helyettem! Nem, megszégyenítesz... ezt nem volt szabad, Virginia!

A másik lihegve még a sietéstől, megint azzal a ravaszskásan gyöngéd mosollyal nyújtotta felé a vaskos kötetet. Aztán elváltak, órára mentek.

Amikor a negyedévesek tanterme előtt elsiettek, Pável Marika odabenn oldalba lökte Szidit, a szomszédját.

- Nézd csak, ezek megint együtt cicáznak, helyett, hogy tanítani mennének! Láttad, hogy szaladt az imént Virginia, mint egy „szökecske őzike”?

- Hja, most nagy hecbe' van a lelkem!

- Mifélebe?

- Hát nem tudod? Würdigét akar csinálni az ideáljából.

- Ne mondd, te! No de ilyet!

- Csacsi, te nem is hallottad? Az egész zárda tudja már.

Csakugyan sokan tudtak már róla, de az érdekelt nem volt ezek közt.

Király Erzsí, ki Marika mögött ült, óvatosan kissé előrehajolt, hogy megtudja miről van szó. Ez a három összedugott fő magára vonta a hittantanár figyelmét; Fóth József főtisztelendő megállt a mondat közepén, mereven feléjük nézett; ám mosolygós, telt ajkai az ő szokott, füttyös mozdulatára csücsörödtek önkéntelen. Marika elrántotta szép kis száját, vállait is kissé szobalányos mozdulattal (hol tanulta vajon?), és félrenézett; ő most valamiért „haragban volt” a szép tisztelendővel. Szídi gyorsan lesütötte a szemét, de Erzsí furcsa, hirtelen szeszélyből hátradőlt a padban, s álmagugul, hanyagul és hosszan állta - visszaadta a pillantást. Azontúl órá végéig azzal mulatott, hányszor ismétli meg a szép, hiú ember. Második alkalommal a leány előrehajolva állával a kezére támaszkodott, könyöke az ölében - és így nézte vissza alulról felhúzott szemöldökkel néhány másodpercig. Később úgy tett, mintha szórakozottan elbámulna valamin a háta mögötti padban, s mihelyt megérezte magán a tanár tekintetét, összereszt, és előrekapta a fejét, sőt el is pirult oly pontosan, mint a legjobb színésznő. Végre, mikor Fóth javában benne volt egy hosszú mondatban, valami egyházatya vélekedését akarta elmondani a keresztleetlenül elhunyt csecsemők túlvilági sorsáról, Erzsí elszántan hozzálátott, hogy zavarba hozza, belebonyolítsa, megakassza - és végre is sikerült ez neki. Jó szerencse, hogy csegették hamarosan. Észrevette-e Marika a játékot?...

Kinn a folyosón, órá után az Erzsí földije, egy bejáró zsidóleány lépett hozzá egészen némán - és a kettejük összefogott köténye alatt óvatosan kezébe csúsztatott valamit. Levél volt, nagy, fehér borítékú, aprós, kemény vonású betűkkel címzett. Azonmód, villámgyorsan csúszott bele - (hókuszpókusz) - egy kék papirosba kötött Fehér Ipoly-féle fizikakönyvbe, annak is a táblája és burkolópapírjai közé. Elolvasni csak éjszaka lehet majd, ha minden elcsendesül, a hálóban, a kályha tetejére könyökölve, az olajmécses világánál.

- Izgulsz? - gyötörte Gizu szegény Kornéliát a Kapossy németórája előtt.

Marika, ölében tenyérsi pléhtükörrel, bodrozta a haját, aztán egy üveges rajzszekrény ajtajában megnézte alakját, kötőjét csinosabbra kötötte és kiment. Mi ez? Kapossyhoz megy ki? Mit akar vele? Egy perc múlva láthatták az ablakon keresztül, hogy a némettanár előtt áll a folyosón, és mond neki valamit. Közben vonogatja a vállát, a kötője szélét babrálja, piros ajkát harapdálja - szégyenlősen, kellemkedve mosolyog.

- Nézzétek már azt a csacsit, hát nem kiment jelentkezni, hogy nem készült! Meg van veszve? Hisz magam láttam, hogy megtanulta ezt a nyavalyás Klopstock-életrajtot...

- No de ilyen könnyű leckéből jelentkezni! - szörnyülködik egy nagyképu stréber künnlakó. - Mit gondol majd a tanár úr az osztályról?

- De ni, nézzétek csak, hogy elpirult most Kapossy!

A Popescu Kornélia szép arca néma lánghatásban hajolt előre a padból, hogy kiláthasson rájuk; karcsú két keze keresztbe téve lelógott az öléből; hihetetlenül sötét, nagy szeméit bámulva, mozdulatlanul szegezte rájuk. „És szóba áll vele - borzasztó! Beszélget vele, magyarázat - kérdez, okoskodik; hát nem látja, hogy feltűnősködés az egész? Hogy rángatja magát, hogy grimaszol, akár egy parasztlány! Most már nem elég neki a puffancs Fóthja?” - „Látod, kis fáta! Látod, feleség!” - mosolyog Erzsí az ablak mellől; kezében még mindig a kékbe kötött fizika, holott németóra következik. Kapossy odakinn most összefogja térde táján a reverendát, talárszerűen, mint a szentek a képeken, és jobbról engedi maga mellett Marikát. Így, együtt lépnek be az osztályba. - És Kornél lesüti gyönyörű szemét, és az arca oly lehetetlenül morcos,

bamba és közönyös, tartása hanyag és fáradt lesz egyszeriben; mint akinek mindegy is minden, minden; csak álmodhasson tovább, zavartalanul. Erzsi Marikát figyeli; komolyan és összeszedetten ül az órán, ahogy sohasem szokott; figyelmes tisztelettel, elmélyedve figyel a tanárra; egész viselkedése jelentőségteljes és ünnepi mindvégig.

Erzsi később egyszer kísérletet tesz, nem bonthatná-e meg észrevétlen az ócska Fehér Ipoly kék bekötőpapírját. Zörög és zizeg a csendben; a felelő már tíz perce nyög, nagyokat hallgat; s ő mindössze a címezést nézhette meg újra egy nagy fehér levélborítékon - aprós, kemény vonású betűket. Abban a percben hívták fel segíteni, alig hogy kivághatta magát, szerencse, hogy oly jó német.

„Ma hímnemű délelőtt van” - mondta Marika, mert mindenáron frivol akart lenni, s felszabadulva a nagy, figyelmes áhítatból - nagyokat rikkantott és kacagott a folyosón, míg átvándoroltak a „természettudományi szertár”-ba. Azért hívta így a keddi napot, mert ilyenkor három férfitanárral szívhat három egymás utáni órán át egy levegőt.

Szelényi papára sokáig kellett várakozni; rendesen félóráig elszivarozott a tanári szobában, elbölcselkedett, eltréfált valamelyik apácával, akinek épp üres órája volt. A negyedévesek nagy lármával voltak fizikaóra előtt; tudták, hogy a „papa” nem csinál nagy dolgot ilyenekből. „A csend - szokta mondani - nem minden esetben erkölcsösebb a zsvajnál, hölgyeim! Sőt vannak bűnök, melyek rendszerint mély csendben követtetnek el - a lopás például, viszont ama szent zsinaton, mely önök halhatatlan lelkéről a kétkedőkkel szemben némi vita után ünnepélyes bizonyítást tett - e fontos eszmecsere alatt aligha lehetett illedelmes csend. No, ne értsenek félre, hölgyeim - a nyelvüket senki, ó, azt senki sem vonta kétségbe!” Ártatlan gyerekarccal és hamiskás, gúnyos szemekkel mondott ilyen gyerekségeket; apró, sötétszürke szemei kedves, mély derűvel csillogtak elő a bronzszínű, borostás hájkeretből, melyet arcának nevezett. Ha valami ügyes rajzoló vagy egy domború tükör megkisebbiti az arcot szőröstül-bőröstül minden vonásával - egy édes, kopasz kerubin fejet lát nagy szélű, zsíros tótkalapban; ehhez a mocskos, ételfoltos reverenda, az elmaradhatatlan vastag szivar; így jött be most is a papruhás Diogén, a szeretett bölcs. Mosolygósan ment végig a nagy üvegszekrények közt, melyekben hússzínű viaszábrák voltak emberi testrészekről, miniatűr gépek, lombikok, burák, sok üvegső. Csend lett azonnal, mikor gonoszkás képpel leült az asztal fejéhez, és lassan, nagyon lassan előkotorta a noteszét. A „drukk” néma izgalma feszült meg az osztályon (ó, drága, felejthetetlen *játéka* a veszélynek!) - hallani lehetett egy kései, árva légy zúgását, amint az embertani órán kinnfelejtett *Fül* tekervényei közé szorult, és nem szabadulhatott a „labirint”-ből. Szelényi papa lassan, még annál is lassabban húzta ki a notesz mellől a kis ceruzát; erre bejárók, bennlakók és novícia-apácák visszafojtották lélegzetüket. Végre lassan, a lehető leglassabban kinyitotta a könyvet, lapozott, keresgélt a nevek közt egy hóhér nyugalmával, figyelmesen nézte az osztályt végig, mintha válogatna; végre felkacagott, és kihívta az egyik apácát. A megkönnyebbülés mély sóhaja... Ezek a kis novicok, ha butácskák is, nem ülnek be készületlenül, és Szelényi papa sem kíván túl sok természettudományt egy fehérszemélytől. Másodiknak Marika felelt; némi vállrángatások közt, de elég tisztességesen. „Lám-lám, hát ilyen megkülönböztető szimpátiával viseltetik kegyed a hajcsövesség törvényei iránt!” - dicsérte meg gonoszkodva; már azt is tudta, hogy imént jelentkezett németből. „Vesékbe lát!” - súgta Szidu, miközben Giduval abban működött, hogy a *Fül*-et feldíszítse; összegyűrt zsebkendőt dugott bele, mintha vatta volna, plajbászt szúrtak mögé és egy tolltörő pamacsból ronda szemölcsöt ragasztottak a cimpájára. Szelényi tanár úrnál senki jobban nem mulatott a csínyen.

Ó, mennyi minden is történik egy hosszú délelőtt!

A hosszú tízpercben Marika megállt Király Erzsi mellett jéghideg gúnyú arccal, háttal egy folyosókorlátnak dőlve arcába sziszegte: - Gratulálok! - Viszont! - felelte Erzsi, és nevetett, de aztán szegény Kornélra gondolt, dühbe jött. „Megállj, te hiú béka!” - gondolta. Mindketten tudták, miről van szó; bár senki sem említette Fóth vagy Kapossy nevét.

...Utolsó óra. Rajz Gregoriával, a szép tüdőbeteg nővérrel; ma már nem lesz több felelés. A rajzszekrényből kiszedik a mintákat, gipsz ornamenseket, rózsát és palmettát, lotost meg tulipánt meg Juno bambán nagy, klasszikus fejét. Ezzel percek telnek; a szép sápadt nővér összeszorított ajakkal ül a nagy zajban a pódiumon, és dobol kékesfehér ujjával.

- Még egy hangos szó, és én távozom innét, kisasszonyok! - szól végre nyújtott félhangon, a betegek finnyás türelmetlenségével, és hátravetett halvány fején megropog a fátyol kemény vászna. Csakhamar megszűnik a zaj; a tanuló novícia-nővérek hátrafordulva az első padokból csendesítik, kérlelik a bejáró városiakat.

Nemsokára csak a ceruzahegyezés nyikorgó, fás zöreje hallatszott itt-ott a csendben. A gyengélkedő szép teremtés a pódiumon némán vette át az odanyújtott rajzmappákat, javított és törölt szó nélkül, lélektelen, fásult gesztusokkal; csontfehér arca mozdulatlan volt, szeme körül mély, sötét árkok, talán nem is a betegségtől; hosszú, keskeny szája egy lázpiros, finom rajzú vonal, mely gyengéd hullámokba törött a kissé éles áll fölött. Milyen lehet az arcél, a profil, a homlok és fej karaktere, melyeket a fehér fejdísz eltakar? Teljesebbé tesz-e képét a senyvedten parázsló szélsőséges szenvedélynek, mely magát emészti és táplálja, és fásult, közönyös minden egyéb iránt?...

A két hátulsó padban, ahol a bejárók ülnek, lassanként megindul a halk, óvatos társalgás; alig mozgó ajakkal, szinte hangtalanul egész történeteket mesélnek el egymásnak a padbeli szomszédok.

„Igaz no! De ne mondd senkinek! - krónikáz egy rosszul öltözött, fejletlen, csúnya leány. - Én a Fóth tisztelendő úr mamájánál vagyok kosztban, tudod; és oda ugyanaz a mosóné jár, amelyik az öreg Fénrich nénihez, aki soror Gregoriának is meg Fénrich főtisztelendő úrnak is nagymamája, és mindkettőt ő nevelte, mert ők, tudod, unokatestvérek, és a szüleik elhaltak, meg Amerikába mentek; a Gregoria apja valami sikkasztás miatt. Az a mosóné mesélte nekem no; már öregasszony, és ott mosott akkor is, mikor ezek ketten még kicsinyek voltak. Egész kis gyerekek, tán hat- meg nyolcévesek; és azt mondja, egyszer ő figyelmeztette a nagymamájukat, hogy mindig úgy összebújnak a fásszínben, és olyan nagy csendben van a két gyerek, hogy az nem jó. Egyszer nagyon meg is verték őket, de aztán, azt mondja a mosóné, megbánta mégis, hogy szólt, mert egyszer véletlenül rájött, saját szemével, azt mondja - hogy a kislány nem is volt egész rendes kifejlődésű. Hát én nem tudom, na, hogy értette; nekem ennyit mondd; meg hogy jó is volt apácának adni, mert annak gyereke úgysem lehetett volna rendesen; Isten megjelölte valamivel, azt mondja. Persze... ki tudja, mit kotyog egy ilyen pályinkás vénasszony, nem is lehet igaz; de nehogy elmondd valakinek, hogy én mondtam!...”

- Ha nagyon fontos társalognivalójuk van, kisasszonyok, szíveskedjenek kimenni vele a folyosóra, ott elvégezni! - szól rájuk a pódiumról a rajztanítónő fásult ellenséges hangján. - Oly idegen tőlük, oly mindegyek neki, s hogy mit beszélnek, hogy élnek, mivé fejlődnek; csak az ő elgyötört idegeit hagyják békén, csak legyen csend, csend már, mert nem bírja tovább...

A terem másik szögletében is beszélgetnek - értelmes suttogással fordul egymásnak két nagyleány; azoknak mégis átall szólni, elfordítja arcát kelletlenül. A nagy huszonkét éves Király Erzsi ül ott és Gross Helén, a főasszony húga. Ővele, hogy éppen eltöltse itt az időt, valami nyelvmesternői tanfolyamot végeztek; a rajz „kötelező tárgy”-a lévén annak, mindig lejött a negyedéveseknek erre az órájára.

- És mondd, kis német - hányszor beszéltetek egymással; már úgy - kiadósabban?
- Mindössze - ó, mein Gott, talán három és félszer. A negyedik azért nem számít, mert mindjárt bejött a Holzerné anyósa, és megzavart; pedig akkor kezdett épp érdekes lenni, Töffler azt mondta, hogy a hűség az német erény.
- Biztos, hogy szerelmi hűséget értett?
- Nem tudom. Ő olyan komoly ember, jaj, nagyon komoly! Talán arra értette, hogy ő mindig hű lesz ahhoz a menyasszonyához, aki régen volt neki; hallottam Holzernétől, de elváltak, mert a leány méltatlan volt hozzá. Olyan kacér, csapzi magyar nő - no, ne haragudj!
- És azóta nem voltatok négyszemközt?
- Nem. Csak legutoljára, most három hete, mikor kimenőnap után este, hét tájban bejöttem. Ő is elkísért Holzerékkal együtt. És az asszonyka úgy csinálta, hogy kicsit előrementünk, és akkor ő, Töffler tanár úr egész csendesesen, de csak nekem, majdnem a fülembe azt mondta: mármost megint bemegy ebbe a nagy, csúnya házba, és milyen sokára látom megint! És akkor én azt kérdeztem: hát nem mindegy az önnek, tanár úr?
- No lám, a kis német tudja azért, mit kell mondani! No és?
- Ó, Istenem, Erzsi; akkor ő elkezdett valamit, jól hallottam; így: „Lássa, kis Helén...” és megakadt kicsit, és Holzer tanár, a barátnőm férje éppen előreszólt, és meg kellett állnunk. Valami hiábavalóságot beszéltek, tankerületi igazgatóról meg érettségi szabályzatról, és közben a zárdakapuhoz értünk. „Ugye, jó barátok leszünk ezután is?” - ezt mondhatta még súgva az elválásnál, és szokatlan erősen szorította meg a kezem.
- Na, hát mit akarsz még?
- Nem, ez semmi! Miért mondta: jó barátok? Mondhatott volna mást is; nicht war? Vagy épp azt akarta, hogy ne gondoljak egyébre? Ő olyan jellemes ember, ő nem bolondít egy fiatal lányt. Ő még mindig szereti azt a csapodár magyar kisasszonyt, aki csak táncolni tudott, meg katonatisztekkel mulatni, és nem volt semmi karaktere. Képzeld, egyszer hazugságon kapta, mikor már majdnem nyíltan a vőlegénye volt; Holzerné beszélte. Pedig ő szerette, ó, istenem a legkülönbek mindig méltatlanra pazarolják érzelmeiket. Ach, Erzsi, nem lehet itt semmi, jobb is, ha apáca maradok; er ist nur mein Ideal.
- Szeretnék egyszer tíz szót beszélni avval a derék szásszal!
- Ó, um Gottes Willen!
- ...Egy kandidátnő jött be nagy sebbel-lobbal a terembe, s papírszeletet adott oda Gregoriának; az átfutotta, egy árnyalattal még halványabbra sápadt, ernyedt kezéből kihullt a cédula.
- Helénke - szólt elfulladva -, menj! Menj rögtön, kedves!
- És mikor az eltávozott, felállt - mély, karikás szemeivel mereven nézett el az osztály fölött.
- Imádkozzunk, halottunk van! - mondta fulladt hangon, és térdre borult; a rendi olvasójelvény szemei csörrenve estek vele a padlóra.

8.

Egy napon át, úgyszólván reggeltől estig, lenn lakozott az egész hangyaboly népe a föld alatt, térdelt a kriptá kövén, és nézett a síri lámpák reszketeg fényébe; böjttől szédelegve, káprázó szemekkel. A nehéz levegőjű, boltozatos pincét egy napon át betöltötte az imádság egyenletes, mély, mormoló ritmusa; néhány száz ajak zengte felváltva, egymásnak felelgetve az örök egyforma recitatívót, ezerszer is megújuló, tompa sötét morajlással, mely elhullámozva és megújulva, eleinte kínos, nyomasztó, később andalító és nyugalmas, mint maga a Végtelenség gondolata; *Adj, Uram örök nyugodalmat...* A kisebb növendékek néha kimerülten el is bóbiskoltak, a nagyok tarka gondolatai zsibbatag szárnyalással kalandoztak el messzire; a halvány kis Wester Janka délfelé ájultan esett ki az imapadból; rokona, egy soror, karjaiba kapta és fölvitte a napfényre; felélesztgette, aztán visszajött, az ájtatosságot semminek sem volt szabad zavarnia. S ha a Kegyelem birtokában elhunyt Szentasszony netalán utolsó, félig öntudatlan pillanataiban, a szent ostya elnyelése és a földi hüvely teljes kihülése közötti csekély időben még valami kicsiny gondolati bűnt talált volna elkövetni, egy vétkes vágnak adott helyet, gyönyörködött végső pillanatban a test örömeinek hiú elképzelésén; a leskelődő Gonosz kísértése megbánatta vele kolostori életét, imáit és böjtjeit - vagy megtámadta élő hitét a menten megnyíló örök Életben és Igazságban... ó, és ha e pillanatnyi megtévedésért száz esztendei purgatóriumra ítéltetett volna is jajgatással és fogcsikorgatással a rettentő lángok tüzeiben... még akkor is a választott Boldogok közé roppent már az első nap esteléig e szegény lélek -, hisz minden egyes kétsornyi imádság, mit érte elmondtak, Szent Péter utódjának hivatalos dekrétuma alapján száznapi búcsú érvényével bír, az Örök Bíró száz teljes napot kell hogy elengedjen érte a bűnhődő léleknek! - Ó, hitnek mágikus ereje...!

Másnap pedig újra megnyíltak az iskolák, melyek a gyász napján szüneteltek volt - a ház népe, mint rendesen, fél hatkor kelt a reggeli csengettyűszóra; hatra elkészült az ágyvetéssel és öltözködéssel, fél hétig elmonda a reggeli kar-imát térdelve a szobapadlón s egyben mindjárt a reggeli Úrangyalát; aztán mise következett a templomban, negyed nyolckor makk-kávé-reggeli szilenciummal - természetesen asztali imákkal és a szegény lelkekért való fohászokkal a folyosón, menet közben. Nyolc előtt a tanulók órára mentek; legtöbben a nagyudvarokon keresztül, a kerti iskolaházba, hová a bennlakókat nem követte az Öreg lármája, ahol férfitanárokat is lehetett látni, ha mindjárt reverendásakat is - s ahol lopva hírt vehettek a bejáró társnőktől a város, az események, pletykák, a színház, az - Élet felől. Az órák után ebéd következett asztali imákkal és déli Úrangyalával, délután kézimunka a nappaliban vagy lecke-tanulás, korrepetíció, zongora, egyházi ének; uzsonna asztali imákkal; vacsora nemkülönben, esti Úrangyala, egytized a rózsafüzérből karban, végül regráció és félórás esti ima térden állva, lelkiismeret-vizsgálás közösen, tekintettel az aznap elkövetett bűnökre. Vasárnap vagy ünnepnap ezenkívül még délutáni litániára mentek a templomba, s a délelőtt folyamán még egy hosszabb énekes misét is hallgattak. De ajánlva volt, hogy ki-kifekvés előtt is a hálóban imádkozzék ágya mellé térdelve, a ruhásszéknek borulva, mint valami térdeplőn... Így folytak itt a napok tömegtelen sok év óta már, ha időnként cserélődtek is a személyek a fehérre vasalt fejékek alatt vagy a keskeny növendékágyakban - mit tesz az? És most, hogy a Főasszony egyszerű szobája üresen állt és az Úr e kis nyájának nem volt pásztornője - egyelőre észre sem lehetett venni a hiányt. A mostani megyés püspök, e rettentően kövér, hullőszemű öregúr, aki beszentelte volt a halottat, egyszersmind megparancsolta az apácáknak a szokásos háromhavi gyászt, heti három napon a húsételtől való tartózkodással.

A nővérek tehát sokszor kaptak halpecsenyét ebédre, és fekete szörkötényt viseltek a rendes öltözet fölött.

És folyt minden a maga rendes útján.

Megjött a komoly tél, fűtötték a termeket, és a növendékeket nem vitték le a szép, nagy kertjükbe most már. Kunigunda rikácsolt és toporzékolt, s a szép kis Gerolda sopánkodott közöttük napestig. A nagy házban is mindenki végezte dolgát zavartalanul. Az abbégalléros jelöltek szelíden hallgatták Berchtolda anyás intelmeit a szeretetről, a tökéletesedésről s a szent szegénységről; s mindezekről meg nem feledkezve, suttogásuk és fiatal kacagásaik neszével a hálófolyosón; esti szilencium órájában is sokszor megbotránkoztatták az öreg testvéreket. (Mert új főnökük, Berchtolda, ellene volt a szemlesütésnek, s más szokott apácás külsőségeknek, és szándékkal dicsérte a nyílt, bátor, derült jámborságú szíveket.) És Evelina, az „önmegtagadás szentje” tovább böjtölt a szabott időn kívül, és éjjel, titokban felkelt, hogy a konyha földjét s a folyosók hideg követ súrolja, holott ez nem volt az ő munkája, és nappal lúg ette kezeivel kézimunkát kellett tanítania a polgári iskolában. A „Porta” melletti nagy óvodában Adél csakúgy barátkozott, mint eddig, három-négyéves kis „gavalléraival”, ölébe vette, szép kebléhez szorította, ha valamelyik buksi elszunyókált, és hangos, falusias magyar beszédével csatorált velük vidáman, anyukásan. Gregoriát most is a kelleténél többször lehetett látni a szellős lépcsőház alján Fénrichhel, az „intéző” káplánnal, kit ugyan bűn volna gondolatban gyanúval illetni, lévén felszentelt áldozópap, egyházi férfiú és unokatestvére is a szép nővérnek; de túlságba mégsem szabadna vinni, és a betegnek nem használ a hideg folyosón állongás! - Magdolna is azonmód járt-kelt most is, mint rendesen, nyájasan, egyszerűen és kissé elkülönülten - kellemes, tiszta mosolyával és nemes mozdulataival; szép, értékes előadásokat tartott az osztályokban, és amit a századok históriáiból tudott és közölt, maga volt az életértés, a bölcsesség; de ösztönös idegenséggel maradt távol a zárdai politika kis fogásaiból, bár kedvelte és elismerte barátnőjét, Virginiát. - Soror Mártha is éppúgy ült, mint azelőtt az „Ápolda” egy kis szobájában (mert a tornácra már ritkán sütött a nap) - aszott két vázkeze lelógott öléből, fejével „igen”-t bizonygatott egyre, és gyermeki tekintete a levegőbe meredt. Szelényi papa is ott babrált estig a fizikaszobában, és nyaggatta Virginiát az új röntgen-apparátusért; Kapossy éppúgy fogta össze talárszerűen reverendáját, ha magyarázott; morcos, sötét szeme lángokat szórt az egyház és erkölcs ellenségeire. Németben eljutott a Sturm und Dranghoz, és neveléstörténetből Basedownál tartott karácsony előtt. Fóth káplán füttyösre csücsörített szájjal járt-kelt a folyosókon. Popescu Kornél fáradt közönnyel vonszolta magát, és sötét szeme csak rejtve, ritkán lobogott fel gyönyörű tűzben, Marika mindennap hideg vasba bodrozta a haját, és Szidu meg Gidu az ifjú Soror Emerikát üldözték fáradhatatlanul...

És lám, mindez mégiscsak látszat volt, vagy nem ezek az igazi történések; nem azok, melyekben változás, előremozgás lendülete van. Melyek azok tehát?

Igen, aki nagyon figyelt (talán a Jóisten szelíd és végtelenül tükröző szemeivel), az egyebeket is észrevett. Hogy példának okáért Virginia és Berchtolda mily benső egyetértéssel és sokat vannak együtt, s mennyi közös, fontos, „hivatalos” elintézendőjük akad mindig egymással; hogy mily egyértelmű, gyengéd alázattal érintkeznek a mindenben gyanútlan Magdolnával, s hogy baráti együttesüknek egészen meghódítottak még néhány magyar nővért, az eleven Adélt és a halvány Gregoriát is, az „intéző” pap szép unokanővérét. - Viszont figyelhette azt is, hogy a penziósok most még a rendesnél is többet kaszinóznak együtt, s a regráció órát legtöbbször a kegyes Simonea szobájában töltik esténként, mikor rendesen velük van Evelina, a szent sváblány is, és átüzennek gyakran a piros Kunigundáért. - Aztán a gyászruhás kis Gross Helénen is lehetne némi megfigyeléseket tenni; hogy hány öreg és ifjabb nővér ölelte őt szívére, bár csak szertartásos, gyenge szorítással, és csókolta arcon apácásan kétfelől,

mondván: „Szeretnék anyád lenni az elköltözött helyett; bízzál bennem, te szegény gyermek!” - És észrevenni legvégül, hogy két bennlakó növendék, Popescu Kornél és Pável Marika egy idő óta nem szólnak egymáshoz, s hogy az utóbbi, esténként a hálóban, gyakran és fennhangon szokta dicsérgetni Kapossy tanár urat, hogy mennyivel különb és okosabb, mint például az a Fóth, aki éppen hogy csak szép, no, mi az? Egy férfinál nem is sokat számít és nem is olyan csudaszép, mint amilyen elbizakodott pofa; a szeme például Kapossynak is van olyan. És hogy Király Erzsébet rendesen halk és nevetős „nono, ne mondd”-okat és „te, igazán?”-okat szokott odavetni; fejcsóválások közt tekintve le a még-még meleg cserépkályha tetejéről; melyhez támaszkodva nagy buzgalommal firkál kitépett irkalapokra valamit...

Vannak emberek is, kik szelíd és tükröző szemekkel járnak, és semmi sem idegen tőlük; például Szelényi papa, a zsíros reverendájú, nagyszivarú öreg fizikatanár ezek közül való volt. Szeretett mindent - tehát látott mindent, ami a házban és a szívekben - e kis világban történt. Igaz, hogy mindenkit megszólított és kikérdezett, akivel éppen találkozott.

„Aha - hát a kedves Kunigunda nővér nem barátja, ugye a magasabb tudományoknak? »Für solche Affinen!« - hisz mond is valamit! Ő ugyebár azt tartja mostanában, amit a régi bölcs latinok: öregeké a szó a tanácsban. És soror Virginiát nagyon érdekli a *kivándorlási* kérdés; őt sok kérdés érdekli általában, mi? De csak ha »a mennyei gondviselés akaratával nem ellenkezik« - természetesen. De azt már bizonyosan szeretné tudni, vajon odaát a tengeren túl hány éves korukban kapnak politikai jogokat a nők? S a nagy harisnyagyárak üzemében a kék teljesen kiszorította-e már a szívárvány többi színeit? - Hát Gregoria kolléga egészsége javulgat-e? Elmegy-e Svájcba e nyáron? Én tudom, mitől függ az: talán ő is tudja. Vagy nem szívesen megy el innét? Sosem láttam nőt, ki ennyire értett volna a gyakorlati gazdaságtanhoz *elméletben*! Hiába, a talentumok közös családi eredetre vallanak! - A mostani negyedévesek? Sose volt még itt okosabb, tiszteletre méltóbb évfolyam, mint ezek. Vannak köztük, akiket már nem is kisasszonyozni, de nagyságolni volna kedve az embernek, oly érett, bölcs, öntudatos nő (ezért hívom én csak Böskének, másképp bölcs Dianának); - mert nem, nem önökre céloztam Szidónia és Gizella kisasszonyok, bár sejtem, hogy magukra vették. Na, hisz nem is mindenestre álló, megdönthetetlen sarkigazság és természettörvény az, hogy: hosszú szőke haj, rövid... no, hogy is mondtam? Ennek különben nemsokára ki kell sülnie itt ebben a házban; mert ugye nem minden kegyesrendi nővér vágatja le természetes fejdíszét beöltözéskor; nem mindegyik hisz a közmondásban. Na, meglássuk, eljátszódjuk-e a »Segélykérő Nők«-et? Hehe!”

Így élcelt, csipkelődött, ilyen együgyűen, ártatlan, kedves, hamiskás arcával a fizikaszobában, a tanári előtt vagy az újépület folyosóján; mindenütt a leghálásabb publikumtól körülvéve. Magános, családtalan öreg pap volt, egy rideg hónapos szobában élt a kis fizetésből, amit az apácák iskolája adott neki. Nem voltak barátai sem a városban, sem a püspöki udvarnál, nem akart sem kanonoki stallumot, sem lila övet, nem járt sehová, és a zárdán kívül nem is látott nőket. Ez a „Természettudományi Szertár” volt az ő klubja és kaszinója; e szelíd évődések: társas élete.

Azok közül a nővérek közül, akik az árva kis Gross Helént édesgették és pártfogolták - Berchtolda, a noviciátfőnöknő nyerte meg legjobban a bizalmát. Ez becsületes és józan nő volt - csúnya és közönséges kis pisze arccal és kancsal, világoskék szemekkel. Egy helybeli kishivatalnok árvája - testvérnénjével varrodát nyitottak volt, és ő volt a kifutó; ő hordta haza a kész munkát, és tizennégy éves korában jól ismerte a helyi intelligencia minden kis ügyét, pletykáját, és meg tudta ítélni a kisvárosi dámák erkölceit. De nénje, az öregleány elhalt váratlanul, és a kicsit tudákos, csúnya és erényes lányka „hivatást érzett”, hogy zárdában töltse életét. Természetes okossága, tudásvágya és judíciuma révén azok közé került, akiket

magasabb diplomára képeztettek; a fiókházban együtt volt Virginiával, s ennek ajánlására tette a boldogult Würdige a jelöltek főnökévé az akkor betegeskedő, öreg Simonea helyett; noha az még nem töltötte be a hatvanadik, a „penziós” évét. - A kis bajor leánnyal is szokása szerint nyíltan és anyásan beszélt.

- Hány éves is vagy te, leánykám?

- Húsz múltam, tisztelendő nővér.

- Hm, húszéves korodig a világban éltél. És még mindig itt állsz bizonytalan lélekkel, és nem találtál magadnak hozzád illő életformát. Voltak-e kéréid?

- Én nem mentem Münchenben soha bálba, sem társaságba, a gyámom nem akarta, mert...

- Nos?

- Azt akarta, hogy az unokaöccséhez menjek. De én nem akartam; nem; megmondtam, inkább eljövök a nénihez és apáca leszek!

- Nono, fiacskám! Így ne; dachból, gyerekességből nem váltunk jegyet az Üdvözítőnkkel. - És miért is ellenkeztél? Valaki más volt az eszedben?

- Nem - akkor még nem!

- Akkor nem? Tehát azóta? - Nos, nekem úgy bevallhatod, mint édesanyádnak, akit nem ismertél. Én tudom, hogy kinn a világias dolgok és érzések uralkodnak, én nem ítélek meg; hisz a házasság is egyik szentség a hét közül. - Nem kell, hogy nevet és körülményeket mondj; szóval foglalkoztatja-e érzelmeidet valaki, egy férfi?

- Igen! - vallotta a német leányka halk, fullatag hangon.

- Úgy! No és - viszonzásra találsz? Remélheted-e azt, amit „földi boldogság”-nak hívnak? Remélheted-e - őáltala?... No, mit gondolsz, kislányom?

A kis Helén meleg barna szemeit elfutotta a könny, a szája remegett; elővette zsebkendőjét, és belesírta bánatát: „Nein, nein! Er ist nur mein Ideal!”

- Hátha tévedsz? Biztos tudomásod van róla, hogy érzelmed viszonzatlan?

Helénke lejjebb hajtotta barna fejét, és igent intett a zsebkendőbe, vagy tán csak zokogó csuklás volt ez. Síró, csepergő tavaszi olvadása fiatal életének, nagy árvaságának, nagy idegenségének; jóleső, szerelmes, érzelmes német bánatának, mely csak lefordíthatatlan germán szókkal volna kifejezhető, nyújtott, mély zengésű versekbe fogható: *Wehmut, Demut, Schwermut*... S amelyre újabb táplálék mindössze annyi, hogy mikor a gyászeset után Holzerné, a derék kis barátnő itt volt részvételét kifejezni, és szívére ölelgette a fogadószobában - elsűgött, elcsicsereggett néhány „külső” újságot hirtelen. „Tudod, valami műkedvelő színház lesz, azt hiszem, én is játszok, mert jótékony, és felkérték Töfflerkét is; te, és azt hallottam, hogy az a leány is fog játszani, mert bejött most farsangra, a pusztájukról; de valami szívtelen szerepet adtak neki; olyan, hogy nagyon szép és gonosz, mindenkit elcsábít; és te, furcsa lesz, ha még együtt fognak szerepelni ezek!”... Ennyit mindössze. Ám Helénke tudta, hogy a gyász ürügyén most semmi áron ki nem engedné őt vendégségbe barátaihoz a szigorú Kunigund; hogy most soká-soká, tán hónapokig vagy még tovább nem fogja látni azt, akit „*nur mein Ideal*”-nak nevezget forró és szemérmes ábrándjaiban. Hogy az a gyöngye szál közöttük - meleg, értő pillantások, rövid kézszorítások - elszakad, szétmállik, ha nem lesz alkalom továbbszöni; ó - ennyire ismerte már a férfiakat; és ott lesz a másik, majd találkoznak, együtt mulatnak, kibékülnek... És elgyávulva, reménytelenül, csacsi leánybüszkeséggel és dacos boldogtalansággal könnyekben fürdetve esténként a párnát - végzett magában az életével,

lemondott. - Mindegy már neki úgylis! Csak Ő ne tudja meg soha! Hogy egy szív miatta összetörött!...

- Ha így van, kicsikém - simított végig a jó Berchtolda e barna fejecskén -, de ne sírj, no ne! Ezek a fájdalmak elmúlnak, én tudom! Nem érdemes erre gyarló, földi férfi... Ha így áll a dolog, akkor csakugyan igazad van abban, amit az előbb mondtál. Gondold meg jól, hisz fontos dolog. Sok bánatos, csalódott szív lelt már megnyugvást ezek közt a falak közt!

Bólintott, kicsit fontoskodva - büszkén, hogy világi dolgokban is megértő és tájékozott tud lenni, és csókra nyújtotta a kezét. És a kis Gross Helén megnyugodott és felbuzdult rajta, hogy neki „jól meg kell gondolni” valami fontos dolgot; és saját sorsa kemény kormányosának, regényes, komoly tragikai hősnőnek érezte magát. Ő, sokkal inkább bizony, mint mikor egy más nővér, az öreg Leona vette elő, és elmondotta, hogy múlt éjjel álmában látta a boldogult Főnökasszonyt, ki tudtára adta most már határozott kívánságát, hogy unokahúga kövesse nyomdokait., és szeretett rendjébe lépjen...

- Helyesen cselekszünk-e és a szerzet érdekei szerint, kedves soror Berchtolda - aggodalmaskodott Virginia néha -, hogy a kis Helénben mi is ezt a hajlamot ápoljuk? Tudja, milyen könnyen vádolhatnak meg majd ellenségeink avval, hogy anyagi számításaink voltak, és... ej no, hisz ön tudja, miképp gondolkoznak azok a nővérek, kik nem abban látják a rend javát, amiben mi keressük! (Fordítson isten mindent legjobbra az ő végtelen bölcsessége szerint!) - Tudjuk, ők úgy gondolják: ez a hozomány elrendezné a sürgősebb bajokat, és olyan pótlékokat nyújtana, melyekkel elodázhatnák az üdvös és szükséges javításokat. „Minek jobb rendszer, kiadósabb gazdálkodás, magasabb iskolák, több munkaerő - ha készpénzzel segíteni és húzni lehet, és maradhat minden a régiben?” Én nyíltan megvallom: szeretném, ha a mi rendünkben fölöslegessé válnának a pénzhozományok. El lehetne ezt érni! Akkor csak rátermettség és igazi hivatás számítana, senkinek sem kellene különös rábeszélés - munkával és jobb berendezésekkel minden menne! Hisz mi tudjuk...

- Igenis, mi tudjuk, kedves nővér; és ezek a „mi” sokkal többen vagyunk, mint gondoltuk - bólintott Berchtolda, mint aki mindent eggyel jobban tud. - Ahogy a fiókházi főnöknő leveleiből, a sorok mögül, a hangulatból kiérzik; ó, legyen egész nyugodt, kedves nővér! Egész világosan úgy van ma a dolog, hogy bármiféle pénzsegély, bárhonnan is - a mi üdvös céljainkat fogja előmozdítani, nem pedig fölöslegessé tenni, mint némelyek gondolják.

- Istennek hála, ha úgy van, kedves nővér, mert ez azt jelentené, hogy a Gondviselés akarata a mi szándékaink mellett van! Én szívből hiszem, hogy ezek helyesek; bár a Szentlélek felvilágosítana mindenkit. Hisz tudom, hogy ők is a jót akarják, de úgy érzem, nem a helyes úton. Isten óvjon tévedéstől és balvéleménytől! - Egész világos nehezteléssel viseltetnek irántunk, és mindig egymás közt vannak.

- Az el fog tűnni, kedves nővér, el fog oszlani, mihelyt a Magosságbeli a szavazás rendjén megnyilvánítja akaratát.

- Úgy van, kedves nővér; a mi dolgunk aztán csak alázat és engedelmesség! - felelt Virginia önámító buzgósággal, és elköszönt, megnyugtatta a kegyesség és jámborság e kölcsönös, úgyszólván szakszerű kifejezéseitől.

...A karácsonyi napok is eljöttek, s a gyász idején egyhangúbban folytak a rendesnél is, noha nem kevesebb misével és imádsággal. A legtöbb növendék hazament a szüleikhez; a II-es hálóban például csak Helénke meg Kornélia álmodozott a szünidőben is (noha Kornélt szívesen meghívta a falusi nagybácsi, de nem volt kedve hozzáutazni), és Marika sütögette a frufruját - (ő megírta apjának, az öreg állomásfőnöknek, hogy útiköltség helyett inkább egy aranyórát szeretne karácsonyra). A szilveszteresti „bál” is elmaradt ez idén. Más években úgy

szokott lenni, hogy növendékek, jelöltnők és novicok - sőt néhány fogadalmas soror is - összegyűlnek a földszinti óvodában, mert az a zárda legnagyobb terme, azután egy növendék zongorához ül, és elkezdik a táncot. A párok négyeshez előre foglalkoznak; szép fiatal apácák táncai néha hetekkel előbb el vannak ígérve, szétkapkodva hódoló növendékek közt; a lassú csárdásra ott kéri fel őket, miközben sokáig szabadkozniuk illik, azután paposan, módosan és kelletlen arccal lépegetni pár percig, míg a „gavallér” lányok lázaspirosan serénykednek vagy olvadoznak; s a „rendező” harsányan kiáltoz. Szidi meg Gizi mindegyik évben csak ezért az estéért itt szoktak maradni a karácsonyi szünidőre; de most lemondó szívvel írták meg, hogy hazamennek; hisz nem táncolhattak volna ez idén a bájos Emerikával.

Jókedvűen, agyonetetve, csipkésujjú otthoni ruhában érkeztek vissza tíz nap múlva. Király Erzsín is szép, új, sötétszürke útiruha volt, mikor megérkezett; ilyenkor lehetett látni, milyen pompás a telt, magas alakja és milyen szép, habfehér, üde bőre, gyönyörű nyaka, válla van: és szőke haja mily dús, hullámos fényű a divatos, angolos lefésült frizúrával.

- Igen - suttogta Kornéliának, ki mohón vizsgálta apróra külsejét, mielőtt az Öreg visszaparancsolta rá a kék intézeti gúnyát -, tudod, mindjárt az első nap kizsaroltam szegény anyámból, hogy ruhákat csináltasson (szerencsére zsidólány a szabónénk, éjjel-nappal varrt szegény), mert ünnep harmadján leutazott, ahogy megígérte - leszökött nagy ügyel-bajjal ő, a - kis öregem, no! Milyen kedves, drága, megható volt. Istenem! Minden jót megérdemelne egy ilyen ember! - Te, a másik ruhám még szebb, az egy fekete bársony, mélyen kivágott, de egy plasztron jár bele fehér selyemből szolidabb alkalmakra; képzeld, el is hoztam ide azt a ruhát. Egyszer beszőkünk a garderobba, és megmutatom. - Volt otthon egy tisztí estély Szilveszterkor (a bátyám persze főrendező) - és oda ő is eljött: „kerületünk országgyűlési képviselője, ki jelenleg városunkban időzik” - írta a helyi újság. Csak úgy véletlenül, persze; és egész éjjel együtt mulattunk. Milyen megértő, drága lélek is az én anyám!... És gondold csak, most együtt utaztunk, elkísért a vonaton, első osztályú kupéban...

- Mén-ni lévetkezkedni! Sofort! Ihr unverschämte! Eben lumpige ruha-rongyosban! Nem akarja látni én!

Az Öreg toporzékolva hajszolta a garderob felé az újon-jötteket, hogy minél előbb kivetkőztetve lássa az otthoni, szabados, sajátos, idegen „réndetlen” hüvelyből, mely az ő hatalma korlátaira emlékeztet.

Január közepe táján mégis felvehette egyszer a szőke Király Erzsín gyönyörű fekete bársony-ruháját; persze, a fehér selyemplasztronnal, melyet „szolidabb alkalmakra” csináltatott hozzá. Soror Virginia akarta, hogy a képezdésznők „Szent Teresia önképzőkör”-e tartsa meg az idén is évi rendes díszgyűlését az alakulása évfordulóján. Hisz a képző külön intézmény - „kultúr-intézmény” (így mondta) -, s a zárda gyásza nem érinti oly közvetlenül.

A lányok osztályonként özönlöttek el a nagy énekkerem padjait. A bejárók tarka, olcsón „fess” ruhácskái elszabott formákkal vagy rikítóan egyéni ötletekkel simultak fiatal bájaikhoz; hangos, erőszakosan diákos modoruk lármája betöltötte a hátulsó sorokat. A kékruhás bennlakók csoportokban suttogtak, és halkán vihogtak; a körgalléros jelöltkék s a még tanuló ifjú novícia-apácák modoros félszegséggel, idegenül állongtak a zongora körül. Itt nyilvánosság előtt még a régi szemforgató stílus uralkodott köztük - csak „maguk közt”, a novíciában mertek pajkoskodni. Végre csend lett, és mindenki felállt; egy csoportban vonult be a tanári kar: Kapossy, az osztályfőnök és díszelnők az élükön, morcos, szép szemeivel és összehúzott ajkaival, melyek mintha örökké valami léha és bűnös inzultus ellen védekeznének. Ott volt a hittanár is, Fóth tisztelendő, szép, nyegle arcával, kamaszos mosolyával; s Szelényi hasán pihenő kövér kezekkel ült mögötte, csakhamar és mélyen tűnődni látszott az alig elhangzott

„Szózat” utolsó akkordjain, mert a folyosón kellett hagynia a vastag szivarját; itt mégsem lehetett dohányozni. A tanárnő-apácák közül itt voltak: Virginia, Magdolna és a halvány Gregoria, a rajzmesternő is nagy, törtfényű, udvaros szemeivel.

A jegyzői jelentés után az ambiciózus harmadéves olvasta fel dolgozatát; szép mű volt, tartalmas gondolatokkal. Húsz estén át dolgozott rajta, leszorítva Erzsit a kályha tetejéről; és a regrációban is naponta legalább féloldalt. - Az ember megindul a rögzös pályán - olvasta ünnepien magas és kissé fullatag fejhanganon, mely a siratóasszonyokéra emlékeztetett -, az ember fut, törtet, lihegve küzd, lábait felvérzik az éles kövek, arcáról verejték hull, homlokát a forró nap égető sugarai perzselik, de ő csak megy, kábultan, eltikkadva; ereje végső megfeszítésével törtet a cél felé. Az út szélén kicsiny, illatos virágok mosolyognak rá; de nem, ő nem nyúl értük, hogy leszakítsa. Vágyó, epedő szemei a célpontra vannak függesztve, hol a ködlő magasságban zöldellő pálma virul. Ámde a cél még messze van, s a magasságok levegője ködös és hideg. Ám a küzdő nem törődik ezzel! A hiú világi dicsvágy magával ragadja lelkét; nem látja a nyíló virágokat, nem érzi a napfény perzselő leheletét; csak száguld egyre tovább... tovább...! Ámde ereje lankad, lélegzete kifogy, csurgó vére pirosra festi az út porát... És így tovább - „tovább... tovább!” - fuvalázta a fiatal törekvő azzal a modulációval, ahogy Várady Antalt s az Ábrányiakat szavalták vidéki matinékon. Teljes félórába telt, míg a makacs szimbólum, az „ember”, rájött végre, hogy a világias, hiú törtetés mit sem ér; - míg végkimerülésben összeesve megvallotta a hallgatóinak, hogy a lélek igazi békéjét nem érte el, mert „az csak a vallásban és az isteni Gondviselésben való megnyugvásban keresendő”.

Mikor a szerző berekedve és pirosan az izgalomtól, lüktető halántékkal helyére ment, mindjárt fel is ugrott a padban a „dolgozatbíráló”, egy kisütött hajú, kebles bejáró leányka pípés, piros blúzban.

- Szerény bírálatom szerint - olvasta hadarva egy gyűrött papírlapról - a felolvasott dolgozat kitűnő stílről tanúskodik. Igen gazdag díszítő jelzőkben és még erkölcsi tartalomban. Különösen szép a bevezetés, bár én a tárgyaláshoz arányítva kissé hosszúnak találtam, és nagyon megindító az élet szenvedéseinek és csalódásainak festése. Meglátszik, hogy igaz érzésből fakadt. A befejezés is igen hangulatos, de véleményem szerint a „verejték” szó többszöri ismétlését kerülni lehetett volna, vagy valami mással helyettesíteni, a jó ízlés követelménye szerint. Továbbá azt írja egy helyen, hogy „a magasságok levegője ködös és hideg” - ámde az előbbi hasonlatban pálmáról beszél, holott tudjuk, hogy az délszaki növény, és nem nő meg ködös, hideg helyen; ezt kényes szobapálmáinkon is mindennap tapasztalhatjuk (indokolatlan derűtség!). Különben ily hosszú dolgozat írása nagy szorgalomra vall és nagyon dicsérendő, különösen egy harmadévesnél, ki mához egy évre már a képesítővizsgát egész életre kiható küzdelmei előtt fog állani.

- A bírálata egészben véve igen helyes, kisasszony - bólintott rendületlenül komoly képpel Kapossy, a díszelnök. - Csak egyet szeretnék kérdezni; ön kifogásolta a „verejték” szót. Mondja meg, például ön mit alkalmaz ehelyett? Nos?

A piros blúzos kis „prepa” fülig pirulva, mereven és tanácstalanul nézett maga elé, mint aki a leckében megakadt és sűgásra vár. „Izzadság”... „Kigőzölgés”... kelt szárnyra halkan az ijedt csendű teremben, de egyiket sem merte utánamondani.

- Hát jól van - fejezte be végre az osztályfőnök fanyar mosollyal, mert rájött, hogy maga sem találna alkalmas szinonimát -, most menjünk tovább. Remélem, a következő gyűlésre eszébe jut, kisasszony, és akkor megmondja nekünk is.

A frufus leányka megszégyenülve ült le. Fóth tisztelendő a pódiumon ugyancsak csóválta a fejét - ő ugyanis költő hírében állt, a most zengő négyszólamú karének szövegét is, a *Fel, viadal...* kezdetűt, ő szerezte. Szelényi papa keze még mindig a hasán volt, de már nem tétlen malmozásban; - *fognia kellett*, s kövérke fejét kissé behúzni a káplán széles vállai mögé, mert egyenletes, jóízű hötyögéssel rázta, ringatta a nevetés. Már nem is gondolt a kinnhagyott szivarjára: fényesen mulatott.

Most következett a Király Erzsí száma, *Szondi két apródja*. A pompás bársonyruhában, magas nyakú, fehér betéttel; oldalfelé fésült, dús hullámos hajával - az ő egyszerű fölénnyel, mely oly jól illett telt, erőteljes fiatalságához, hogy ezt tudva még szándékkal hangsúlyozta is kissé - így lépett ki a padsorok elébe. Fóth tisztelendő előrenyújtotta nyakát a Gregoria magas fátyla mögött.

Évekkel ezelőtt, a hatodik felső vizsgáján Erzsí szavalta már ezt, legszebbjét minden élő magyar versnek; annyira tetszett neki már akkor is, hogy sosem feledte el; nem kellett hát újra megtanulni, és igazában csak azért „ugrott be” most a szavalásba, mert valamiben illett egyszer legalább szerepelni minden negyedévesnek, és a dolgozatíráshoz lusta is volt, meg nem is tudta soha ezt a sajátosan közhelyes, zárdaiskolai stílust vizenyős jelzőivel és „arányos befejezéseivel”. De még inkább azért, hogy ürügye legyen egyszer magára venni a *ruhát*, és megmutatni a társnőinek, mert már szörnyű kíváncsiak voltak rá.

Hát csakugyan gyönyörű volt. Tisztán csengő alt hangján, egyszerűen és megindultan beszélte végig a nagy morál-költeményt; zengő, kissé nyújtott recitatívókkal jelezve mindenütt a lantos ifjak énekét. A bíráló aztán ki is jelentette, hogy „ily hosszú költemény betanulása dicsérendő szorgalomra vall”, és hogy „kár azonban, hogy a költeményt inkább csak elmondta, mint szavalta” és hogy „helyenként kissé énekelt”.

Soror Magdolna nagy, hófehér fogai most kivillantak egy vidám és elnéző mosolyban.

- Nagyon szépen mondta; csakis így helyes és így ízléses! - szólt Erzsinek egyszerűen, bólintott a fiatal leány felé, és értelmes szemével, nagy rokonszenvvel mustrálgatta egy ideig.

Aztán jött még sok szavalat, bírálat, szóló- és karének. Mindenki nagyon éhes volt, amikor délfelé véget ért. De Fóth káplán azért megvárta a folyosón Erzsit.

- Kérem, csak egy percre, kisasszony! - szólította félre közfeltűnést keltve. - Először is hadd gratuláljak. Nem is tudtam, hogy önnek ilyen szép... szép beszédhangja van. A szavalásba ugyan én is több erőt, hatást, lendületet kívánnék, de a hangja nagyon alkalmas. Én ki tudnám fejleszteni az ön előadó tehetségét.

- Igazán, tanár úr? - mulatott a leány kissé világos gúnnyal, de a káplán nem vette észre.

- A legkomolyabban! Nekem elhiheti, én értek az effélékhez, szakmámba vág. - Úgyhogy nekem valami tervem is van magával, mindjárt el is mondom. Nézze, kérem, pár hét múlva itt megnyílik a mi legényegyleti katolikus kaszinónk; egy kis ünnepéllyel kötjük egybe, csak magunk közt leszünk, papok és katolikus tanárok; nekem kellett faragni egy ünnepi ódát; ilyen az, ha az embernek költői híre van. Hát arról van szó, hogy ezt önnek kell elszavalnia, alkalmasabb hanganyagot nem is képzelek; csak persze, az előadásban majd adnom kell néhány utasítást.

- Ó, de hisz az alig lehetséges tanár úr! Esti ünnepély, hogy mehetnék ki a zárdából? És kivel? Nincs is a városban ismerősöm.

- Ez nem akadály, édesanyám szívesen gardírozná, s haza is kísérné a vacsora után. Vagy még jobb - majd önála alszik, a vendége lesz éjszakára, hisz úgyis szombatnapon csináljuk, és - én úgysem lakom anyámnál.

- Ó, nem ez aggaszt - vágott szavába a leány, és elnevette magát. - De a kimenő! Soror Kunigundtól kellene kikérni!

- Jaj, azzal én nem állok szóba, mert... mert vele álmodok! Mást kéne kitalálni! - Nézze, ez a Virginia - ez tulajdonképpen kedveli az ilyesmit, „elveivel egyezik”, mi? „A katolikus felekezeti érzület fejlesztése?” mi? És a tanítónőképzőnek papiroson legalább ő az igazgató-nője; ha tényleg minden a Magdolna gusztusa szerint történik is. De annak sem lesz kifogása, bízza csak rám!

- Ha el tudja intézni, tanár úr - én nagyon szívesen!

És elköszönt, miután még vagy kétszer megtanárurazta a káplánt, kinek sehonnét sem járt ki ez a titulus, tehát sokat tartott rá.

Így is történt, hogy bár Kunigund nővér naponta fűjt, prüszkölt és csatorált - Erzsi nemsokára mégis csak tanulni kezdte a jeles ódát, melyet különben módfelett utált. Huszonnyolc versszakból állt, és így kezdődött:

Küzdj, tégy, evezz, állj szembe a viharral.
És sajkád győz a hullámok felett.
Akarj, s foszlik nehéz köde a légnek,
Kisüt a nap sötét felhők megett.

Ha zöld sziget viránya intve hína - és így tovább, és így tovább... A negyedévesek körülvették, csudálták, irigyelték, kíváncsiskodtak.

- Tánc is lesz? - kérdezte Szidu, aki a nappali teremben szemközt ült Erzsisel, de hirtelen leszegte a fejét a Neveléstörténet-könyvbe, mert az Öreg, körülsétálva az asztalokat, éppen mögötte ment el csörögve a nagy olvasóval.

- Ott lesznek az összes tanárok - tűnődött Kornélia fölvetve nagy, sötét szeme lusta pilláit. - Egy asztalnál ülsz majd velük, és nem úgy fognak beszélni veled, mint iskoláslánnyal, hanem mint társaságbeli hölgygel. Vajon, hogy beszélnek? Elmondasz ugye, mindent?

- Hát hisz ki is vénült már az iskolaságból *egynémelyik*...! - rosszkodott Marika, ki mióta a káplánjával összeharagudott, Erzsihez is sokszor volt barátságtalan. Kornélt háta mögött mamlasznak csúfolta, és inkább Sziduékkel meg a harmadévesekkel barátkozott. Egy héttel a szereplés előtt nagy piros pattanás támadt az Erzsi orra cimpáján - tán a zárt levegőtől, vagy a sok kelt tésztától. Soror Kunigund régen nem nézett valamit olyan gyermekes, gúnyos elégtelenséggel, mint ezt a kis kelevényt; de a jó kis Geralda valami háziszert, kenőcsöt kért rá a jó konyhanővérektől. Az egész II-es háló leste, kúrálta napokon át a pattanást, és szívvel örültek, hogy a hét végére mégis múlóban volt.

- Erzsikém, nézd csak, egyet akarok kérni tőled - bűjt hozzá Kornélia, mikor minden elcsendesült. - Nézd, énnekem már mindegy az egész, láthatod; mert aki olyan okos ember léte úgy be tud ugrani, és el tudja hinni, hogy egy ilyen, mint ez a Pável, hogy ez egy komoly leány, és őszintén érdeklődik a tárgya iránt... nem, az ilyen emberrel nem érdemes törődni, és nem is törődöm. Tisztán csak azért, mert tudom, hogy ő mégis egy derék és egy idealista, egy tiszteletre méltó; és talán valami nagy bánata is volt egyszer, az úgy rá van írva az arcára... és én tisztán csak felebaráti szeretetből...

- No, ki vele már, hát mit tegyek, mit mondjak, mit kérjek? Te nagy tizenkét éves! Militarisz Janka bezzeg jobban tudott bánni a Palijával.

- Hát persze, tudom én úgyis, hogy buta vagyok! Azért nem kell mindjárt...

- Uramisten, hát sírsz? Ugyan, ne bolondozz! Kis fáta, feleség! Mit tegyek, mondd? Hozzak tán Kapossydtól valami emléket, egy hajfűrtöt tán (csak olyan kopaszra ne nyiratkozna!) - vagy keze írását? Egy szem mogyorót a giardinettből, amit szájához emelt és kiejtett?

- Semmit, hagyj békén! Nem akarom, hogy mind rajtam gúnyolódjatok! - fölkel, visszaszaladt az ágyába, és még soká fenn sírdogált; kínoztá-gyúrte gyönyörű szemét, egész sajátos fajbeli, nagy szépségét, melyhez képest a Marikáé csakugyan szobacicus-arc, hozzáférhető, jellegtelen és közönséges csinosság.

Csak Gross Helénnel nem beszélgetett bizalmasan Erzsi ezekben a hetekben; a kis német most nem kuporodott az ágyára, hogy kikérdeztesse magát; zárkózottnak és komolynak látszott; visszahúzódtok elképzelt balsorsa leplei mögé, édes szomorúsága gubójába.

Szombaton este Kornélia is kilopódzott a garderobba, hogy segítsen öltözni Erzsinek, de az Öreg rikácsolva, toporzékolva jött ki utána, és visszakergette a nappaliba.

- Mágá pédig siétni, sie Fratz sie! - Ha tíz minutá nem lesz kész, so gehst du nirgends! - Unverschämtheit!

Szerencse volt, hogy a haját már előbb szépen megcsinálta egy félreeső helyen, parányi zsebtükörrel. A bejáró földijével hozatott egy tenyérnyi púderpapirost a drogériából - s mikor már bennült a kocsiban gardedámja, az öreg Fóth néni mellett, avval dörzsölte körül hamar az orrán a pattanás még piros helyét -, aztán egy óvatlan pillanatban gyors mozdulattal lekapcsolta nyakáról a fehér selyemplasztront, és zsebre gyúrte. Nem túl mély, szív alakú kivágás maradt utána, és Erzsi most már nyugodt volt; tudta, hogy jól, alkalomhoz mértén van öltözve, és örült a teljes, ékes, nyíló fiatalságának.

- Jó volna - gondolta el lelkiismeretesen -, ha Ő-m ott volna, és látna ma este! De azért így is jó hecc lesz! Jó vacsorát eszem. Csak az a buta vers ne volna olyan hosszú! *Ha zöld sziget viránya intve hína, borús szemmel ne nézd a zátonyát.* - Pfuj! „*A zöld szigetnél* el kell mosolyogni, kisasszony, szétnézni nyájasan, mintegy a *virányokon* - utána emelt hangon, ünnepélyesen! Sokkal ünnepélyesebben! Hisz oly jól áll magának, no!” - biztatta volt a költő a próbák alatt.

9.

Afféle vidéki helyiség volt az új kaszinó nagyterme, súrolt puhafapadlóval és két deszkaládából tákolt pódiummal. A sokfelől összehordott, sokféle székek soraiban fehér ruhás, kinyalt leányzók és bepréselt mamák szorongtak; kissé kiizzadt szalonkabátokban hithű „katolikus legények” és pap, sok pap; meg nyolcadosztályos gimnazisták igazgatói engedéllyel és néhány tanárjuk. Erzsí visszafogta pajkos kedvét a pódiumon, szép komolyan állt, és elzengette végig (már isten neki!) - mind a huszonnyolc strófát úgy, ahogy a költő kívánta: „Ünnepélyesen, nagyon ünnepélyesen!”

„...De van delejtünk: biztató reményünk,
És kalauzunk: az erős akarat!”

Fejezte be (mert hisz mindennek vége szakad egyszer) - és nagyon örült, hogy egy strófát sem hagyott ki, sem össze nem cserélte; bár Fóth káplánt kivéve senki sem vette volna észre, és nem fájlalta volna.

Aztán következett egy Haydn-vonósnégyes (ó!), hetedosztályú tanulók adták elő a hegedűtanárjukkal - „a legkényesebb műízlést is kielégíthette volna”, írta másnap a püspöki nyomda újságja. Majd a helyi színtársulat dívjaja monológot szavalt *Az Izé-ről*; kis dublé-arany keresztet akasztott a nyakába ez alkalomra vékony láncon, és a szöveg pikáns helyeit Fóth tisztelendő, mint az új kaszinó titkára, bekarikázta neki nagy elővigyázattal. Holzer tanár csinos felesége Chopint zongorázott, egy kisleány Pósat szavalt (ez igazán kedves volt; nyolcesztendő kis primadonnámajom) - s egy nagyorrú, sovány hölgy rezedaszín ruhában cimbalmon népdalokat adott elő. Ily viszontagságok és megpróbáltatások vezettek a vacsorázóasztal boldog révéhez.

Fóth néni, még mindig aléltan a fia sikerétől, kegyes rokonszenvébe fogadta Erzsit, és a sok bemutatkozás és gratuláció után maga meg a káplán-poéta közé ültette; ő ezt a helyet tartotta a legkellemesebbnek.

- Szereti a halat, kisasszony? - faggatta nemsokára a bal szomszéd, míg a „tanári” tekintély küzdött benne a legényes, udvarló virtussal. - A szálkát nem szereti benne, ugye? De lássa, nincsen rózsza tövis nélkül, és itt csak a bájos fiatal leányok kivételek.

- A *halak közt* tetszik érteni, tanár úr?

- Hova gondol, maga hamis nyelvű! A *rózsák közt* - de persze, csak úgy, ha a lelkük is szép, hófehér, tiszta.

- És jószagú! - unatkozott Erzsí, és arcához emelte a csokrát. - De hiszen a tanár úr ismeri ezt a fajta rózsát, kertésze neki - a leányok lelkének. Nem?

- A „hit és erkölcsan” tanár vagyok a képzőben ezt gondolja? Ó, azért nem könnyű feladat ám, ismerni a lánylelkeket!

- Egy költőnek?

- Á, az semmi kérem... és, és attól csak nehezebb, mert a költészet illúziókat táplál. De ami a fiatal leányok bodros homloka mögött rejtőzik...

- Az lerontja?

- Nem minden esetben, ezt nem mondtam. Csak - összezavarja. Hisz mindent megtesznek szándékosan, kérem, hogy így legyen. Mennyi szeszély, kérem, micsoda szeszélyek! Nézzen csak önmagába!

- Először is én nem is vagyok olyan túlságosan „fiatal” leány, huszonkét éves múltam, tehát ki vagyok vénülve a szeszélyekből. Másodszor - beszéljünk általánosságban és a példákat ne vegyük a jelenlevőkről! - (húzta-vonta Erzsi a hiábavaló társalgást, mert mégiscsak eltökélt szándékai voltak vele). - Van elég közös ismerősünk, a társnőim, velük jobban is lehet megbizonyítani az ilyen „tétéleket”, mert azok csakugyan mind fiatalabbak három-négy évvel nálam. Szeretném tudni, kit tart köztünk a tanár úr szeszélyesnek?

- Ó, a példákért nem kell messzire menni - húzódozott a fiatal pap gyanakodva. - Nagyon sok vétkes önfejlőség van ám ezekben a teremtésekben; noha tagadhatatlanul sok báj és jóra való hajlandóság. Például az önök osztályában...

- A kis Pável Mari, ugye? - rukkolt elő Erzsi merészen. - Tudom, hogy a nővérek őt tartják különösen dacos, önfejű, vad természetnek, szenvedélyesnek, hiúnak, könnyelműnek (pedig kiskorától ők nevelték), és ez már úgy el van terjedve róla, Tisza-Duna le nem mossa! Pedig lássa, tanár úr, itt is téved a pszichikai pedagógia. Ez a kislány anya nélkül nőtt fel; a morózus, öreges, özvegy papája egy zord, magános helyen él, egy csúnya kis állomáson - nem ismert se testvért, se rokont, egyenesen idehozták az apácákhoz.

- Aha! Ilyesmit, lássa, gondoltam! - kapott bele a férfi. (Minden gyanúját eloszlatta az Erzsi komolykodó tónusa; nem, ez nem sejt hát mégsem az ő kis bizalmaskodásairól Marikával.) - Hogy őszinte legyek, mindig sejtettem, hogy ennek a növendékünknek a lelki fejlődését nem vezették helyes irányban. Nem *egyénien*, ugye - nem vették figyelembe az ő különös, egészen sajátos vonásait.

- Elvadították, igen! Nagyon is mélyen és komolyan tud érezni pedig ez a gyerek; csak most már valami nagy lelkiismeretből nem mutatja, mindenféle nyegle, gyerekes tempókba rejti. Én ismerem őt, nagyon érdekes egyéniség!

- Valóban! Lássa, az én emberismeretem is ilyesmit mondott nekem. Mert én szeretek komolyan és egyénileg foglalkozni a rám bízott növendékek lelkével. Megengedi, hogy töltsék a poharába?

- „Ó, ó, te kis csacsi!” - mondta magában Erzsi, és majd-majdnem ki is szaladt a száján, mikor a fiatal férfi egyre pirosodó arcába nézett. Az már harmadszor ivott az erős hegyaljaiból, és a hangja eszerint lett mind melegebb, meghatottan rezgőbb, nedves csengésű. Azt is észrevette Erzsi, hogy mióta e „komoly” és érzelmes csacsiságokat adogatja be neki, már sokkal kevesebbszer bámul bele az ő ruhája szív alakú kivágásába. „A férfiak mégiscsak jó fiúk - gondolta el -, még a legkamazabbikban is több tisztesség, hit és jóhiszeműség van, mint egy kékruhás, tizenhét éves zárdanövendékben!” - Koccintott, és ivott ő is egy kortyot.

- Igen - folytatta aztán meggyőződéssel -, a mi Marikánknak komoly, szelíd, baráti bánásmódra volna szüksége, szeretetteljes bánásmódra! Attól fölengedne az ő fiatal lelkében sok szép, nemes, gazdag tulajdonság. Milyen pompás kedélye van például.

- Ugye? Oly ártatlan, gyermeteg!

- És milyen komoly amellet! Én különösen becsülöm benne a titoktartását. Végtelenül diszkrét természet, és soha el nem mesél olyasmit, ami valamilyen okból - érezhetően - kissé kényes! Lányok közt - kivált egy zárdában - fontos az ilyesmi.

- Már hogyné - hogyné! Sőt minden jótévő pedagógiai befolyásnak is ez az előfeltétele. Koccint velem, kisasszony? Valóban, köszönöm ezeket a hasznos értesítéseket. Kötelességemnek fogom tartani, hogy pedagógiailag felhasználjam. Mert a ped-pedag...

Az asztalfőn püsszegték, és a pincérek abbahagyták a tányérváltást, tósztok következtek, ah - beszédek, rekedtes és szaggatott kiáltozások: *Egyesülés, összetartás, meghitt kör, a munka fáradalmái, az enyhe fészék, a nyugalmas rév, a barátság örömei, szeretve tisztelt elnökünk*. - Éljenzés, pohárcsengés, ivás; s a másik már torkot köszörült. *Forró köszönet, igazi művelődés, nemzeti erkölcs, modern szabadosság, vallásos érzület, nemes hevülés* - újra koccintás, harsogó „éljen” - és nyomban meginduló edényzörgés, beszéd, kacagás.

Erzsi megfigyelte a szomszédját - komolyan, meghatott és elmélyedő arccal nézett maga elé; a kezdődő, korai mámorosság állapotában. Túl gyorsan poharazta volt a szokatlan erejű bort. „Na, ennek most már elég is lesz” - gondolta. Csakhamar, a pecsenye után már kezdett fesztelenül a hangulat; a gavallérok eltologatták székeiket, középkorú nénik látogatóba indultak egymáshoz. Erzsi már régebben megérezte, hogy ez a társaság, ez a modor egy félfokkal alatta áll annak, melyhez ő otthon a városában tartozik; véletlen az ilyesmi. A reverendás előkelőség külső, kenetes máza alatt többnyire egy-egy kisiparosi otthon szerény és vaskos allűrjei mutatkoztak. „Semmi - gondolta -, annál heccesebb!” És engedelmet kért ő is Fóth nénitől, hogy átülhessen a fiatal Holzernéhez; ma este ismerkedett meg vele is.

Ez a csinos brassói szász menyecske véletlenül csakugyan finom és egészen kedves jószág volt. Az urával s néhány nőtlen világi tanárral ültek egy csoportban. Erzsinek feltűnően örült, eleinte egészen le is foglalta magának. A térsza után már ott tartottak, ahová a leány mielőbb el akart jutni: közös barátnőjük, a Gross Helénke ügyénél.

- Már tudod, drága, én igen jó katolikus vagyok, mint a legtöbb, aki nagy korában lesz azzá (pláne szerelemből; az uramért, az állására nézve tettem, de aztán megszerettem ezt a vallást szívből) - és az apácáság is tetszik nekem; ha Józsimat nem ismertem volna meg, hát direkt a természetemhez passzolna; a boldogult Főasszony meg valósággal ideálom volt, bérmaanyám, emberi eszményképem, az a szelíd, okos, jó... Hanem, tudod, ahogy ezzel a kis Helénnel spekulálnak most az apácák, az igazán nincs kedvemre, az csúnya! Már beszélünk Józsimmal is. Biztosítalak, hogy ha teljesen szegény volna, nem biztatnák, forszíroznák annyira, hogy a lelki üdvössége kedvéért csak legyen apáca. De úgyis hiába mesterkednek, tudom; mert neki nincsen ám semmi, de semmi kedve, semmi *hivatása* - ahogy odabenn hívják. Hát lehet az ilyet erőltetni? Valósággal bűn, azt mondja Józsim is; és a Főasszony is megmondta Helénnek: „Csak akkor, ha őszintén hivatást érzel, gyermekem!” Na, teljen csak le a gyászidő - mert most még beszélni se engednek a kislánnyal azok a vénségek! Pedig szegény nénije a halálos ágyán is kért (hogy egyszer meglátogattam) - csak legyünk jók az ő kis hűgához!

- Mondd, nem gondolod-e te azt - sietett Erzsi a lényegre térni -, hogy a mi Helénkénk esetleg kedve ellenére is, bár én is tudom, hogy semmi hivatást nem érez, mégis benn talál maradni apácának?

- Ó, annyira erőltetnék? - Nem, sohasem lenne ott boldog, megmondta nekem sokszor és őszintén. Elvégre már húszéves nagylány, és eddig a világban élt. Csak nem hagyja magát vén apácáktól elbolondítani!

- Nem mindig csak öreg apácákat kell ám vádolni, ha egy húszéves kis német lánynak sétálni megy az esze.

- Mit beszélsz? Mire célsz - csak nincs valakije? Férfi, fiatalember? Utóbbi időben én is furcsállottam a kislányt, bár velem nem volt ebben bizalmas, de jó szemem van ilyesmihez. Még bajor földről hozott volna valakit a szívében?

- Nem feltétlenül bizonyos éppenséggel.

- Ne tréfálg! Hát itt, mióta is van? Valami paptanárjába zavarodott bele odabenn?

- Feltétlenül bizonyos, hogy éppenséggel nem!

- Hallod, most már igazán ne viccelj! Ki nem járt sehová, csak mihozzánk havonként egyszer. És nekem azt jó volna tudni, mert én ismerek egy derék, jóra való, komoly fiút, akiből épp a minap sikerült nagy diplomáciával kisednem, hogy a kis Helént... ej, nekem azt meg muszáj tudni, mert ez a kis bajor, ez a némán izzó kis cserépkályhanő nem járt máshová - és nem is láthatott a szemével se más férfit, csak ezt a derék, komoly házassulandót és még - az uramat.

- No, és az uradba egyáltalán nem lett szerelmes, erre akár esküt tehetek!

- Ah - akkor jól van! Akkor minden rendben! Akkor akár mindjárt holnap megmondhatod neki, drága, nehogy bögéssel rontsa azt a szép, barna szemét; bár a leányok szeretnek sírdogálni, ezt magamról tudom. Az ügy, azt hiszem, teljesen rendben! Töfflerke komoly és megbízható, mint valamennyi szász - egészen rendes a múltja is; ismerem; a Józsim legjobb barátja. Csak nagyon kell hogy szeresse az, akit elvesz, mert kicsit féltékeny természetű, és nagyon szigorú szerelmi meg tisztesség dolgában; évekkel ezelőtt ezért ment szét egy partija. Most lett rendes tanár, a fizetése persze nem óriási, de Helénke kitűnő parti ám! És ami a legszebb az egészben, ezt a Töffler nem is tudja még, nem is sejti.

- Hát add tudtára hamarosan. Miért ne - tudod, az ilyesmi sosem „gátló akadály” a házasságban.

- De nem ám! Bár ez a fiú afféle túl becsületes. De azt hiszem, most már rendben van minden; csak egy kicsit terelni, igazgatni kell még a dolgot - a jó mederbe, tudod -, ezek a szerelmesek olyan bárgyúak. De erre itt vagyok én - no meg te! Jaj, úgy örülök, igazán, egészen lelkesedem. Ugye, csinoska is az a leány a nagy, meleg aranyosbarna szemével; persze a bőre nem ilyen csudaszép, mint neked, kicsit pattanásos, de ez el szokott múlni a házasság után. Jaj de jó. Ha sejtene Töfflerke, miről beszélünk!

- Hát itt van? Melyik az, ugyan mutasd?

- Az ott srégen szembe az urammal meg a direktorral. Mindig komolykodik. Jó fej, ugye?

Erzsi is vidám jókedvre derülten nézte meg magának a szőke szakállas, fiatal férfiarcot, okos, kék szemét és csinos, piros száját. „Mint egy Marlitt-regényhős!” - gondolta sok jóindulattal. Egy darabig most csendesen, elgondolkozva pihent magának, elnézegette a közönséget, mely a tortánál már bizalmas csoportokba húzódott.

- Mondd csak - kérdezte később Holzernét -, ismered te Kapossyt, a mi neveléstanárunkat? Á, jóba vagytok? Szeretném, ha idecsalnád egy kicsit!

- Aha! Érdekes, sötét arcú pap, mi? - felelt nevetve az asszonyka; és a desszertnél nyílt egyszerűséggel odakérette valami ürügyön.

A komoly pap nem érezte magát nagyon kényelmesen Erzsi oldalánál; kivált, mikor a fiatalasszony diszkrétan a másik szomszédjával merült beszédbe. Nemigen tudta, mit kérjen és mit mondjon, ez a nyugodt, okos leány kifogástalan felnőtt modorával és rejtett, csúfon-

dáros fölényével mindig zavarta egy kicsit - legszívesebben udvariasan - negligálta az osztályban is. Most szórakozottan babrált a leány kis bársonyretikülje zsinórjával.

- Kézimunka? - kérdezte.

- Igen, afféle tót hímzés, a mi vidékünkön csinálják. - Megrázta egy kicsit - oly szándékos ügyetlenül, hogy minden tartalma széthullt az asztalon.

- Egész kis csendélet! - mormogta Kapossy az ő aszkétás fanyar mosolyával. - Mennyi sok minden! Tű, varróselem, noteszkönyv, plajbász, pántlika. Hát ez az összehajtogatott cédula mi titkot rejt?

- A... azt ne, az tilos! - kiáltott a leány, s utánacapott olyan gyerekes rémülettel, mintha nem is egy „kivénült”, huszonnégy éves nő, hanem kis polgárlány volna.

- Micsoda? Nem szabad? Nekem, a tanárjának?

Morcos, kisfiús szája félszeg, kedves mosolyra húzódott, sötét szomorú szeme csúfondárosan és kérdve nézett a leányra; míg tenyerét kinyújtva, erősen leszorította az abroszhoz a gyűrött kis cédulát, ő nem ivott sokat a vacsoránál, de valamit mégis.

- Nem, azt nem szabad, nem lehet! - folytatta Erzsi panaszosan és kérlelve. - Ó, hogy is hagyhattam benne! Adja ide, kérem szépen, tanár úr!

- És ha nem adom! - mondta most keményebben és dacos szeme fellobbant. - Okának kell lenni, hogy így megijedt; szinte reszket. Végre is jogom van mint tanárjának... Mi ez, kisasszony? Valami személyes dolog? Talán... valami rám vonatkozó?

- Ó, nem - azaz hogy... Tanár úr, én nem nagyon tudok füllenteni, de azt a papírt nem adhatom oda. Valami gyerekség van rajta valószínűleg, és nem én írtam, véletlenül van a táskámban. De én nem kompromittálhatom egy társnőmet, nem csinálhatok másnak bajt - végre itt nemcsak tréfáról van szó, egyszerű kíváncsiságról, ön mint tanár akarja, és épp ezért nem lehet. Nem, inkább skandalumot csinálok mindjárt, inkább engem érjen akármi kellemetlenség.

- Szóval becsületkérdés, kollegialitás! Hm, hát lányok közt is van ilyesmi, csakugyan? - Hát jó, egyelőre próbáljuk diplomáciai úton. Ha megígérem, hogy az írás miatt senkinek sem lesz kellemetlensége; hogy... mondjuk, nem mint tanár, pedagógiai érdeklődésből, hanem mint ember, csak ártatlan kíváncsiságból fogom elolvasni. Akkor...

- Jaj, Istenem! Az a legfőbb, most bevallom, hogy én nem is tudom tulajdonképpen, mi van ráírva. Az osztályban, az órán - hisz tudja tanár úr - szoktak ilyennel gyerekeskedni még a nagylányok is; cédulát dobálnak; unatkoznak. Ezt Pável Marika küldte ma Szidóniának, és én tréfából, rosszkódásból elfogtam - aztán nálam felejtődött.

- Úgy - mondta a tanár, és a Marika nevével mintha kissé elpirult volna. - Hisz akkor annál nyugodtabban nálam hagyhatja, ha a szöveget nem ösmeri. Tehát ünnepélyesen megígérem, hogy mint magánember fogom otthon elolvasni - mint gyakorlati pszichológus, jó? És hogy ennek semmi hivatalos következménye nem lesz. Meg van elégedve, kisasszony?

Már zsebébe is gyűrte a kékkockás számtanirka lapot; furcsa, kicsit ragadozó mozdulattal. Erzsi elcsendesült; úgy nézett ki, mint aki levert és aggodalmas, pedig csak fáradt volt kicsit, és már teljesen készen, tehát nagyon unta magát itt. „Hát mulatni éppen nem mulattam; de ez jobb is így - gondolta drága becsületességgel -, hiszen én már nem vagyok szabad. És egy kis hecc volt azért, jó vacsorát adtak, és sok pocsek, izléstelen ruhát láttam.”

Ő tudniillik nagyon is jól tudta, mi van azon a buta cédulán. Ez volt:

Te Szidu! Mit szólsz ehhez a vén kamasz Erzsihez, ez máma kimegy szoáréra, és anyányi bájaival agyonhódítja a mi papocskáinkat. A fene bele. Csak legalább az én Fóthkámmal hagyna fel; nem mintha féltékeny volnék ugyan - hisz csak azóta mer vele kokettálni, mióta én haragszom vele, és nem szólok hozzá. De már igazán ki is békülök legközelebb; ő a legszebb férfi, és a természetünk egészen összeillő. Ezzel a mafla Kapossyval úgyis csak bosszúból kacérokodtam, de már halálosan unom. Majd fogok én neki örökké szenteskedni, mórikálni magam, adni a megértőt, a tudományos hajlamút! Már torkig elég volt, hagyom ennek a mulya Popescunak, épp neki való; hadd ábrándozzon rajta a holdvilágnál (mind a vízиг szárazon!), és bölgjön titokban, épp neki való; egy olyan hülyének, aki még a szépségét sem tudja felhasználni, és nem mer az ideáljára még jól ránézni se!

Választ kérek, szerbusz.

Ez volt rajta. Erzsi nem is hitte magáról, hogy ilyen jó színésznő, hogy ily könnyen fog sikerülni itt egy vacsora alatt „szárazba tenni az egész világot”.

Örült, mikor Fóth néni hazamenést intett - a papok nem ihattak éjfélén túl a másnapi mise miatt. Másnap még a reggeli órákban bement a zárdába, ezzel elhárította a Kunigund-vihar fő mérgét. Útközben mégis felszaladt a város főpostájára feladni néhány levelet; volt közte a sajátja is, *poste restante* Budapestre szóló; volt egy ilyen című is: *Eördögh Pál ügyvédjelölt úrnak, Debrecen*.

A garderobba, míg átöltözött, Gizu szaladt be hozzá.

- Jaj, te - lihegett -, nagy újságok vannak ám azóta, tegnap óta. Először is Gross Helénke felment az este Berchtoldához a noviciátba, és ma már fel is vette a jelöltgallért; persze agyonbőgte magát ezen közben, de Berchtolda nem haragszik érte. Másodszor, hogy tegnap, február huszadikán lejárt a gyászidő Würdigéért, és Emerikát, a drágicát ma már fekete kötő nélkül láttam. És azt mondják, a püspök úr már kitűzte az új Würdige-választás idejét, április elején lesz valamikor; mert itt addig készülni kell annyi fiókházi vendég elfogadására, akik szavazni jönnek és mind ideszállnak... Jaj, futok, már ordít az Öreg!

„Az a buta Helén! Az a töksi Helén! Az a mafla Helén!” - ismételte Erzsi, míg újra magára szedte a kék intézeti gúnyát.

10.

- Mit búsulsz, kenyeres? Ládd-é, mán a zanyácák temploma csücskirül is leszedték a gyászlobogót. Ide látni!

- Jót emlegetsz te is, hallod! Hogy a gyász borítsa be üket: hogy szakadjon a fejükre az a klastrom!

Igen-igen elázott két úri ember üldögélt a Kispipa vendéglő egyik belső szobájában. Rövid zekét, lovaglónadrágot és bőrkamásnit viseltek; egyformán barna, szürkülő és rövidre nyírt hajuk, napégette, szikár, csontos arcuk volt, konta kis bajusszal; tömpe, kemény ujjú kezük, melyet gyeplő és kantárszíj edzett. Nyilván faluról jöttek, tán a szomszéd vármegyéből, az itteni híres marhavásárra; egész nap fázódtak és alkudtak a kupeckekkel; most pedig nagyot mulattak. Nagyot, jó borral, bankóval és cigánnyal; igazit - fehérszemély nélkül, konok kettesben, magyarán. Most két óra tájt éjfél után eltikkadtan hull ki a brácsás kezéből a vonó - a vendéglős jó kis csigerral szolgálta ki hát a cigányokat az urak parancsára. Habzsolva locsolták agyonszáradt torkukba a savanyú, hideg, szódavizes lét, és pörköltet zabáltak; így most csend volt; a pállott és meleg szobalevegőben verejték- és trágyaszag, hagymás-szaft és borgőz vegyes és fanyar illatai páráztak. A két italos kicsiny, csontos feje összehajolt; már nehézkesen fordult néha a nyelvük, és a rendesnél is pöribb, kocsisabb volt minden ritkás szavuk, ízesebb, numerózusabb a kiejtésük. Öntelten, nyeglén, pávásan elébb, majd búsan, konyultan és züllött kedvvel - valahogy hatványozottabb és ékeőbb parasztok voltak csak ezek a „nagyas’ss urak”.

- Mit ugatod itt messziről szegény hoppszüzeket? Elég azoknak a maguk baja, hadd el! - kacagott az első újra és vállára csapta tenyerét a hangos káromkodónak.

- Baja, mi baja? - szítódott feljebb a másik butult, mámoros haragja. - Mér zárják be hát akkor magokat a nyavajások? Mér nem jönnek ide, mind, ahogy most vannak, ebben a szent órában; hagy látnám én el a bajukat! Azt a...

Megint káromkodott, csúnyát, durvát, trágárt. A cigányok a túlsó asztalnál röhögve füleltek rá.

- Csuhaj, te híres! Azt hiszed, nem tudom én kiér’ ungorkodol te most, hogy eszedbe jutott eccer! No né! Tíz esztendő leéltél azóta, megházasodtál, megözvegyültél, jó pipa vótál te is mindig vélem együtt... nanana; csak hagyjuk, pajtás, hagyjuk, most meg ehun ni, egy kis ital elég, hogy eszedbe jusson Komoróczy Sára, a beregi főispánlány. Nanana, ecsém! Tán nem annak a nevire danoltál az imént? Már péig hiába, az ott van most is hé, száz lépésre tülled aluszik most, vagy az olvasót mondja - ide látszik, ládd-i a zanyáca-zárda temploma. Még azt is tudom, hogy *Adéla* a neve; arrul híjja majd a Krisztus lakodalomba. Mer’ a mán csak a Krisztussal mén el, hékám, azzal mátkásodott el truccbul Békássy Laci miatt. Mer’ azt magáhó valónak ítélte - hász’ eszes ember is vót, literátus, nagy fene jogász mán akkor is; téged meg „trágyabírónak” csúfolt Sára, amiér’ lóval bajmolsz, meg hogy kibuktál a szolgabírósgbul. Tudja azt mindenki Beregbe! De azt is, komám, hogy te megkéretted akkor *mégeccer*, hogy „no, hátha most?” - mikor Békássy cserbenhagyta az ellenzéki mandátumér’, a bolond - de bizon akkor se tudta elnyerni, még truccbul is inkább Jézus kellett neki.

Részeg volt, durva, gonosz, kíméletlen és buta. A másik felhorkant. Nekibolondult, még csúnyább szavakat mondott - gáttalanul fetrengett az ordas, elkérgesült lelkéből felbugyborékoló piszokban.

- Nahát, a kutyaistenit neki; bemegyek én oda mingyár, osztán meglátom!

- Hova a fenébe mennél, te?

- Hová? Hát odaátal a klastromba, háromszázötven szüzek közé! Oda, ahun Komoróczy Sárát megtanálom! Maj' másképp beszél most véllem, ha meglát!

- Ugyan te, ne bolondulj meg! Ülj veszteg, na! Részegek vagyunk, mint a disznók, gyerünk haza inkább! Vagy másüvé! Jobb helyre!

- Te mán nekem hiába beszélsz. Bemegyek, beállítok most, éccakának idejin; de még azt se hidd, hogy egészötözetbe! Hanem... Úgy én, gazember, hazug a nevem, ha nem teszem meg. Csak röhögj, annál jobb! Fogadol velem? Na ugyi, nem mersz fogadni? Most mingyár! Egy száz pengőbe! Nem mersz, pizlicár fősvény vagy, az is a híred! Kukoricára térgyepeltet az asszony otthun, mi, ha be nem számolsz?

- Engem? Dejsz' azt ne mondja senki! Na megájj, az apádat... Hát most mingyár! Úgy, ahogy mondtad! De nem ám csak úgy beszagolni, vagy becsengetni, oszt elszaladni, hanem kerülj-fordulj és odabe egy kicsit, hogy lássanak is; nem gílt másképpen. Ki lesz a tanú? Én is menjek?

- Te maradj csak itt, mer' hepciáskodnál. Jöjjön a banda; a prímás, kontrás meg a cimbalmos. Bemegyek, benn is leszek egy ideig - megnézem, mit csinál ilyenkor Komoróczy Sári? Olyan szép-e még? - Egyszóval, ha *úgy* be tudok menni a kapun, és öt percig benn leszek, enyim a száz pengő. Gyertek, morék! De pizs nélkül! Amé'k szót nem fogad, beütöm a pofáját!

- De hátha hazudnak majd a cigányok? Megkened a markukat! - kötölőzködött a másik.

- Ejnye!... Hát *becsületes, tisztességes úri* embernek ösmersz tán? Nem? Hónap különben az idevaló újságba is megolvashatod, hogy „mi történt az éjjel”. Jól van így? No gyerünk, gyerünk! Kocsit kell még lelni, valami fiáker, a jobb lesz, mint az én bricskám. Fedeles fiákert. Úgy csak nem mehetek végig az utcán még éccaka se; szeles márciusi idő van.

Szinte megjőzanodott, céltudatos, ügyes, körültekintő lett e csúnya és durva bolondságban. Most már leginkább a fogadás izgatta. Nem a száz forintért; kétannyit elverték pár nap alatt, de a dolog híre, virtusa most már sokkal inkább érdekelte, mint a hajdani ideál, Komoróczy Sára.

11.

A bérkocsi pár lépésre a zárdakaputól állt meg csendesen a fal mellé húzódva; a három cigánylegény lélegzetfojtva kuncogott benne. Sötét utazóbundás alak húzta meg a „Porta” csengőjét. Oldalt lapulva, némán várt.

- Ki az? - szólt belülről nemsokára egy fiatal női hang.

- Levélhordó. Express, kéremalássan. Express-távirat, a zárdának szól.

A vártás kapusnő némán és kötelességtudóan dugta a kulcsot a zárba. Semmi rosszat nem gondolt e bizalomkeltő, alázatos, öreges férfihang hallatán; fiatal novic volt, álmoska, tapasztalatlan is, és most imától, virrasztástól bódult. S a zárdába most különben is folyton jöttek sürgönyök, ajánlott levelek; fiókházakból kérdezősködtek, korteskedtek; ez átmeneti, fejetlen időben kissé nagyobb hűhóval ment minden, mint egyébkor. A kulcs megfordult a zárbán; s a nővér félrehúzódtott, hogy a kinyíló ajtószárnyon bebocsássa a sürgönyhordót. A következő pillanatban rémülten, holtraválva sikoltotta el a szentek neveit.

Az utazóbunda lehullt, és kívülmaradt a zárda küszöbén. Szörnyűséges és undok fantom rohant, vágatott el a nővér mellett; végig a portafolyosón, majd vissza a lépcsők alatt; majd ugyanavval az eszeveszett vad ügetéssel befordulva a földszinti konyhák irányába. És egy szó, egy hang nélkül, rémületes némán az éjszakában... A sóbálvánnyá meredt fiatal nő észbekapott végre; de annyira csak, hogy önmagára tudjon gondolni, ösztönös, gyerekes, kétségbeesett menekülésre. Mint a mókus, surrant fel a széles lépcsőn, három fokot is ugrott, nem bánva hosszú komoly ruhája méltóságát. Az első emeleten nem is állt meg, csak rohant tovább a másikra, ahol az apácák hálótermei vannak; földig hófehér függönnyel körülzárt kabinetjeikkel. Az első terem ajtaját bevágta maga előtt, és szinte előrebukva, eszelősen besivított:

- Rabló, gyilkos! Hamar fel! Egy férfi... egy őrült van a zárdában!

Aztán nyitva hagyva az ajtót, loholt a következő terem felé; öt nyílt itt egymás mellett. A jobbszárny volt ez; a középkorú tanító és dolgozó „fogadalmas” nénék lakóhelye. A folyosó egy-két perc alatt teli volt elrémült, kiáltozó, kezüket tördelő alakokkal; félig felkapkodott fátyolok alól hajtincsek kandikáltak elő; a váratlan éjszakai riadalomban, e zilált és hirtelen meg se értett szituációban még a legokosabbak, a mindig józanok is elvesztették fejüket. Tömörültek a lépcsőnél, futkostak tévetegen és kérdezősködtek. „Hol, merre?” „Ki látta?” „Hátha csak képzelődés, az istenért!” Néhányan sírógörcsöt kaptak; de a lépcsőn még egyik se jutott lejjebb. Az első emeletről semmi nesz sem hallatszott.

A két szárnyat a templom választotta el; idefenn már csak a kórus nyílt egy folyosóra; előtte pár lépcsőnyi emelkedettebb hely, mély köríves ablakkal és Szent József szelíd, atyai szobrával. Itt haladt által e percben, kezében lámpás - mély térdhajlással a templom kórusa felé - a mai hajnali várta. A balszárnyat, az öregeket járta volt be éppen, kötelesség szerint megnézte a kályhák kihamvadt parázsát, és neszelte az alvókat, nincs-e köztük hirtelen rosszullett, segélyre szoruló. Most kemény, határozott léptekkel jött, teljesen rendbeszedett ruhában, nagy csodálkozó szemét rámeresztve a sokadalomra. Meggyorsította a lépteit; és felemelte a lámpát. Adél volt; valaha Komoróczy Sára.

- Mi történt, az istenért? Micsoda? Ki? Hol?... Úristen, és ti itt álltok - idefenn. A másik lépcsőn vagy a kápolna alatt feljöhet akárki, és eggyel feljebb a növendékeink alszanak. Rögtön elosztódnak, egy-kettő-háromfelé - így ni! Ti maradtok; ezek induljanak erre a hátulsó lépcsőhöz! Önök velem, gyorsan, lefelé! Meg kell keresni, ki kell seprűzni, ha csakugyan van valaki. Minden lámpát fel, világot mindenütt.

Egyszerre megindultak lefelé; már hősen, bátran mind, szervezett tömegben, együtt. Egyszerre *tudták* mind, hogy meg kell védeniök a zárdájukat, hírnevét, fiataljaik és öregjeik nyugalját, tán életét is. Három oldalról, futva, lihegve és topogva rohantak és robbantak le, mint a feltüzelt harcosok. Mert Komoróczy Sára járt legelöl, a deli, a hangos és erős dzsentrilány, akinek helyén az esze és nem ijed meg egyhamar.

- Hadd lássuk csak, hadd lássuk azt az „örült”-et; hadd páholjuk el azt a rablót! Csak egy volt! Merre van hát, hol bujkál, jöjjön elő! Lássuk, lesz-e még másodszor is kedve csúfságot... nini, ahol ni!

Egy szempillantásra megtorpanva állt meg az apácasereg. A feketült szentkép előtt, a mécses halvány világánál megrévlett most a betörő csúfos, minden érzésüket sértő sziluettje. Ám Adél azt nézte csak meg hirtelen: mi lehet jobb kezében a fényes kis tárgy? De nem revolver volt, nem - jól látta, *egy zsebóra*. Állt egy helyben, és a percek számlálta.

- Ah, most megcsípjük! - kiáltott Adél üvöltő, gúnyos harci diadallal - most nem menekül! Zárjátok be a kaput, ó, ó, tárva-nyitva! Bezárni, hogy ne menekülhessen! Hé, Jancsi, Miska, Tráján! Keljetek! Hamar, kötelek!

Loholva szaladt ki az udvarra, el a szivattyús kút mellett, majd a másik udvaron végig, az *Ápolda* előtt, a nedves márciusi éjben. Az istállók s a kertész háza közt laktak a hetesek, kerti munkát végző, vízhordó meg teheneslegények. Van tíz éve, hogy soror Adél nem szaladta ki magát ilyen kedvére.

- Keljetek már! Lusta kutyák! Alávaló mamlasz barmok! Elő, kötelekkel, hamar!...

És mégis, mire az álomszuszekok felcihelődtek, mire előkeresték a kötelek; messzire illant már a mocskos kísértet régen. A földszintnél tovább egyáltalán nem is jutott; néhány folyosón futkosott keresztül-kasul, céltalan vágatásban, egyedül a komor szentképek alatt. Aztán megállt; szétnézett. Megzavarta a szokatlan helyzet, iromba nagy árnyékát látta a színes mécsvilág előtt - a némaság; a szűk folyosók; a falon egy másik meztelen férfitest halotthalvány mozdulatlanságban - a vérző, szelíd, áldott ismerős, szemérmes, ott - a feszületen. Megborzadt, fogai összeverődtek, fázott; de tántorogva és konokul megállt mégis a lámpa alatt; rámeredt az óralapra, és se látva, se hallva számolni kezdte a másodperceket. Már hallotta a zajt, léptek robaját, női sakálüvöltést egy valaha ismerős ajakról; de még húsz másodperc volt hátra... még tizenöt, igen. - Végre - vége? És most usgyi - ki innét, ahogy jött, minél előbb. Józan volt már, és rettentően, testileg szégyenkezett. A „porta” nyitva volt, és senki sem szaladt, hogy bezárja, hogy kelepcebe fogja. Nem is közeledtek felé, sötét csoportjaik ott maradtak, újra elnémulva a folyosók homályos mélyén. A vezérük akkor loholt végig kiáltva és harsogva az udvaron; de hiába - ők úgy látszik, mégsem akarták nagyon ezt a hadifoglyot, jobban is szerették, ha elmenekül! Kinn a kapu előtt a cigányprímás készen tartotta már a prémes bundát.

Jancsi, Miska, Tráján ott álltak a nagy kötéllel, de a merénylet azóta már kezében is tartotta ocsmány fogadása díját.

A hangyaboly, melybe kívülről belerúgtak, még soká zúgott és nyüzsgött tehetetlen, bősziált morajjal. A folyosók tömve voltak, mindenki ott volt már, és azok, kik mélyen aludtak az emlékezetes öt perc alatt - most utólag felkászálódva, még hangosabban és rémültebben tárgyalták az esetet. Legvalószínűbbnek tetszett, hogy örült jutott be a falaik közé; valójában nehéz is volt másképpen elképzelni. Kissé távolabb, a „lurdi” folyosón már több alakról is beszéltek, volt aki hármát is látott, noha az imént ébredt fel. - Egy novicia reszketve elevenítette fel *Jack, a hasmetsző* régi és szörnyű legendáját. Végre felmozdult a balszárnny is, ezek csak most hallották a dolgot; sápadtan, merev arccal álldogáltak az öreg németek; gyanakvó, vádas szemekkel, némán sandítottak a fiatalabbakra, kikkel úgyis titkos feszültségben éltek; majd egymásra, összebólintva értően; bár még maguk sem tudtak értelmet adni ennek. „Ach Jesus!” - „Um Gottes Willen!” - „Jesus-Maria-Joseph!” - hangzott minduntalan.

Már néhány perccel előbb Geralda, a fiatal felügyelőhelyettes volt az első, kinek eszébe jutott felszaladni a harmadik emeletre; ott csak növendékek és jelöltek hálósobái voltak; két ellenkező épületágban. Itt akkor még teljes csend honolt; ám felsiető léptei zajára mégis rémülten vált széjjel egy sugdosó pár. Hálóingben, szoknyában, kendősen és papucsos lábbal randevúztak és állongtak a hideg helyen - s most illanva tűnt a kandidáták szakasza felé az egyikük. És mégsem titkos „szerelmesek” voltak, amint ezt hinni lehetett volna - nem, Király Erzsike és az új abbégalléros: Gross Helénke tárgyaltak volt itt az éj csendjében, veszélyben, lopva, suttogva, valami igen-igen fontos ügyet.

- Mi az, Erzsike kisasszony? Ön itt van? Mit keres ilyenkor a folyosón? Ki volt az a jelölt? Ah, vagy maguk is tudják már?

- Igen, kedves nővér! - hazudott Erzsike hirtelen, meg sem gondolva, mert sejtelve sem volt róla, hogy mit tud már.

- Ah, borzasztó, ugye? Ilyen elvetemültség! Egy férfi, ilyen késő éjjel! Mi lesz már velünk, ha ez így megy!

- Betörő! - találta el Erzsike nagy intuícióval és igen meglepődve. - Borzasztó! - hazudta frissen tovább. - Épp most futott át ide egy jelölt, nem is tudom, mi a neve, tőle hallom, én épp kinn jártam; a termekben még nem tudja senki.

- Akkor ne is bántsa, kisasszony; hadd aludjanak békén, Istenben!

Természetes, hogy menten fölverte Erzsike, akit csak tudott.

Az imént, éppen mielőtt a kis Geralda rémült arccal megzavarta volt, csakugyan előre jelzett, titkos találkozója történt a kis Helénkel; és ott, az éj hűvösségében, a falszobor előtt szerelmi hírt mondott neki, drága, édes hírt, ájulásig boldogító valóságot.

- Igen, hát szeret, te kis bamba! Vedd be már egyszer a töksi fejedbe! Téged, no, nem is engem! Beléd van szeretve, no, csakúgy, mint te őbe; hát olyan hihetetlen ez? Igaz, hogy furcsák ezek a véletlenek... de talán mégsem annyira! Na, de hisz itt a Holznér levele, neked szól; az a bejáró negyedéves adta át nekem, az a kis csúnya, tudod, amelyik Főth néninél van kosztban. Csak vigyázz, dugd el az istenért! Szóval, nyilatkozott a szerelmesed, kis apáca-jelölt! El akar venni, *ve-hen-ni!* Igen-igen, *fe-le-ség-nek* - hát mi a csudának másnak? Csak az a kérdés, hogy csináljuk ezt a dolgot - kis klastromi menyasszony?

- Mit - hogy csináljunk? Ó, Istenem!

- Mit? Hát ezt csak rendbe kell hozni - vagy mi? Te itt csücsülsz a négyes számú kandidátateremben, Ő-d meg egy „rideg legénylakás”-ban álmodik felőled, pedig hát előbb-utóbb együtt kell aludnotok.

- Jaj, drága - te mindig olyan cinikusan beszélsz. Én... én nem is gondolok tovább semmire; nekem most már így is jó minden. Olyan boldog vagyok! Csak még végig se gondoltam, el se hittem - nem is értem egészen.

- Hát komplikált is az eset, mi? Hahaha! szóval, lelkem, legjobb lesz, ha te mielőbb kimégy innen Holzernéhez; lásd milyen szívesen hív, hogy légy vendége a mátkaságod alatt. Onnét aztán írhat a gyámodnak minél előbb - hisz még kelengyét is kell venni, készíteni. Ebben a szörnyű gallérban nehogy mutasd magad a vőlegényed előtt! Holnap tehát - igen, minél előbb szólnod kell Berchtolda anyádnak.

- Ó, azt - azt én nem merem, Erzsi!

- Meg vagy te bolondulva? Nem mered? Hát nem akarsz Töfflerné lenni? Nem akarod, hogy a pattanásaid elmúljanak? Apáca akarsz tán lenni még most is?

- Ó, jaj dehogy - hisz' sohasem is akartam igazán! Csakhogy hát most már itt vagyok, és rajtam van ez a gallér.

- Hát dobd le, az istenfáját! Kész apácák meg papok is kiugrottak már.

- Igen, de... hogy én mondjam meg? Mit fog szólni soror Berchtolda? - Ő oly jó volt hozzám. Én azt mondtam neki, hogy csalódott szívű vagyok. Hát még Simonea és Leona, az öregek mit szólnának - a nagynéném megjelent neki álmában -, nem, azt nem is lehet!

- No hallod? Hát hogy akarsz kikerülni innét? Hát még ez is az én gondom legyen? Te, a végén még kicsapnak engem a képesítöm előtt; akkor elmehet szegény anyám.

- Jaj, ne haragudj - te drága, jó, okos te!

- Persze - szöktessenek meg, direkt; az romantikusabb, meg aztán az ujjad se kell megmozdítani!... Ej. Egyelőre menj aludni, és álmodni felőle; aztán holnap majd meglátjuk; majd beszélünk még róla; hamarosan csinálni kell valamit! - Ha! Jönnek; a kis Geralda csak. Fuss!

...És másnap reggel, mikor Szelényi papa a portafolyosó végén megállította Gross Helént, és a vastag szivar mögül kaján mosollyal, egy pici férfi-gonoszkodással megkérdezte tőle, hogy „No, Helé-énke! Mi történt az é-éjjel?” - a kis jelölt halálra sápadt, reszketni kezdett, és rémült könnyekben tört ki. Annyira legendás volt az öreg pap mindentudása, mókás érte-sültsége, hogy a kis német lány (mert folyton az járt úgyis az eszében) hirtelen azt hitte, hogy az ő hajnali, titkos beszélgetésükre céloz; és tudja már valahonnét, hogy őt szeretik, szeretik... és hogy ő csúfosan elhagyni készül e szent falakat egy férfi kedvéért.

12.

Mi történt az éjjel? - Ezen a közismert operettcímen hozta a helyi s „szabadelvű” újság a pikáns históriát. Ez volt az a lap, mely már máskor is rendesen elég kíméletlenül foglalkozott az apácázárda belső ügyeivel. Most is kapott az alkalmon; de azért, mintha csínján akarta volna kezelni a dolgot, sok hipokrizissal szörnyülködött és botránkozott az „éretlen csíny” és a „casanovai léhaság” fölött. Ám a sorok közül kiért, hogy írójuk csettintett a nyelvével; hogy az „ötletet” újnak, eredetinek, fényesnek találták a szerkesztőségben, és hogy kamaszosan irigyelték s tisztelték kicsit a végrehajtóját. A részletek, a meglepetés, a hatás, a *kép* festésénél egyenesen fékezhetetlennek látszott a riporter pegazus; és azon a héten egyében se mulattak a városban, mint az apácák éjszakai látogatóján. Csak azt nem tudta senki biztosra kideríteni, kik voltak a híres fogadást tartók. Jó reggel elszeleltek; messze jártak azok már; a három cigány maga is nagy drukokban hallgatott; vérükben volt, hogy nem szerettek a törvénnyel, rendőrkapitánnyal eszmecserébe bocsátkozni; s az apácák nem tettek feljelentést, sőt a püspöki nyomda lapja erélyesen cáfolta is a részleteket. („Egy ittas és züllött öltözékű munkásforma egyén tévedésből meghúzta a kapu csengőzsinórját” - ennyit ismertek csupán be.) És a hatóságok maguk is - bizonytalanságban a személyek felől - nem siettek firtatni a furcsa esetet. Ki tudja, mikor nyúl darázsészekbe az ember.

Ám benn, a falak között még csak ezután kezdett port verni és kavarni az éjszakai csendháborítás. Mindenki erről tárgyalt, szörnyülködött a nappali termekben, a penzióban és noviciátban; ezen suttoztak és vihoztak az iskolatermek padjain, a növendék hálókban és a világi szapulólányok teknői mellett. Néhány nap múlva Simonea, az egykori noviciátfőnök, összehívta a penzió társalgójába mind a jelvényes, fogadalmas testvéreket. És bár mindenki jól tudta, hogy ő az, aki Virginia és az ifjabb, magyar nővérek jelöltje ellen az idős és szigorú Leonát, a régi, legelső főasszony testvérét akarja megválasztatni, és ügyében csakúgy korteskedik, agitál, biztat, népszerűsködik és levelez nagy csendben már régóta, mint emezek a maguk oldalán, azért mégis sem Berchtolda, sem Virginia s a többiek nem mertek elmaradni a gyülekezésből. Ki tudja, ha nincsenek ott, hátuk mögött mit szönek, mit végeznek ellenük? Jobb még szemtől szembe!

- Sokáig némán és türelemmel néztük mi, legidősebbek - kezdte Simonea - azt a könnyelmű szabadságot, mely még boldogult Főasszonyunk betegeskedése idején s kivált most, az átmeneti idő fejetlenségében itt lábra kapott. De nem nézhetjük tovább szó és tiltakozás nélkül, mert ennek az új szellemnek már következményei is látszanak. Mi lesz belőlünk, kedves testvérek: mi lesz rendünk és zárdánk hírnevéből? Részeg és aljas gonosztevők ördögi, ocsmány élceinek lettünk a céltáblája? Éjszakai látogatókat fogunk-é kapni ezentúl? Hitetlen újságírók, sötét lelkű zsidók fogják köszörülni rajtunk a csúfondáros tollukat? Én nem kutatom, ki lehet, melyik testvérünk az az „előkelő, magyar nemesleány, kitűnő földbirtokos családból való”, aki állítólag ürügye volt tudtán kívül ennek a szégyenletes esetnek. Azoknak, kik velem egy időben jöttek messze hazájukból, és léptek a szerzetbe, az én kortársaim közül, tudom, hogy egynek sincs a világban múltja. De most nem erről akarok beszélni. Csak kérni akarom mindnyájukat, a szerzet érdekében, követelni akarom önöktől a korom, idős voltom hatalmánál fogva, hogy legalább addig, míg Isten a közeli választás rendjén új főt és vezetőt mutat nekünk, igyekezzenek minden erejükkel és viseletükkel, szigorúbb rendszabályok alkalmazásával megakadályozni és elhárítani hasonló szerencsétlenségeket, mint ez volt, mely a klastrom jó hírére örök szégyenfolt marad. És mikor arra kérem a jelenlevőket, hozzanak ily

irányban határozatot, hadd emlékeztessen arra az igazságra, amit soror Leona testvérünk szokott volt mindig mondani, és, úgy látszik, jobban szívünkre kellett volna venni, hogy: igazi szerzetesi élet csak teljes szigorral lehetséges, a régi szentek példájára, mert, ha engedünk a kemény fékből saját magunkon, úgy akaratlanul is ajtót nyitunk a külső léhaságnak és zabolátlan, szabados gonoszságnak. Ez a mostani, szomorú példa híven mutatja, mily igaza van; vagy-vagy, aki ide belép, szánja rá egész lelkét, életét, és áldozza Jézusnak teljes egyéniségét; *keverní nem lehet a dolgokat*; aki nem idevaló, maradjon kinn a világban, ott is élhet istenfélő életet; inkább legyünk kevesen, de mind igaziak, kikben Urunknak kedve teljék. Mert sokan vannak a hivatottak, de kevesen a választottak, mondja a Szentírás.

Egy percnyi csend fogadta szavait; Virginia, Berchtolda néhányadmagukkal némán szegték le a fejüket, most látták csak, milyen okos ez az öreg nő (sokkal okosabb Leonánál, akit Főasszonynak akar), milyen ügyesen kijátssza ezt a véletlen, csúnya esetet a saját céljai érdekében.

- Ja-ja! Sie haben Recht, ganz Recht, liebe Schwester! - integetett és hadonászott feléjük Kunigund, arcán tombolt az izgalom, és oly vörös volt, mint egy kardinális süvege. Virginia ideges szája gúnyos, megvető mosolyra rándult el csak, ahogy odapillantott.

Ő beszélt aztán; óvatosan, diplomatikusan. Bebizonyította, mennyire nem oka senki közülök személy szerint ennek a sajnálatos és véletlen skandalumnak, és - nehogy a kedélyeket felingerelje - kijelentette, hogy ők sem zárkoznak el semmi olyan rendszabály elől, mely arra való lenne, hogy az ilyesmit megakadályozza ezutánra. Ajánlotta, hogy éjjeli kapuszolgalatra ezentúl mindig csak idősebb, tapasztalt nővért alkalmazzanak. Néhányan szót emeltek még mindkét oldalon; ám az okos Berchtolda maga mérsékelte híveit, és óvta valami túl heves kirohanástól; úgy látta, nem jó most elmérgesíteni a kedélyeket.

Végre megegyeztek néhány rendszabályban az új főasszony-választásig: megvonni a növénydekektől a havonkénti kimenővasárnapot; megakadályozni barátkozásukat a városi bejárókkal; s a kandidáták érintkezését a bennlakókkal viszont. Mindezt az ostoba hírhordás, zúgás-búgás ellen - e csúnya esetből kifolyólag. Továbbá szigorúbban megtartani a rendes szilenciumokat, és vigyázni rá, hogy a tanítónővérek az óráikon túl ne maradozzanak el, és ne tartózkodjanak az iskolatermekben. (Ez főleg csak az egész fiataloknak szól - mosolygott Simonea óvatosan Virginia felé; s ez félrerántotta száját, szokott, áruló, ideges mozdulatával.) Senki sem tudta megmondani, mi módon akadályozhatják meg ezek az üdvös rendtartások és szabályok a jövőben, hogy a Kispipában két berúgott beregi földbirtokos ne találjon ki durva csínyeket, és ne kössön bolond fogadásokat, ám erről jobbnak látták hallgatni most azok is, akiknek leginkább eszükbe jutott.

- Szerencsétlen, szerencsétlen egy história! - ráncolta össze Virginia a homlokát odakinn, ahogy Berchtolda mellett elhaladt. - Nem tudom, nem lesznek-e még kellemetlenebb következményei. Azt hiszi, kedves nővér, nem mentek már el a levelek az összes fiókházakba, tudtul adni, még jól kiszínezve, ezt a gonosz históriát.

- Nem baj, csak most résen legyünk! - felelt Berchtolda, de kissé izgatottan. - Hisz jót akarunk, kedves nővér, tiszta szándékkal, hinnünk kell, hogy a Jóisten velünk van!

- Igen, de ők is azt hiszik ám! - mondta akkor Virginia egészen halkan.

Szidi és Gizi másnap délután a nappaliban dagadtra sírták a szemüket. Úgy volt, hogy ők visznek fel a szép Emerika számára valami rajztömböket a portaszobából, hová a papírkereskedő segédje leadta volt; de Kunigund földig leszidta és visszakergette őket. A bejárókkal ugyan ezentúl is trécselhetek lopva az új épületben, mert az iskolanővérek csak tessék-lássék ellenőrizték az új szabályok megtartását; de a régi házban s főleg a jelöltek valamelyikével

lehetetlen volt növendéknek szót váltania. Király Erzsí a legnagyobb veszélyek árán is hasztalan próbálkozott, hogy Helénkéhez jusson, hogy csak pár percig is beszéljen vele. Az Öreg éjszakánként fenn bagolykodott, és többször is végigjárta a hálótermeket; a kis Geralda is félve és szabadkozva utasított el minden kísérletet, mely szemet hunyásra akarta bírni. A távolság tehát még nagyobb, a mesterséges elkülönítés még szigorúbb lett pár héten át az egyes épületszárnyak lakói, a másféle uniformist viselők között. S az utolsó időben már-már lanyhulni indult műszerelmek újult lángra szítódtak ezáltal. Egy-egy noviciafátyol vagy kerek abbégallér látása messziről, a folyosó másik végéről olyan hideglelést okozott például egy-egy növendékben, mint régen, azelőtt, mikor még nem „fertőzte meg” a kolostor szellemét ez az idej, furcsa, új, szabados szellem, ez a prózai, nyegle, világias és „egyszerűen barátkozós”; melyről voltaképp nem is tudták volna megmondani, mitől, honnan, ki által kapott lábra.

Édes, most ritkábban írhatok egy ideig - írta Erzsí (a kályhapárkányánál sokkal rejtettebb helyen) -, most úgy tartanak minket itt, mint a banditákat. De hisz már úgyis három-négy hónapról van szó mindössze, akkor kezemben az a buta kis diploma. Tudja-e, hogy egyébként is egész komolyan neki kell most látnom lélektannak és ásványtannak, vegytannak, nevelés-tannak és minden egyébféle „tan”-nak; no meg ezt a kis Helént is (tudja azt a kis német balgaszüzet) szeretném férjhez adni addig. Bizony, itt ilyesmivel is foglalkozik unalmában a maga barátnője; bár jobb szeretne felrepülni egy-egy délelőtre a Dunaparti korzóra vagy még inkább a Ház karzatára, mikor egy *valaki* nagy beszédét tartja. *Kedden* ugye, mert addig a költségvetés megy. (Mindenkül értesülök; a leveleink hű közvetítőjét maga, drága, meg fogja lepni húsvétra egy doboz kuglerral; mindennap elhozza nekem az újságot is; ha mást nem, a „képviselőház” című rovatot kívágva: tudná csak, micsoda lehetetlen körülmények közt olvasom el néha, de mindig elolvasom.) Ó, tudja, ugye, hogy előbb-utóbb úgyis Budapestre kell engem helyezettnie; vidéken úgysem lesz nyugtunk az emberek nyelvétől soha! Tehát a vizsgám után leszalad ide elébem; iszonyú hecc lesz; a Tedeum után egyenesen magához repülni, szabadon, mint a madár! Hogy felmegyek-e egy-két napra Budapestre magával, azon majd még gondolkodunk; az embernek, tudja, úgy... mégis szoknia kell a hazard és boldog életfelfogáshoz. Igen, hisz azt mondtam; „Ha majd független leszek, kenyérkereső ember és a magam ura, csak akkor lehetek egészen magam felelős a tetteimért; a magam bírójá és egyetlen fóruma.” Csakhogy ám ettől a rongyos bizonyítvány-papírostól még nem leszek én független, és azt a szép utazóruhát, melyet egy divatlapból kívágva küldött, hogy abban képzel el (maga igazán drága-kedves), azt mégiscsak az anyámnak kell még megcsináltatnia, szegénykének. (Igen, *csakis így* akarom, *másképp nem lehet*; punktum.) Majd szépen kinevez-nek ugye, és dolgozom; higgye el, leszek olyan jó, mint akárki, ha nem jobb; az ember mégis jól csinálja ám, amit vállal és amiért pénzt fogad el; aztán meg engem érdekel is a tanítás, a gyerekek, mert hisz minden érdekel. Ilyen komolykakat még nem írtam, ugye? Szóval: nem kell sietni, és nincs miért sietni: tudja, hogy mondta az a dörmögő hangú vasúti portás a télen, mikor együtt utaztunk, és azt hittük, lekéstük a vonatot: *Van még idő!* bizony, drága, és *magá-nak* is mindenre; hiába pózol nekem! Mi az: negyvennégy év? Én már a huszonharmadikban vagyok, lássa! Isten vele, mert már nagyon fázom itt, ahol írok, és csak egy csonka gyertya-fény világít; igen rossz subickszag is van; mert ez afféle „kammerli” ahol a kandidátnők rezervacipőjé vannak elraktározva. És ha valaki ittkapna, hát... higgye el, hogy játszom akkora veszéllyel, mint amikor (emlékszik) otthon egyszer fogfájást rítam anyusnak, és elmentem, kihúztam egy csaknem ép fogamat, hogy ezzel együtt elszabaduljak magához is a meg-beszélt találkára; mert ő gyanút fogott és haragudott, a drága, de én nem akartam, hogy maga várjon, és rossz legyen magának. Szóval, még mindig elég hős és elég szerelmes vagyok; de a tinta, félek, hogy ráfagy a tollam hegyére, tehát Isten vele, drága, Isten vele!

Csakugyan úgy volt valahogy, mintha csak a másféle gúnyájú nőneműek közt volna az érintkezés meg „vétkes nyájaskodás” annyira tiltott és megvigyázott, mintha csak ez érdekelné és izgatná a felvigyázó árgus szemeket. Mert ugyan ki törődött vele például, hogy Pável Marika mindig kinn várta mostanában Fóth tisztelendőt, a hittanóra előtt az előszobában; nyilván jelentkezni akart, hogy nem készülhetett a szertartástanból, mert fájt a feje, és mindig olyan későn jöttek be aztán, és oly kipirulva. Az osztályközvélemény már megszokta és legitimálta ezt a régi és most felújult, kölcsönös játékot; kinn a világban flörtnek hívnák az ilyet. No, az meg éppen fel sem tűnt Király Erzsín kívül senkinek, hogy Kapossy a neveléstörténet óra után egy nap így szól csöndesen és összerántott szemöldökkel:

- Ezeket a dolgozatokat kérném majd... *hozzám* a tanári szobába... esetleg ön, ha volna szíves, Popescu kisasszony!

És hogy a barna Kornállal egyet fordult a világ, bágyadt nézéssel meresztette rá sötét szemét egy percre; de aztán fellobbant a tekintete, mely büszke, szilaj és alattomos tudott lenni egyszerre sűrű seprős pillái alatt; és mentében úgy kiegyenesedett, mint a nádszál, és a léperei frissek, rugalmasak lettek, mint az őznek... De Erzsí figyelte és mosolygott.

13.

A bajok és kellemetlen dolgok csakugyan ritkán járnak egyedül; megszeretik a vendéglátó házat, és sorba jönnek, egymásnak adva az ajtót. Az apácaklastromba - két hét se telt el - belátogatott a másik ízetlen, csúnyán magyarázható és közönséges visszaélés; mintha csakugyan úgy volna, ahogy a vén Simonea mondta, hogy: „Ajtót nyitottak a külső léhaságnak és zabolátlan, szabados gonoszságnak.”

Most két kolduló nővér alakjában jött. Barna csíkos gyapjúcsuhát, fekete, durva szörkámzsát viseltek és nagy, sáros csizmákat; tenyeres-talpasok voltak, mint ezek rendesen, a legalsóbb nép gyermekei; gyalog jöttek a tavaszi sarakon át, a szokásos nagy ormótlan kőpersellyel; és beszálltak itt (mint az ilyenek rendesen) a kisebbik és egyszerűbbik vendéglátó-szobába. Napestig a várost járták, koldulgatva a szegény árvagyermekek részére katolikus és nem katolikus házaknál; az étkezés óráira azonban pontosan beállítottak, és mikor a homályos folyosón végighaladtak, a párosával szembejövő növendékeket nevetés fogta el (noha Kunigund ott dörmögött a hátuk mögött), olyan furcsák voltak, kivált az egyik, egy igen köpcös és széles arcú, durva vonású teremtés. A kicsinyek közül azért sokan szaladtak kézcsókra, mert ez az alázat dicséretes jelének számított az Úr ilyen igen szerény menyasszonyaival szemben.

A vendégnőkkel egy szobában rendesen egy kandidátnő is aludt, az, amelyiknek kötelessége volt a szobát kitakarítani reggel, s az ágyat rendbehozni utánuk. Ám a harmadik napon erre került éppen az éjféli vagy hajnali vártajárás sora; így hát egy másikat rendelt helyére Berchtolda nővér. Történetesen olyat, aki valahonnét a máramarosi határszélekről került. Ez a fiatal leány másnap, reggeli előtt, arcán az ijedtség és felindulás minden jelével lépett oda Berchtoldához.

- Tisztelendő nővér, valamit jelenteni szeretnék!

- Majd később, gyermekem, ha felmegyünk. A templom környékén csendnek kell lenni, míg valamennyi misét el nem végzik odabenn; és a reggeli szilenciumot fontos ok nélkül ne szegjük meg!

- Igen, de - de nekem fontos okom van - tisztelendő nővér!

- Mi az? Az istenért... gyermekem! Maga reszket? Mi baja? Ki vele már!

- Kérem, tisztelendő nővér, azok a vendégsororok, a kolduló-rendből, a vendégszobánkban... azok nem apácák.

- Nem-é? Hát micsodák? Ejh! Maga aludt ott az éjjel? Mit tud? Beszéljen!

- Tisztelendő nővér, még nem is nők... Csak - csak az egyik nő!

- Ó! Félrebeszél!... Miket mond, leány - maga álmodik! Ez nem lehet! Ilyesmit... Mondjon el azonnal mindent, de értelmesen!

- Én, kérem, tudok ruténul, mert az én vidékemen úgy beszélnek a szegényebb népek. És hallottam, amikor tanácskoztak az éjjel, és számlálták a pénzüket... és... ezek csalók, igen; ez egy házaspár.

- Ó! Ez lehetséges?

- Én... én biztosan tudom. Mindent hallottam; ők nem gondolhatták, hogy értem a nyelvüket; a másik jelölt magyar volt, és nem is vették észre a cserét. Én a függöny mögött alvást tettem; igen, ezek galíciai vasúti munkások, akik a saját zsebükre koldulnak itt. Már csomagolják is a batyujukat, hogy odább menjenek; még meg lehet fogni őket.

- Ej, most már? Örültség. De honnét tudod egyáltalán, hogy... hogy házasfelek?

A kis jelöltő lehajtotta fejét és hallgatott.

- Ó, te szegény gyermek, szegény gyermekem! - tört ki akkor Berchtoldából az anyás felelősségérzet és aggodalom. Gyengéd, simogató mozdulattal surrant keze végig a leány fején, és erre az menten el is rítta magát, arcát nagy zsebkendőjébe temetve.

- De gyermek, az ég szerelmére; hát miért nem szaladtál ki rögtön; miért nem vertél fel álmomból., vagy másvalakit a nővérek közül.

- Félttem, jaj, és nagyon meg voltam lepve, és az ilyeneknél kés is szokott lenni, és... jaj, úgy... úgy szégyelltem magam!

- Felelj most őszintén - kérdezte a nővér reszkető hangon. - Téged a személyedben, a testedben nem bántott, nem érintett senki?

- Ó, nem, engem nem! - tiltakozott élénken a leányka.

- Adj hálát; védszenteid és őrzőangyalod vigyáztak! Ah... tán nem is lett volna okos dolog; megint futkosás, ijedelem, skandalum, mint a minap!... Mennyire látogat most minket az isteni megpróbáltatás! Most az a fő, igen, eltitkolni ezt a csúnyaságot! Hadd fussanak a csalók; bízzuk a büntetést istenre! Senkinek a világon nem szólsz erről, megértetted?

- Igenis.

- Most pedig mégy a templomba, és elmondasz egy örvendetes rózsafüzért, de ájtatosan, megmentett tisztaságodért hálaadásul. De egy hangot se, senkinek!

És gyors léptekkel elsietett, hogy megkeresse Virginiát. Egy hét választotta el őket a Fejedelemső-választástól.

A rémült kis jelölt, kinek oly megbízható őrangyala volt, aligha szegte meg közvetlen feljebbvalója szigorú parancsát, hogy a nagy s most már közös titkot másnak is elfecsege. De talán még azelőtt, első ijedelmében lihegte el valakinek a folyosón; vagy a konyhán, ahová a reggeli kenyerekért kellett szaladnia. Vagy a falaknak is fülük, szájuk és hangjuk van néha? Annyi bizonyos, hogy a délelőtti órákban s az órák közeiben főleg már erről trécselt, pletykált, faggatózott, szörnyülködött és tódított valamennyi osztály népe; bennlakók úgy, mint bejárók, apácák, mint paptanárok.

- Nem - mosolygott Szelényi papa úgy csücsörítve mosolygós ajkait a nagy szivar körül, mint egy kisgyerek, aki a nedves, édes emlőt szívja. - Nem, most már nyugodt vagyok! A kegyesrendi apácák klostromának ezentúl már semmi se árthat. Még ha maga Belzebub jönne is kísérteni mesebeli királyfinak öltözötten, ki nem fogna ezen a házon. Ez kiállta a próbát! Ha valamit el akar érni, reverendában jöjjön vagy apácaruhában. Nincs igazam, Gregoria kollégácska?

Neki ilyen vaskos célzásokat is el tudtak nézni; mert kedves, jóízű és okos megbocsátás rezgett csúfondáros hangjában mindig; noha ő maga feddhetetlen volt.

- Erzsi, Erzsi, Király Erzsi - szaladt és lihegett Pável Marika, aki mostanában megint kedves és baráti volt, „anyányi” társnője iránt. - Te, valami nagyszerű heccet találtam ki, segítened kell benne! Emlékszel ugye, hogy ki volt írva az újságban a minap az a fogadási hecc, és

mérgelődtek az apácák? Ezt a mostanit is ki lehetne színezní úgy jó kis pikánsan, tudod, meg fogjuk írni annak a zsidó újságnak, te majd fogalmazod! Még nem tudhatják; ezek szörnyen el akarják tussolni; sejtelmük se lesz, hogy honnét, ki által került ki... Ugye, nagyszerű?

- Nem, fiam! - mondta Erzsi, és összehúzta sűrű, sötétszőke szemöldökét. - Az apácáknak igen rosszul esnék, és senkinek a világon nem volna haszna belőle. Csak annál butább szigor és ellenőrzés lenne itt, nagy inkvizíció, vallatás; ártatlanokra gyanakodnának; a kimenőket vissza nem kapnók év végéig; szegény Helénke... Szóval: nem! Hagyj fel vele, gyerek! Végre is az ő kenyerüket esszük; ha pénzért is, de elég olcsón.

- Na, azt a kis moslékot csak ne hánytorgasd! De rád jött eccer!... Megcsinálom magam, te meg majd beáruhlatsz.

- Azt nem fogom tenni - bolond! - felelte Erzsi kedvetlenül vállat vonva és továbbment.

A *Független Újság*-ban csakugyan megjelent az újabb eset híre a következő vasárnapon. Marika ugyan sajnálatára nem ismerhette fel saját stílusát, szép „díszítőjelzőit” - amiket Sziduval komponáltak össze éjszaka a háló ablakpárkányán -, az újsághír rövidebb volt, de azért éppen elég „pikáns”. S hatásával is a kisváros uzsonna-traccsain és az apácák bosszús elképedésében - igen meg lehetett elégedve a gonosz csínyszerző. Berchtolda a kezeit tördelte, és Virginia oly csüggedt volt pár napig, hogy még a „nagy inkvizíció” vezetéséhez sem volt meg a szokott energiája. - Simonea és a többi penziósok most már megjegyzést sem tettek; néma és gúnyos szemrehányással, bánatos fölénnyel jártak a házban, és súgtak-búgtak a fiókházbeli sororokkal, akik a távolabb fekvő országrészekből már-már gyülekezni kezdtek a napok múlva történendő választásra, és megtöltötték az összes üres, rögtönzött és rezervált fehér függönyös „kabinett”-eket.

Az új törekvésű, magyar apácák közül még a választás előtt kihullt egy; a szép Gregoria vérhányást kapott, és ájultan esett össze egy rajzóra után az újépület tanári szobájában. Szelényi papa földhöz vágta a szivarját és hozzásietett; fölemelte, a bőrdívány felé hurcolta, míg óriási verejtékcseppek hullottak végig kövérke arcán; aztán felélesztette, vigasztalta, becézte, mint egy kicsiny leányt az atyuskája - míg az orvos megérkezett.

- Rögtön el, el innét! - mondta az szigorúan, alighogy megnézte. - Mily régóta mondom! Hát Zólyomba is akár, ha máshová nem lehet; bár az is csak zárda; régi, vastag falú, apró ablakú kastélyház. Mégis jobb, mint itt, uramisten! És a tanítás? Dolgoztatni vele ilyen állapotban! Maga akart? Bolondság - sietteték már nagyon a drága üdvözítőhöz; pedig az még jószívvel várt volna rá egy pár esztendeig!

A derék öreg és „hű katolikus” zárdaorvos most igen kijött a sodrából, egyszer jól odamondogatott a „fejetlen nyájnak” - a „némbor köztársaságnak”, melynek titkos szerződése van az öreg Halállal az ő háta megett; és fenyegetőzött, hogy ő felmond, ő itt nem vesződik, ha kutyába se nézik; nem szorul ő rá; majd beszélni fog a vármegyei tisztiorvossal, ki jó komája; hisz ez a ház egy fertőzeti telep, „egy nagy baktériumtenyészet”... és így tovább. Oda se hederített, bár mondták neki - hogy a beteget ők bizony pihentetni akarták hónapok óta; de ő akart tanítani, kijárni - görcsösen; mindenáron - és rendesen rosszabbul lett, ha pár napig fenn őrizték a betegszobában; ha nem járhatott le dolgo után a földszintre - végig a portaszoba melletti iroda előtt, ahol a klastrom számadásait, gazdasági ügyeit vezették.

- Jöjjön, kérem, főtisztelendő úr! - sürgette másnap ugyanabban az irodaszobában soror Virginia Fénrichet, az intéző papot. - Jöjjön csak, tárgyaljuk meg egy kicsit a dolgokat! Istenem, oly sürgős minden; ma szerda; vasárnap a választás, írásban kérni kell a méltóságos püspök urat, nevezze ki megbízottját - mindnyájan önt óhajtjuk, hogy majd az urnánál üljön. Ah, Istenem! Eltávozott, kedves betegünk helyett soror Evelinát kértük fel tehát rajztanításra a

képzőben; ő az egyedüli, kinek ilyen képesítése van. - Itt volna aztán még egy hivatalos írás, nézzük csak meg, kérem; én még mindig nem értek ilyen jogi dolgokhoz. A mi kis Gross Helénke jelöltünk gyámatyja írja Münchenből; válaszul arra a kérésünkre (illetve a gyámleányéra), hogy nagykorúsításába beleegyezzék vagy pedig írja alá azt az ajándékozási okiratot, melyben a kedves leány világi javait szerzetünknek, ezentuli otthonának és az Úrban családjának adományozza. Azt írja, nézze csak - hogy ő még nem bízik eléggé gyámoltja elhatározásának komolyságában; hogy hátha csak gyerekes szeszély (ilyeneket írni) -, hogy neki kötelessége óvatosabbnak lenni, vigyázni erre a vagyonra (milyen akadémikusok is ezek a németek, hogy ragaszkodnak a világi javakhoz; ez kivált úgy tudom, protestáns ember!) - szóval: hogy ő még egy fél évi gondolkodási időt kíván hagyni Helénnek. Mondja csak, van ehhez joga? A német közgyámhivatal vagy árvaszék vagy mi - jogköre még mindig kiterjed a mi Helénünkre? Ah, az a pénz! Mikor jut már tényleg rendeltetési helyére, a szerzet pénztárába - és hogyan, mire használandó fel? Nos, négy nap múlva elválik. Csak ez az undorító koldus história ne jött volna most; ó, ha tudnám, micsoda aljas rosszakarónk tudatta azzal a sötét szándékú újsággal? S most újra felelevenítik; hogy elfogták a nyomorult bűnösöket Máramaroszigeten. Csak még ide ne hozzák vallatni a csalásért; csak még tanúkul ne hívjanak bennünket! Igen, erről önnek kell gondoskodnia, főtisztelendő úr; esetleg a püspöki iroda átírhatna diszkrétén... No, és itt vannak megint a mérnöki hivataltól a tervek az újépület kibővítéséről; a magasabb iskoláink számára. Ma még nem időszerű - adja a Jóisten, hogy négy nap múlva az legyen! Ugye, a mi szándékunkra ajánlja a mai szentmisét is, ahogy ígérte? - De... mi baja, az istenért? Beteg? Ó, ön sír? Főtisztelendő!

- Ó, hagyjon most... hagyjon... csak egy kicsit! Mit bánom én most... a pénzüket, az ügyeiket... ó, úgy szenvedek.

És zokogva borult két karjával az íróasztalra.

- A... a világi... rokoni kötelékek sokszor nagyon is erősek! - mondta Virginia halkán, ámult és szemrehányó szemekkel nézve rá; míg elfehérült ajkai idegesen rándultak felfelé. Fénrich főtisztelendőt nem volt szabad rágalommal illetni gondolatban sem, mert fölszentelt egyházi férfiú volt.

A doktor kifakadásai a szegény Gregoria elutazása alkalmával - szintén szájról szájra jártak a zárda sororjai s az éjjel-nappal szállingózó fiókháziak közt; Berchtoldának volt is gondja rá, hogy a fiatalabbak közt kivált ezzel is „hangulatot csináljon”. Igen, a szerzet (nem egyesek) érdekében halaszthatatlan immár valami kis hegyi üdülőhely berendezése a gyöngye vagy megtámadott tüdejű nővérek számára; és higiénikus változtatások, javítások az óépületen. Ám mindezekhez pénz, állandó és megbízható új pénzforrások kellenek; célszerű befektetése a kilátásban levő kis vagyonnak; új iskolák, magasabb intézetek, több belső, szerzetesi munkaerő; alkalmazkodás bizonyos mértékig a kor viszonyaihoz - mint ahogy számos templomban már villannyal világítanak egyházi engedéllyel az ősi, elrendelt és hagyományos, de szörnyen megdrágult szűzviasz helyett. - S ha már a villanyvilágításról szólunk, hát igen-bizony a múltkori, éjszakai csúnya támadáskor is mennyivel gyorsabb, biztosabb, sikeresebb lett volna a védekező eljárás - általában mennyivel könnyebbé válna az éjszakai vártaszolgálat, ha a sötétes folyosókat, melyekben csak egy-egy piciny olajmécs világít a képek és szobrok alján - egyetlen gombnyomásra erős, biztonságos villanyfénnel lehetne elárasztani. S mennyivel olcsóbb is volna. Aztán az adminisztrációt mennyire megkönnyítené ebben a nagy házban, ha legalább helyi telefonhálózat volna a termek és épületszárnyak között... És sokan hallgatták helyesléssel és naiv örömmel beszédét. Ám akkor egy este (pénteknap volt, kettővel a választás előtt) - a kegyes és diplomatás Simonea meglátogatta Berchtoldát az esti pihenő - a regráció - órájában. Arca mélyen szomorúnak látszott; kezében nyitott, levélféle papírdarab.

„Ezt a szennyes iratot, ezt a bűnös okmányt sikerült elfognunk, kedves nővér. Galád és semmirekellő szerzői itt vannak még e szent falak között, élvezik rendünk testi és szellemi javait; az - ah (szégyen még kimondani is) -, az apácajelöltek gallérját viselik. A csalók - ámítók! Igen, itt, itt kedves nővér, a noviciátban, az ön tiszteletre méltó felügyelete alatt!”

- Mi történt már megint? - vágott a szavába Berchtolda elhalványodva.

- Nézze csak, kedves nővér, olvassa. Ezt a levelet az ön két jelöltje, a két Kerekes leány írta - itt a városban laknak a szülők, azok a cinkosaik, azoknak szól. - Egy szapulólány kosarába csempészték a nyomorultak (a konyhafőnök testvérünk el is kergette rögtön) - úgy volt, hogy az viszi a gonosz anyának, akivel ismeretségben volt, úgy látszik. Itt van, csak olvassa!

Berchtolda reszkető kezébe vette az írást; onnét kezdte nézni, ahol Simonea már jelet csinált a körmével.

Csak sose búsulj, drága anyácskánk, meg vagyunk mi itt egészen jól. A koszt sem olyan szörnyű rossz ám, mint ahogy hiszed; aztán legalább nem kell érte neked fáradni, kínlódni, ölni magad a dologgal. Hidd el, drága anyus, hogy te sohasem bírtál volna bennünket taníttatni - még csak ellátni sem, amíg elvégezzük a képzőt. Hát még ruházni! És apánk mindenért csak téged gyilkolt, bántott aztán, ha egy kis ital volt benne; nem, mi azt nem bírtuk tovább nézni! Így az egészen ügyesen ki van fundálva; itt elvégezzük ingyen az évfolyamokat; tandíj, koszt, ruha - semmire nincs gondotok. S mire kész leszünk, három év múlva (mert ha mukkanni se tudnánk a képesítőn, akkor is áteresztenek, mint novíciákat) - akkor illa berek, nádak erei - még aznap kinn leszünk nálad; a te kész tanítónő leányzóid. Még csak el sem kell hagyni a hitünket, mert hisz nem leszünk még fogadalmasok; a Jóistenke is megbocsát, mert gyermeki szeretetből tesszük. Van a zárdának elég pénze; segíthet a szegényeken! A diplománkat ki kell, hogy adják törvény szerint, majd kipereljük rajtuk; állást is majd csak kerítünk; akkor aztán gondod se lesz, majd dolgozunk mi helyetted, s apánknak is kikeressük a napi dohányát, hogy ne dörmögjön! Kezeiteket csókolja két hálás és forrón szerető leányotok

Emma és Piroska

- Ó, mily gyakran visz bűnbe valakit a Gonosz Lélek éppen erényei útján! - sóhajtott a jó Berchtolda leverten. - Lám, itt is a szülői szeretet volt az ok! - Vigasztalhatatlan volt; annyira kedvelte ezeket a Kerekes lányokat; e természetes, nyugodt viseletű, derűs szemű, nyílt és okos két teremtest. Sokszor példának állította őket a manértalan, őszinte áhítatra nézve.

... - Jó is bizony, hogy holnap már vége lesz ennek a fejetlenségnek - mondta Magdolna csendesen, mikor Virginia szokása ellenére elmondta neki az utolsó „botrányt”, a Kerekes testvérek kicsapatásának körülményeit. - Tulajdonképp szeretnék már egy jó szigorú vezetést, egy erős és kemény kezet! Alig várom már, hogy Tisztelendő Anyámnak szólíthassalak!

- Már hogy... engemet...? Hogy érted? - nézett rá Virginia elképedve. Tehát ennyire tájékozatlan volt valóban? Mert tettetni sem szokott ez a teremtes; nem is volt képes.

- Vagy Berchtolda? Igaz is, kedves, és valójában még azt sem tudom, kire kell majd szavaznom holnap. Nekem mindig csak elvekről beszéltek, amelyek persze mind helyesek és szépek - de ha tőlem megkérdik majd, nem fogom tudni megmondani, ki a nagy eszmék reprezentánsa szerintem is. No, kire szavazzak hát?

- Akire akarsz, kedvesem! - felelt Virginia kissé zavartan, és azzal a különös meghatottsággal, mely mindig elfogta e csodálatos, hűvös bájú és minden ízében, minden mozdulatában magasabbrendű teremtség mellett. Nem tudta volna szóval egykönnyen kimagyarázni, de egy bűvkörben látta, egy eszményi és megmagyarázhatatlan világban maga és a többiek fölött - viszont úgy érezte, hogy mindenki közt még ő tudja leginkább megközelíteni - vagy legalább érteni, értékelni és csodálni ezt a nagy, emberi kiválóságot. Úgy érezte, hogy ez a nő jó, tiszta és csaknem bűn nélküli, de nem súlyos vezeklések, imák, böjt, penitencia gyötrelmei és kísértéseken kivívott nehéz diadalok árán - hanem egyszerűen, magától, mert jónak született, és nem is tudna más lenni; és a Gonosznak nincs hatalma fölötte. Talán... mert valaha, régen - valahol kinn „az élet viharában” leszámolt azzal is és mindennel; megismerte, kiélte, kivezekelte magából minden rossznak a hajlamát. - Vagy mert tanulmányai, gondolkodása révén ösmeri mindennek titkos és természetes gyökerét az emberi lélekben - vagy a testben; és azért semmi sem bűn öneki; mint ahogy az orvos nem vétkezett, mikor a beteg Gregoria hófehér, szűzi keblét érintette, nyomorgatta... Ó, Virginia úgy vágyott volna néha ilyen lenni; levetni kínos kételyeit és a lelki tusakodás terhét. De akkor hová tegye kimeríthetetlen tetterejét, forró érdeklődését, mely viszont nem is vétek - sőt egyensúlyozója minden egyéb szenvedélynek? Ó, hogy élt, hogy járt-kelt és dolgozott köztük az ő Magdolnája, az ő földi szentje - halkan, tisztán és külön; az apró csatákról és huzavonákról körülötte még csak tudomást sem véve jóformán! Virginia szinte elröstellte most magát miattuk.

- Elvégre nem a személy a fontos, ugye? - folytatta a másik elgondolkozva e neki annyira újszerű és idegen tárgyon. - Csakhogy legyen egy név, egy fogalom, amelyhez kapcsolhassuk és ráfüggeszthessük az „engedelmesség” gondolatát, mely oly biztosan és - olcsón megőrzi a belső szabadságot és nyugalmat. Én nagyon szeretem a tilalmat és aprólékos, biztos megkötöttségeit a mindennapi tevés-vevésnek; nem bánám, ha sokkal érezhetőbbek volnának még. Igen, érdekből, a belső szabadság kedvéért; az ember hadd tudja pontosan, mit kell tennie és merre fordulni, hogy ne jöhessen ütközésbe és ne zavarhassa semmi külsőség! Lásd, például, amióta így, fő nélkül vagyunk, micsoda kellemetlen és ostoba dolgok esnek lépten-nyomon.

- Ó, hát te is azt véled talán - nyitott nagy szemeket Virginia -, amit Leona mondogat, hogy az igazi szerzetesi élet csak a régiek teljes szigorával képzelhető? Hogy mi, *újabbak*, magunk „nyitottunk kaput a külső léhaságnak és zabolátlan szabadosságnak?”

- Nem - ó, hova gondolsz! - Hogy bárkit is váddal illethetnék, kedves? Hisz én nem is ösmerem úgy, mint te a viszonyokat, és ezen is (ne haragudj!) tán most tünődöm el először. Csak éppen az jutott eszembe, hogy egy kissé... sajnálni fogom azt, akit holnap fejünk ké választunk; külső gondokkal és felelőségekkel ruházzuk, és - elveszük tőle az engedelmesség könnyebbülését, nyugalmat; a belső függetlenséget.

- A gondokban és terhekben lehet és lesz is segítsége, csak rendelkeznie kell! Csak nagy általánosságban... (erőlködött Virginia egyre nagyobb csüggedéssel).

- Rendelkeznie, igen! - mosolyogott a másik kissé bágyadtan. - S míg mi, többiek, szabadok leszünk annak a gondjától, hogy miféle külső apróságokat műveljünk és milyen sorrendben napestig, hogy hová utazzunk és mennyit dolgozzunk - addig ő magára veszi majd valamennyiünk külső rabszolgaságát, a látható dolgoktól függést. - Ej, különben miről is beszéllek? - Szerencsére vannak másféle természetek is; olyan képességűek, mint te vagy, kedves! Nekem, hála istennek csak azt a dolgot adtátok, hogy szót fogadjak nektek, és azt akarjam, amit ti akartok; és ennél könnyebb munkát nem is képzelek magamnak. Igen hálás vagyok érte.

És Virginia nővér sóhajtvá, megzavartan hagyta magára imádásig szeretett és csodált barátnőjét.

14.

Végre együtt ültek, benn szorongtak valamennyien a felékesített templomban; repkényfüzérek, gyertyák és tömjénfüst közepett. Mise után lassú menetben járultak az oltárhoz, sorba térdeltek a hideg kőlépcsőn, és nyakukat epedő mozdulattal előrenyújtva, kissé szétnyitották ajkaikat. S a pap közeledett hozzájuk egyenként a kehellyel, az arany edénnyel, melyben az istenség lakik. Még keresztet írt vele szemük előtt - felragyogott kezében a Vőlegény halotti fehérségű átlátszó Teste; amaz igazi és lényeg szerint tökéletes Test és Vér, mely az Ostya titkába rejtőzik naponta és minden órában, minden percben, sok ezerszer, tán az idők végeztéig - hogy vérontás és kínhalál nélkül most újra meg újra feláldoztassék, magára véve e világ bűneit -, és nem földi szerelemben egyesüljön ezerszer - és ezerszer csodálatosan és tökéletesen az őt áhítózókkal. Hogy bár vég nélkül osztódva, mégis mind osztatlanul és teljesen, egész-egyen - olvadjon össze mitikus nagy Nászban az ujjongó lélekkel... Az apácák összecsuhták ajkukat - lassan, óvatosan, nehogy fogaikkal tiszteletlenül érintsék a Szentek Szentét; akkor fölfelé fordult, extatikus szemüket lassan, nagyon lassan, mintegy mennyei gyönyörben úszva, lezárták, és zibbadt mozdulatokkal emelkedtek fel, hogy másoknak adjanak helyet. Az alsó lépcsőn még egyszer térdre borultak, és suttogva, hálát rebegve háromszor megütötték mellüket. „Uram, nem vagyok méltó, hogy hajlékomba jöjj...” Végre megindultak; összekulcsolt kézzel, félig csukott szemekkel, lassan lépkedve a kockaköveken; elhalványult arcukon szent megindulással; olyanok voltak, mint a boldog szerelem pillanatai után valami megkönnyült és felolvadó, mély és megtisztult kielégülésben. A padban, a helyükön, még egyszer arca borultak, tenyerükkel takarva be szemüket, hogy elmerülhessenek a legnagyobb csoda szemléletében, a legszorosabb és legbensőbb együttlétben e világ teremtményével. Az ég, a föld és mindenek urával, az édes názáreti Jézussal, kit ismernek, néven; tegezve, kicsinyítő szóval hívnak - ki értük, értük, értük ontotta ki drága véré a kereszten...

És ha az évtizedes megszokás és a test meg lélek egyéb gyarló elszóródásai szinte elkoptatták is bensejükben mindezt; ha nem sikerült is magukban felkelteni azt a mély és boldog megrendülést, mely a szentek életét mennyeivé tette már e földön - a szándéknak legalább nem volt szabad hiányoznia, és a külső, testi manierok, a szemek, arcvonások és mozdulatok híven tükrözték a nemlevő, csak áhított áhítatot - hogy legalább másokban, a többi szemlélőben botránkozás ne keltessék...

Aztán Fénrich a szószekekre lépve röviden beszélt pár percig fáradt, idegen csengésű hangján, és a templom közepére ment, hol az urna állt sötét posztóval letakarva. A templomajtót becsukták; elkezdődött a titkos szavazás. - A zárda termeiben és folyosóin, a kápolnában és kabinetekben, de még a konyhában és mosóházban sem maradt e délelőttön egyetlen olvasó-jelvényes, fogadalmas „profess”-nővér sem; csak növendékek, galléros jelöltek és már beöltözött novíciák. A bennlakókra a Kis Geralda vigyázott: de ő is lázas izgalomban élt ma, és minduntalan új imába kezdett. Teltek az órák, és dél lett ezen a napon is lassan.

Fél egykor kezdték számlálni a szavazatokat. A nővérek a padokban imádkoztak; Fénrich, Virginia és Simonea már végére jártak volt; most egymásra néztek, ijedten, szinte tanácsatlanul és újra kezdték. Hiába - az eredmény mindig ugyanaz. Semmi!

Az összes szavazatok egyharmadánál csak valamivel több jutott Leonára - a másik kétharmad megosztott Magdolna, Simonea, sőt Virginia között. Három cédula Evelinának, az „önmegtagadás szentjé”-nek is jutott. Ez hát! Annyi szervezés, korrespondencia, pártoskodás

és rábeszélés után! - Igen, de a legutolsó hetek csúnya zűrzavarai közepett szétkallódtak a vélemények, a kedélyek; kisebb fiapártok alakultak, mindenki a maga fejével gondolkozott és tanácsolt. Itt az eredmény: „Nincs Anyánk!” - mondta Simonea és Virginia csüggedt hangon, és szinte egyszerre. Aztán Fénrich jelentette ki, hogy mivel abszolút többség nincs, tehát a megyés püspök öméltóságának új választási napot kell kitűznie arra a két nővére, kik viszonylag a legtöbb szavazatot kapták: Leonára és Magdolnára. Az alapítólevélben világosan meg van írva: az legyen az új tartományi Főasszony, akit a fogadalmas testvérek legalább kétharmada azzá kíván tenni. - Mivel tehát a püspök úr öméltósága most bérmlő körúton jár, s csak egy hét múlva jön székhelyére vissza, egyelőre kénytelenek lesznek bevárni őt; a fiókházbeli nővérek nem utazhatnak addig vissza.

Lecsüggedt fővel vonultak az étterem felé. A templomajtóban várakozó, körülük tolongó novícia-seregnek nem tudtak örvendetes újságot mondani; csak új bizonytalanság, várakozás, zavar jön megint. A feldíszített, ünnepies étteremben nem csaphattak kis lakomát az új Anya üdvözlétére; a hideg étkeket, a tortát és mindenki fejére számított félpohár borocskát azonmód eltették más, igazibb alkalomra; és csüggedt kedvben, szinte némán kezdte levesét kanalazni a még mindig fejetlen nyáj. Ám a legkedvetlenebb, a mindenkinél inkább csüggedt arc mégis Magdolnáé volt; Virginia szíve ijedten szorult össze, amikor lopva ránézett... Valóban - étkezés után rövid beszélgetésre kérte őt. Gyorsan haladtak végig a folyosókon, és egyik üres iskolaterembe léptek. Az alacsony dobogón, mint valami színpadon megálltak egymással szemközt; Magdolna arca sötét volt, hangja szokatlanul szigorú.

- Mondd, miért... miért tetted ezt velem?

- Magdolna! Magdolna, annyira tisztellek, hisz tudod, tudnod kell! Senkit nem látok nálad különben, magasabban állónak; senkit még most sem, igen - aki fölöttünk rendelkezni méltóbb lehetne.

- Méltóbb? - és... *alkalmasabb*, Virginia nővér?

- Ó, nem, ne nézz így rám, ne szólj hozzám keményen! Hisz nem tudtam, hogy ennyire... ennyire ellenedre van!

- Nem ismertél tehát? De *hog*y szerethetél akkor?

- Nem, ezt ne... ne vond kétségbe! - kiáltott a másik fájdalmas szenvedéllyel. - Úgyis annyira sújt már minden, oly balul sikerült, az Isten büntet! Ó! Lehet, hogy nem jól szerettelek, Magdolna - tán bűnösen szerettelek, ítéld meg, szólj, hisz te mindent látsz, értesz! Te tudod, hogy mindenem vagy, életkedvem, reményem, minden törekvésem. Csak miattad akartam mindent, csak neked akartam tetszeni. Csak teáltalad tudok örülni munkának, földi iparkodásnak és erénynek - csak teáltalad és teérted tud nekem valami igazán fájni még... a bűneim is - ó, Isten, légy velem! Soha-soha nem szerettem így még földi embert; nem is lehetséges ennél jobban szeretni.

- Virginia! Hogy beszélsz, barátnőm? Légy eszeden!

- Nem, nem vagyok én eszemen már! Annyit kínlódom, és egyre hatalmasabb ez fölöttem. Ne hidd, hogy afféle gyerekség, ami itt... itt a zárdában divatozni szokott... hajfűrtökkel és érzékeny, titkos levélkékkel. Az egész lelkemet uralja, minden jobb érzésem, minden gondolatom. Istenem, Megváltóm! Add, add a kezed, Magdolna, Magdolna, Magdolnám - ó, tedd a homlokomra a kezed egy pillanatig!...

- Virginia testvér! - kiáltott rá akkor a másik szigorú, ébresztő hangon, és felállt mellőle; elfordult, hogy leküzdhesse ámulat és ijedtség megundorodását. - Virginia, rögtön felállj innét! Mi dolgod térdelni egy másik ember előtt, mit gondolna, aki hirtelen belépne?

- Mit?... Jobb volna rögtön meghalnom.

Dúlt arccal, zilált köntösben, gyűrt fátyolával ott állt előtte - szemében ijedt szégyen; tán most látta csak, hogy a földön kúszott és vonaglott néhány pillanatig eszelős szenvedélyében és hogy visszautasították. Ideges szája, minden arcvonása rángott, reszketett; ajka oly száraz volt, hogy alig bírta a szavakat kiejteni... És ahogy így megalázva és szenvedve szemben állt vele a másik - Magdolna arca megenyhült újra, a harag és megdöbbenés helyére visszasimult a szokott hűs, szelíd, enyhe tekintete. Most már feléje nyújtotta nyugodt, biztos szorítású kezét.

- Virginia testvér, nyugodj meg hát - jer! - szólt ösmerős, szíves, csillapító hangján, és kézen fogva maga mellé vonta a pódium-székre, a nagy iskolatábla mellett, mert hisz a negyedik B-osztály termében voltak. - Jer, beszéljessünk, kedves - folytatta és már mosolygott is -, te most túl izgatott vagy, nem is csoda, úgy bedolgoztad magad a közügyekbe! Virginiám, nem szabad, hogy azt hidd, hogy megítéllek... vagy nem értelek meg... noha követni nem is tudlak. Igen, vétek volt, hogy egy pillanatra megítéltelek az imént. Oly más lélek a mienk, gyermekem; és más múlt, más élet, más test és - tán idegalkat, igen! Hisz azért van, hogy csak úgy tudtál engem szeretni, ha magadhoz formáltál. És azt cselekedted velem, amire te magad lettél volna tán valóban alkalmas - a vezetés terhét viselni itt! - No, igen, jó - hát *ma még nem*, csakugyan -, de később, ha idősebb leszel, ugye. És ez... ez a másik... idegességed velem szemközt bizony: kissé betegség, vagy különös állapot; néha és néhol rend és törvény - hisz oly sokféle az élet, az ember, az érzései - Virginia - és minden jogosult igaz és nagy lehet, ami emberi és őszinte! Így olvastam ezt - igen, csak hallomásból tudom; mert az is e föld rendje és törvénye, hogy sose értsük meg egymást teljesen, mi emberek. Mégis, igyekeznünk kell erre ugye, hogy aztán *helyesen* szeressük egymást. Hallgass rám, én elmondom mit gondolok vagy tudok erről.

Kezét kezében tartva beszélt hozzá halkan, szépen, sokáig, és a másiknak fokenként szűnt meg ideges remegése - lassan bátorodva emelte feljebb tekintetét. Már szinte leszállt a kora tavaszi alkonyat, és rügyszagú, esti szellők röppentek be közéjük a nyitott, emeleti ablakon, mikor elváltak végre - szép, meleg, békélt és testvéri kézszorítással. A *negyedik B* polgári osztályterme... az egyik apácának örökre emlékezetes hely maradt; itt folyt le életének leghevesebb, legdrámaibb jelenete; legnagyobb mozgalma, szenvedése és megenyhülése. - És mikor még zsibbadt fővel és zsibbadt tagokkal egyedül haladt a néma templom felé - már tudott és értett sok mindent - amitől eddig félt vagy amin ujjongott; amiért vergődött és tusakodott vak bizonytalanságban. És tudta már azt is, hogy a saját „nagy” érzését semmi joga nem volt *másnak* tartani lényegében, mint a kis növendékek idétlen esenkedését és sóhajait; mint az öreg, piros Kunigund suta érzéseit... Mert ha komolyabb és lelkiebb is talán (ő, tán még ezt is csak képzelte magáról), éppúgy nem valami törvényszerű ok, testi változás, Isten rendeléséből való sajátosság volt magyarázata, akárcsak azokénak; hanem csak a környezet félrevezető hatása és külső kényszerek okozta megtévedés. És megtudta, hogy *ugyanaz* az emberi végzet sodorta hibába, melyért oly szigorúan ítélte volt meg gondolatban Fénrich papot és a szegény Gregoriát. Mily jó volt így szelíd és biztos közösségbe jutni másokkal, mindenkivel - az egész, nagy, emberi világgal! Anyja jutott eszébe, ki özvegy fővel férjhez ment a szép vívómesterhez; és egyszerre megértette önmagában annak a gyűlölködésnek is gyökerét. Igen, mindez *egy* dolog, s nem lényeges, hogy kissé félretérül a körülmények miatt. Igen, az az ősi, nagy, igaz és jogosult ösztön, melyet isten maga ismert el a paradicsomban még, midőn a legősibb szentséget, a házasságot szerezte. - De amelyet ők, a szerzetesek, isten különös választottjai - fékezni fogadtak egész életükön át; hogy a kötelesség is többet tegyenek, hogy a kellőnél még magasabb tökélyre jussanak -, hogy megtartván a *parancsokat*, magukra vállalják és megfogadják még a *tanácsokat* is. - Ó, mennyivel jobb most, hogy tudja, megérti önmagát és másokat; a szervezetek, az állatok és fák törvényeit; a tanult és sejtett

dolgok összefüggéseit; emberi szervek szerepét. Hálával telt el aziránt, ki ma oly világosan, egyszerűen és tiszta szavakkal mindennek birtokába juttatta. Harmincöt évet kellett élnie, míg végre felvilágosították; de érezte, hogy szerzetesnek is, embernek is különb lesz ezentúl. Az oltár előtt térdelt, és lazán egymásba kulcsolt kezekkel, nyugodt, nyitott, gondolkodó szemekkel nézett maga elé; de bensőjében mélyen és jólesően sokáig imádkozott.

A megyés püspök tehát csak egy hét múlva volt visszatérendő; és addig ez a sok idegen, szokatlan, alig-alig férő vendégsoror itt fog tolongani tétlenül; a fiókházakban pedig ezalatt szünetel minden munka, tanítás, házidolog; s a kórházak betegei sok helyén az országnak hiába várják vissza megszokott, ügyes ápolóikat. Ó, milyen kavarodás volt; „was für unausstehliche réndetlenség!” - ahogy Kunigund krákogta napestig futkosva és pörölve, kifőtt arccal. A vendégek, maguk is nyugtalanok voltak, mint a sokgyermekes, jó mamák, ha nagy ritkán eltávoznak hazulról: mi lesz azalatt otthon, nem történik baj nélkülük? - Aztán meg fehérneművel, apró holmikkal is kevesebb időre voltak ellátva; némelyik vidéki helyi-főnöknő után csomagokat küldöztek az „otthoni” novíciák gyermeki gondosságból; másokat levelekkel, sürgönyökkel zaklattak; a portánál és az egyik hátulsó kapunál folytonos jövés-menés volt; levélhordók, kofák és kereskedőinasok egymásnak adták a csengőt.

15.

És így, ebben a zavaros tolongásban sikerült egyszer mégis, egy alkonyati órán - amire Király Erzsí is remegve, „drukk”-ban gondolt, amiről még ő se remélte, hogy baj nélkül keresztülviszi. - A kis Gross Heléne egy bejáró növendék kurta kabátja és formátlan iskolai kalapja volt; azé a nagyon csúnya és hű kisleányé, aki Fóth néninél volt teljes ellátásban. Kalapot, kesztyűt s egy kopott, szürke utcai szoknyácskát is - az egész bejáró-jelmez Erzsí kerítette össze, ő lopta fel az újépületből, ahol módszertanórán vette át titkosan a pad alatt; és hurcolta végig a főépület folyosóin, reszketve az Öregtől vagy a többi öregektől. Egy „kammerli”-ba belebújtatta a kis apácájelöltet és a kerek abbégallért gondosan begyűrte az idegen kabátka alá; a hajviseletét kissé *megvilágiasította*, csak úgy a tíz körmével, hogy lehetséges legyen a kalap. Végre lesurrant vele a hátulsó lépcsőn (egy külön isten őrizte őket), elvegyült pár pillanatra a portafolyosó járóelői közt - s a legalkalmasabb percben, mikor a kapu épp nyitva volt, és hárman-négyen is léptek ki rajta - megszorította Helén karját jó erősen, és fülébe súgta: „Most!” Csak egy pillantást vethetett utána; látta, amint félénk kis leányalakja megrévlik a kapubolt világos terében, honnét drága életzajok tavaszi zsongása árad be... utcalárma, friss lombszagú és porszagú szellők, esti sétálók parfümjé, szabad és boldog asszonyoké. Csak egy pillanat - aztán bezárult a porta, és a folyosó újra sötét lett a legközelebbi csengettyűszóig. Erzsí lábujjhegyen surrant fel a lépcsőn és már megkönnyebbülten, szinte boldogan sóhajtott. Csaknem belekezdett egy „Üdvözlégy”-be, hálából, hogy a veszélyes kaland idáig sikerült. Ah, mit is művelt? Megszöktette a zárda egy jelöltjét; megszöktetett a zárdából ötvenezer forintot. - Hisz ha kimehetett volna az újépületből, egyenesen a Marhakapun át... mikor a többi bejárói elmentek - csak hogy Helénkét már rég nem engedték lejárni, a képzőbéli órákat látogatni. Hogy kellett így bujkálniok! A hálófolyosókon végig, fényes nappal az utcai ruhás „bejáró”-val; Úristen! És a földszintre érve hány emberrel találkozott is, hány apácával - és egy sem tartóztatta fel, hogy mit keresnek erre és együtt! Ó, soha máskor, mint ebben a rendetlen, összevissza időben ilyesmi nem sikerülhetett volna... „Gelobt sei Jesus, Christus”... ah, az öreg, Simonea volt - és bólintott „In Ewigkeit”, és nem szólította meg, hogy mit mászkál erre?... Ámbár most már itt az emeleten hazudhatott volna hirtelen akármit. Csak most baj nélkül a nappaliba jutni; már hallik az öreg hangja! Egy helyiségből Gizu lépett ki, nála a zongoragyakorló kották is. „Te, add ide a kulcsot; te úgyis játszani mégy - add csak! Mintha innét jönnék be!” - „Hol jártál?” - „Pssz”!... És nyugodtan, a legközbömbösebb képpel s a kulcsot zörgetve kissé a karikán - lépdelt el az Öreg asztala előtt; az éppen a kis Militorisz Jankát szidta nagyon valami „rendetlen”-ségért.

Csak egy óra múlva, közvetlen vacsora előtt jelentkezett egy kandidátnő kérdezősködni, hogy nem látták-e erre Gross Helén „kedves jelölt”-et? Nem jött ide valamiért, nem lett rosszul, nincs valami baja? Az Öreg épp jókedvében volt; alaposan leszidta a Berchtolda küldöttjét meg az egész rendetlen, komisz, neveletlen újnöviciátot; ahol este össze kell előbb keresni a leendő apácákat, mint a ludakat üllőre. Volna csak ő ott, majd megmutatná! De nemsokára maga Berchtolda jött be csaknem futva, kikelt arccal, valami papírféle a kezében. Amit mondott, attól maga az Öreg is megdöbbsent, és szinte barátságos egyetértéssel segített aztán szörnyűlködni valamin Berchtoldának. Szidu jól hallotta, mikor indignálódva tiltakozott: „Nem, nem - *mi közülünk, innét* senki! De minek is ahhoz *segítség*, hogy valaki megszökjék most ebben a nagy rendetlenségben! Nem, kedves nővér, az *én* lányaim nem mászkálnak hírem-tudtom nélkül a házban összevissza; én nem olyan rendet tartok!” És Berchtolda lesújtva sietett el. A vacsorához végre lehozta Gizu a bennlakóknak is a teljes újságot; a

zongoraszobában tudta meg egy fiatal novic-testvértől, Emerika barátnőjétől. Eszerint - (ahogy Erzsí már előre tudta, hiszen ő főzte volt ki) - Berchtolda egy szép, tiszteletteljes és bocsánatkérő levelet kapott este „*hálás híve. Gross Helén*” aláírással, melyben a kis jelölt tisztelettel értesíti, hogy már nem jelölt többé; hogy a zárdából még a *kora délutáni órákban* eltávozott; hogy tisztelt és kedves barátnőjénél, a derék, hű katolika Holzerné-nál fog lakni (gyámatyja előre kikért engedelmével) - pár hétig, Töffler Albert gimnáziumi tanár úrral való házasságáig. Bocsánatot kért, hogy szó és búcsú nélkül távozott el egyelőre onnét, hol oly szívesek és jók voltak hozzá - de el akarta kerülni a hosszas magyarázkodást és esetleges szemrehányásokat - satöbbi, satöbbi. Erzsí csendesen hallgatta e kivonatot saját szerzeményéből, és azon tűnődött, vajon átöltözött-e mindjárt Holzerné valami blúzába a kis ügyetlen? Csak nem mutatta magát abban a ronda gallérban a völegénye előtt?

Pedig Erzsínek (és erre nem is gondolt előre) most volt még csak igazi oka a „drukk”-ot elkezdni: hogy az utólagos vallatások, inkvizíciók útján nem sül-e ki mégis részvétele a szörnyűséges dologban, mely annyi pénztől fosztotta meg az iparkodó derék szerzetet. - Ám a vallatást, kutatást sem csinálták most olyan ambícióval és ügyesen, mint máskor, kisebb dolgokban is szokták. Virginia, máskor az ilyesmik szenvedélyes intézője, most (sajátságos) lanyhának vagy engedékenynek látszott ez ügygel szemben. Berchtolda lelkivádat érzett és szemrehányásoktól félt, mert úgy tudta, hogy ő beszélte rá az ittmaradásra ezt a „méltatlan és eltévelyedett teremtés”-t; míg viszont Simonea és társai éppígy voltak a maguk részéről - ők is maguknak tulajdonítva ez utólag kétséssé vált érdemet. Ám abban valamennyien megegyeztek, hogy „kígyót melengettek keblükön”, s mert a ravaszul kifundált „csalárdság” ellen nem tehettek már semmit, és a változhatatlanba bele kellett nyugodniok - végre együtt, közös akarattal rágták és szapulták valamennyien a „kis rafinált”-at, a „lassú víz”-et, mely partot mos - a „romlott és kacér nagyvárosi lányt”, akivel - no ugyanbizony jól is jár majd a férje! Kivált a fiatalok heveskedtek így:

- Nem is lesz abból jó sose, csak afféle pucc dáma! Ha a Jóistent meg tudta csalni, hogyne csálná majd meg a földi embert? Afféle pucc dáma lesz az mindig! - így vélte a kis Geralda, és elmondogatta esténként a bennlakóknak is a II-es hálóban a Helénke hajdani ágya előtt; ő pesti lány volt, mégsem tagadhatta, egy-egy elejtett utca-zsargon szava rávallott.

Az öregek még egyre azon sápítoztak, mennyire megviselné a szegény megboldogult Főasszonyt ez a szégyen, tán sírba vinné, tán jobb is, hogy nem érte meg! Az óvodamesternő, soror Adél, egyszer említette csak hangosan és bosszúsan:

- Ej, a kis bamba! Azt hiszi még, hogy érdemes egy férfiéért - azt hiszi, nem mind egyforma az: bitang, huncut zsványok!

...És csak lassan, csak néhányan mertek óvatosan pedzeni olyasmit is - hogy hát hiszen a szent házasság is szentség, egy a hét közül, még isten szerezte a paradicsomban.

Mindenesetre volt legalább foglalkozása, tárgyalnivalója a sok idegen, innen-onnan összerakult vendégapácának e hét alatt; míg az anyaházbeliek - öregek és középkorúak, e két ellentétes párt - összébb került, szinte egymáshoz húzódott a közös, haragos felháborodásban. Hát mindkét fél egyformán és egyszerre elvesztette számításai egyik fő bázisát - a pénzt, a kis német lány pénzecskéjét! Abból most már nem építik fel a magasabb iskola új osztályait, sem a tüdőbeteg üdülőházat! De nem is lehet vele a legsürgősebb gazdasági bajokat elintézni, a közvetlen szükségeket fedezni, hogy általa úgy gazdálkodjanak tovább, mint eddig, és ne legyen szükség új jövedelemforrásokra, új „modernes” intézményekre! Az ötvenezer forintocska - férjhez ment az orruk elől, ezt az öregek és fiatalabbak egyaránt jól tudták; noha mostanában még kevésbé tették szavá így, nevéen nevezve a dolgot. Mindenki csak egy

kívánság lett úrrá és vált szinte türelmetlenné ezekben a napokban; hogy csak hamarosan - már akárhogy -, de vége legyen ennek a rettenetes állapotnak! Hogy végezhesse megint ki-ki a maga dolgát, és mondhassa békén kiszabott napi imáit, semmi mással nem törődve. „Mégis-csak nem szerzeteseknek való ez a nagy rendezés, korteskedés, alkotmányozás - mondogatták már sokan, és még többen érezték. - Hogy kit és mit akarunk? Nem azért léptünk mi kolostorba, hogy *akarjunk* - hanem hogy *engedelmesek legyünk!* Akárkinek már, hisz nem is olyan fontos az! E siralom völgyében úgylépelegnek napjaink, mindjárt-mindjárt itt a halál órája, melyre csak egy rózsafüzér elmondása alatt ötvenháromszor emlékezünk szóbelileg. Csak átmenet e földi lét, csak rövid megszálló; nem is illik ilyen nagy dolgot csinálni belőle.” - Igen, ilyen beszédek és vélekedések kezdtek nagyon is lábra kapni a túlsúfolt nagy ház összes szárnyaiban és termeiben; kivéve éppen a bennlakó növendékek nappaliját. Mert ott egész mással foglalkoztak; folyton lesték és tárgyalták és örülve örültek a kis Helén, a „boldog menyasszony” felől érkező híreket - melyek a Fóth néni kosztoslánya útján Erzsike és úgy a többiekhez naponta pontosan eljutottak. Hogy mit üzen nekik, hogy milyen drága a Töffler, hogy melyik este lesz a hivatalos gyűrűváltás - hogy legyenek, ó, legyenek ők is valaha éppily tökéletesen boldogak!

- Ein trübes Wetter, zur Verlobung! - mormogta aznap Kunigund, s káröröm, méreg, ellágyulás, irigység, sok-sok érdeklődés rezgett a hangjában, ahogy öreg pálmáját gondozva, a nappali ablakában állt, és kinézett az enyhén borús tavaszi égre.

Mögötte a kis Geralda ismételte, hogy:

- Csak egy pucc dáma lett, semmi egyéb!

De a nagylányok feje összeingott a módszertani könyvek fölött... Ott kinn valahol az ifjú jegyesek drága szent napragyogást lássanak e könnyű fellegfátylak mögött!

A hét végén (a püspöki rezidencián másnapra várták a Méltóságost) - este, a regráció órán (mely a vizitek hivatalos ideje a zárdában) - meglátogatta Berchtoldát az okos, vén Simonea. Nagyon kedves, nyájas volt a vendég - mosolygó, szíves, előzékeny az, aki fogadta; már napok óta a folyosón is messziről, szíves alázattal köszöntek egymásnak. Az ember megérzi az ilyet a másikon - rendesen kölcsönösek ezek a nagy megenyhülések; és a viszonyokban rejlik okuk.

- Önhöz jövök, kedves nővérem - kezdte -, mert Virginia oly csüggedt - vagy tűnődő e pár nap óta; mintha megint gyöngélkedne kissé, mint tavalyelőtt. Ah, erős szervezet, hamar összeszedi magát újra; a jó szerzetesnek szőröcsuha a balzsama, böjt az orvossága, ahogy Szent Vincénk mondta! - szóval - önhöz jöttem, beszélgetni kissé ennek a szegény zárdának, ennek a veszedelembe jutott kitűnő szerzetnek az ügyeiről. Arra akarom kérni, gondolkozzék velem együtt, és adjon nekem ösmert okosságával tanácsot, hogyan fordíthatnók közös akarattal megint jóra e fenyegető veszedelmet; a züllés e mostani, ijesztő képét.

- Ó, magamnak sincs egyéb kívánságom! - felelte a noviciát főnöknője - csak tudnám, mit használhatnék erre nézve vagy mit találhatnék ki én, az Úrnak legszerényebb szolgálója, e túrhetetlen állapotok ellen. Higgye meg, kedves nővér, én már - mi már mindenre készen volnánk...

- A Jóisten meg fog segíteni, ezt biztosra mondhatom, kedves nővér! Egy életen át elégszer tapasztaltam, hogy isten szereti az ő kegyesrendi szüzeit, és különös gondja van rájuk. Bízni kell! - Ma tehát nálam volt Magdolna, e kiváló jámborságú és Istentől nagy szellemi képességekkel megáldott nővérünk, és a legkomolyabban értésemre adta, hogy a főasszonyi tisztségre és kötelemre éppen egyéniségénél s lelki alkatánál fogva nem érzi magát alkalmasnak, sem képesnek. Megmondta, hogy hozzájárulása, sőt tudta nélkül szánták e tisztet; s

ezt már előbb is sejtettem, őt nem erre küldte szerzetünknek Isten, hanem hogy tudásával és nagyszerű tehetségével legmagasabb iskoláink díszé, büszkesége legyen. Mennyire szükség lesz még rá ezentúl, mikor az önök által tervezett magasabb tanítóképzőt is meg kell nyitnunk mégis; igen, most már mi is, e terv régebbi ellenzői beláttuk ennek múlhatatlan szükségét.

Berchtolda csak némán bólintott.

- Ő ugyan azt a tiszteletre méltó óhaját fejezte ki - bár megint valamelyik fiókházunkban dolgozhatna pár évig; azt mondta, fontos oka volna ezt kérni; és kérni is fogja, mihelyt lesz kitől. Talán az ő túlzott lelki finomsága, e mostani Főasszony-jelöltsége miatt fél, hogy ittléte zavarná a másiknak párthíveit. - Ó - ez a pártoskodás, ez valóban nem szerzetesekhez méltó; most mindnyájan bűnhődünk érte, legjobb lesz még az emlékét is elfelejteni! De ha Magdolnánk most mégis elvágyik; ott a mi nagy dunántúli rendházunk, ahová kitűnő Virginiánk szintén új tanítóképzőt tervezett, úgy tudom! Miért ne mehetne oda ő, Magdolna, helyi főnöknőnek és képzőigazgatónak?

Berchtolda bólintott megint.

- A leánygimnázium... evvel még várjunk, kedves jó nővér! Miért szerepeljen ott a mi szegénységünk az első, feltűnő, úttörők sorában? Hiszen alkalmas erőink sem volnának a tanításra, mert önre itt, ahol van, Virginiánkra pedig az új Főasszony titkári hivatalában továbbra is, csakúgy, mint eddig, szükség leend. Ó, mert Leona tisztelendő nővérünk, ha úgy majd mégis szép egy akarattal, mint illik, ugye - Anyánkká lesz - ő bizony csak szentségben és az erények gyakorlásában erős, de testileg gyöngé és agg. Nem nélkülözheti majd azt a kiváló, ügyes és áldozatkész segéderőt, Virginiát, igaz-e, aki már a boldogult oldalánál is oly fényes érdemeket szerzett magának szerzetünk felvirágozása körül. - A gimnáziumról s még néhány efféle túl korai dologról ne is tegyünk most ugye említést! Hanem e régi ház apró javítgatásait - a külső gazdaságban lassankénti, célszerű újításokat hogyan is ellenezhetné mereven az, aki igazán a rend javát óhajtja! Virginiánk talentuma majd lel módot és megoldásokat a *meglevő viszonyok* közt - bizvást remélhetjük. Ám ami a rég sürgetett betegüdülőt illeti, erre nézve nekem van egy szerény ötletem. Zólyomi öreg házunk maga tán csakugyan nem a legjobb, de megtudtam, hogy a közelében, a falu szélén most csinos és olcsó nyaralók épülnek. Már említettem az orvos úrnak is - ő is helyeselné, ha egy ilyen, egyszerűcskét, világiakétól lehetőleg távol, megszerezhetnénk.

- Ah, kedves nővér - sóhajtott Berchtolda -, mennyi sok bajt lehetne kerülni mindig ily kölcsönös megértéssel és bizalommal!

- Bűnös emberek vagyunk mindnyájan, kedvesem - de a hibákat belátni és javulni sose késő! Igen, mi - lássa már öregek vagyunk, munkában megfáradottak; mi nemsokára már a végső leszámolás előtt állunk. - Leona nővér földink, első, legrégibb társnőink közül való, kikkel hajdan még gyengéd ifjúságunk idején együtt utaztunk ide az idegen országba, hogy az üdvözítőt kövessük. Ah, kedves nővér, az az utazás! - A búcsú (végbúcsú; tudtuk) szülőktől és rokonoktól, a honi vidéktől; tizenhat évünket mily könnyű szívvel hoztuk! Legtöbb helyt még delizsánszon kellett jönnünk, de néhol parasztszekéren, sőt gyalog is. „Némöt kutyák! Cudar, időgön frajjok!” - morogták utánunk néhol a bennszülöttek - a falusi parasztok, úgy akartam mondani. Most már tudom, mit jelentenek e szavak. - Ah, és a régen megboldogult első Würdige velünk (Leonánk testvérénje), az a szent, drága lélek: ő volt talán húszéves mindössze - a legöregebb köztünk. Falumbeliek voltak; egy gazdag mészárosmester egyedüli leánygyermekai - elhagytak családot és jómódot, mert a Jézus hívta őket. Ó, hányan ott vannak már azok közül - a legtöbbje fenn, a mennyei örök vígságban! - Kedves nővér, Berchtolda, ezt, ugye, meg kell bocsátaniok nekünk - nekünk, érzékeny öregeknek, hogy utolsó Főasszonyun-

kul őt kívánjuk - az elsőnek húgát, ki velünk együtt úgyszólván - igen, egy kissé mégis alapítója is ennek a háznak... Az önök háza ez már, kedvesem, a nyomunkban járóké, tudjuk mi is azt jól; és annyi sok okos, szép, hasznos új dolgokban igazuk is lehet; nekünk már csak apró érzékenységeink vannak - érzélgősségek, kegyelet, emlékek; ezeket hagyják csak meg nekünk!...

A jó Berchtolda elővette óriási, fehér apáca zsebkendőjét, és beletörölte megindultsága könnyűit.

- Ó, de mennyit elfecsegtem itt a drága időből magamról, magunkról; bocsásson meg! Pedig tán még hátra volna egy és más apróbb dolog; amit említeni akartam, amihez hozzájárulását kell kérnem - de nem, körülbelül készen is volnék... ah, igen, még egyet! A noviciátot, kedves nővér, a világért sem szeretnők más kezekben látni, mint az önéiben, aki anyai jóságával és okos tapintatával így felvirágoztatta. Bizony, hárommannyi fiatal leányka érzett kedvet már tavaly is az ön szerető gondjai alá, a noviciátba lépni - mint amennyi azelőtt volt az új jelöltek átlagos száma. Nagy szolgálat, melyet rendünknek ezzel tett; bizony nagy szükségünk van, tudom én, minél több testvérré, hogy a fizetett világi munkaerőt mindenütt mellőzhessük. De most már, mivel együtt van ez a szépszámú ifjú nyáj, meg kell tennünk mindent érdekükben, hogy igazi, jó szerzetesekké nevelődjenek. Meg kell vizsgálni szigorúan, nincsenek-e még más oly léha és bűnös elemek közöttük, mint a múltkori, csúnya eset, a Kerekes-féle család szereplői, kikről beszélni sem szeretek! És hogy mindig a legjobb példa lebegjen az ifjúság szeme előtt, megtehetnők az ön kedvéért, nagy munkája megkönnyítésére - hogy ideküldjük mellé kisegítőül az *igazi szerzetes* mintaképét, rendünk valódi szentjét, Evelina nővérünket.

- Az én dolgom az alázat lesz s az engedelmesség új Főasszonyunk parancsainak! - felelte Berchtolda kissé elborult arccal. Bevette utolsónak a legkeserűbb pirulát; a lesütött szemű, örökkön hallgató és komor szentet elfogadta ellenőrének. - Mindegy volt már ez is; legalább most úgy gondolta.

Mindenesetre ennek a hosszú, barátságos hangú beszélgetésnek volt az eredménye, hogy új, egyenkénti szavazásra nem is került sor többé. A püspök öméltóságához memorandumféle okmány ment a harmadik napon, mely az összes fogadalmas-testvérek aláírásával kéri Leona nővér Főasszonnyá nevezését.

S a vendégsororok is hazautazhattak végre.

16.

Május - boldog hó - tavasz teljessége! Érett, nagy szerelmet, büntetlent, nyilvánosat, boldogat példázó. Tiszta és ifjú mátkapárok hava; Mária hava és a kinyílt virágoké; Mária hava, a dicsőséges, örökös Menyasszonyé, Isten szép jegyeséé. Ó, Mária - boldogságos szűz Mária!

A kedves, szép kis templom főoltárán ott a Szűz képe, a mosolygó telt, édes asszonyé - murillói derűben áll felhők és rózsák között; angyalfejecskék kacagnak, rózsák piroslanak a felhőfüggöny kedves rejtekeiből; kandi angyalok vagy ámorok tán; pufók pogány puttócskák. A Szűz sugárzó feje körül csillagkoszorú; szép, erős lábai alatt a telihold sarlója, úgy lebeg rajta, és nyugodt győzelemben tapos a Kígyó fején... Persephone, ki tavaszkor diadalt arat a Sötétségen. - A bezárt, sínylő és titkos, téli érzéseken is... Ó, drága, értett misztérium; ó, átlátszó, gyenge fátyol; ó, ifjúság!

Jó a templom padjain ülni kedves tavaszi zsibbadásban, hosszú délutáni órákon - tömjén-füstben és virágillatban hallani a szószékről újra meg újra a drága naiv, örök legendát; aztán karban, együtt, halk zümmögéssel, lüktető ritmusban és felváltva, ilyeneket mondani: „Te Aranyház! Te frigynek szent Szekrénye! Mennynek Kapuja! Ó, elefántcsontból való Torony! Titkos értelmű Rózsa!...”

Világiak is, a város szép asszonyai, sőt szerelmes ifjai is ismerték, szerették, látogatták e virágos, muzsikás szép-szép tavaszi ájtatosságot; e Mária-litániákat a zárdatemplomban. S a bennlakók néha, kivonuláskor idegen úri ruhás férfiakat láthattak mosolyogva, levett kalappal álldogálni a csarnokban. És egy szép vasárnapon, a nyitott kapu világos terében egyszer csak felrévlett nekik egy összefogódzott, csinos, fiatal pár. Virágos, világos kalapka volt a menyasszonyon, szép fehér ruhácska; eleven kis arcán még néhány pattanás; barna, meleg szemei elmélyedve és álmodóan bámultak bele a zárdafolyosó sötétjébe. Mikor Király Erzsébet lépett ki, huncutul rámosolygott, és meglökte a férfi karját, hogy figyelmeztesse. A fiatalember levette kalapját, és tisztes, hálás mosollyal odaköszönt vigyázva az idegen leánynak - jó szellemüknek.

- Si-étnei! Was fir réndetlenség! - kiabált az Öreg az első pároknál.

- Láttátok Helént? Helént, Helént, Gross Helénkét! - szállt és lihegett a suttogás a bennlakók soraiban.

- Still sein! Unverschämtheit! - üvöltött Kunigund félelmes hangon, és felborította mérgében az uzsonnához való kenyereskosárt.

Másnap és harmadnap és azután is az ájtatosságon mindig ott volt az ifjú mátkapár; innét a templomból nem űzhette ki senki őket. „Lám csak, visszahúz a szíve ide mégis!” - mondogatták néha azok a sororok, kik különösebben szerették és tisztelték Helén nagynénjét, a nemrég boldogult Főasszonyt. „Mennyire hasonlít rá, a szeme, ugye?” És Helénke néha elmenőben félénken odaköszönt nekik: „Gelobt sei...!” Visszafeleltek; erre vétek is volna nem felelni.

Egy napon az előcsarnokban Virginia ment el a pár mellett; váratlanul megállt, és mélyen a leány szemébe nézett. Az lehajolt, és gyorsan, forrón csókolt kezét.

- Boldog vagy-é? - kérdezte komolyan az apáca.

- Jaj, nagyon - igazán nagyon, kedves nővér! Engedje meg, hogy bemutassam a jegyesemet; ő, ő olyan jó katolikus! Ó, kedves, drága jó nővér!...

És síró meghatottsággal hajolt újra a Virginia szép keze fölé, hogy csókkal borítsa. Az sima, kissé papos mozdulattal engedte.

- Imádkozni fogok érted, gyermek! A boldogult is, odafenn azt teszi bizonynyal; ő olyan jó volt, olyan bölcs!

- Ó, kedves nővér - engedje meg nekem - ő, de vajon elfogadná-e azt a zárda éntőlem? Egy új oltáruha-felszerelést, nehéz atlaszból, valódi arany és ezüst hímzéssel, és stólat is, palástot, karingeket - ő, oly boldog lennék!

- Majd megpróbálok közbenjárni, gyermekem! - felelt Virginia, és egy kegyes, kenetes, már-már püspöki mozdulattal simított végig a kis menyasszony arcán. Arra gondolt, hogy nem volna okos dolog elvadítani a zárdától végleg egy vagyonos és jó katolikus világi nőt.

Ő megint politizált, számított és szervezett; csakúgy, mint eddig - tudott volna-e egyebet tenni, másforma lenni? Már ilyen volt a természete!

A bennlakó növendékek jól tudták már Marika, a hírmondó útján, hogy a nagytudományú Magdolna nővér nem tanít a jövő tanévben itt, hogy a szent Evelina buzgón adja már a jó példát a noviciátban Berchtolda jelöltjeinek, és hogy Virginia marad ezutánra is az új Würdige mellett a titkár és a főrendező, a ceremóniamester és minden - akárcsak a boldogult mellett volt. Ó, lényegében nem is változott ám semmi - vagy csak nagyon kevés! Csak annyi, amennyinek okvetlenül kellett változnia; amit elkerülhetetlenül hoz magával a haladó idő kényszere, az ő lassú, biztos folyásával. Nem lehet nagyon siettetni, erőltetni semmit, hiába, és nem lehet feltartóztatni, megakadályozni sem. Az élet megy a maga útján - és amit mi görcsös erőlködő kis akarásunkkal elébe íránk, rákényszerítenénk - bizony csak felibe-harmadába teljesíti. Valami csüggesztő, de végül mégis kibékítő közepszer ez; a neve: megalkuvás, így van ez kinn az „igazi” világban is, - hát még itt, ahol még inkább: mindegy! Ahol *abban élnek* - ahová azért jöttek -, hogy *mindegy*. A számlált napok e siralomvölgyében így is, úgy is lepereregnek, elszállnak sebesen - és mindjárt itt a végső leszámolás, az egyetlen komoly dolog, amire csak *egy* olvasó körülmondása alatt is ötvenháromszor kell emlékezni szóval: - „Most és halálunk óráján.”

Ám a fiatal növendékek, a bennlakó „kisasszonyok” most már nem foglalkoztak oly nagy érdeklődéssel ezekkel a belső, zárdabeli dolgokkal, ők már kifelé gravitáltak; ki innét nem-sokára, a szabad levegőre. A helyükre mások, újak jönnek megint, ha ezek a friss falombok újra elbágyasztják rikoltó zöldjüket szeptember édesen szétcsurgó, arany napfényében. - Ezeknek a mostaniaknak már itt voltak a maguk kis, nagyon fontos - „igazi életgondjaik”, az ám! A vizsgák; és a nagy fő vizsga, a képesítő - mely majd „egész életükre” kihat.

A negyedévesek már nem is jártak rendes előadásra; a többi, alsóbb osztályok vizsgái idestova el is kezdődtek már az újépületben: s a „drukk” édes, kissé mimelt és játékos izgalmi lebegtek át a nagy, világos termeket; a szellős, egészséges, nyitott folyosókat. Szelényi papa mosolyogva járt köztük, és rémisztgette a lányokat a vizsga inkvizíció minden borzalmaival; és utólagos felfüggesztéssel, ha valami „puskázás” kisülne, ha az ifjú noviciák bő köntösük alatt, vagy a bejárók kontyukba rejtve, apró összegöngyölt cédulákat lopnának be az „írásbeli”-re; olyanokat, melyekre egy-egy tudományág egész rendszere és minden adatkincese rá van firkálva apró, mikroszkopikus betűkkel és „dióhéjban”.

A negyedévesek pedig lenn voltak egész nap a szép lombos kertben, és készültek a nagy képesítőre reggeltől estig. Kunigund nélkül, felügyelet nélkül csak maga a nyolc-tíz negyedéves kószált most a széles utakon, a drága, nagy fák hullós virága meg friss lombja alatt. Övék volt az egész kert. Egy-egy módszertankönyvet kezükben hurcoltak, vagy egy gazdaságtant ajkukra szorítottak, jelezve a buzgó, elmerült magolást - de az eszük egyre elkalandozott. Oly közel látszott már a szabadság, a jövő, az Élet - és innen oly szépnek látszott.

Övék volt most mindenestül a szép kert; a virágfelhős bokrok mátkaruhája s a megifjult nagy anyafák minden dísze. Szakadó szirompelyhek, az orgonák nyurga gallyai, a bokoraljak nedves, különös gyökérszaga, melyet csak nagyon mély-mély, lelkenedező lélegzettel, sejtő tavaszi sóhajjal lehet beszívni; és a pázsit frisse, az egek kékje, a fészkek, hintáló szelek, pelyhek, álmok, felhők, ez örök májusi oltárok - ifjúság...

És minden és mindig és „megint előről”...

A bennlakók kertje drótsövényén túl a gyenge káposztapalánták közt ott sétált Szelényi papa és egy nagy, vastag szivar. Most Szidu meg Gidu meg néhányan még odamennek hozzá, köréje sereglenek. Egy kicsit mindig nyaggatni, kérlelni kell, ha azt akarják, hogy beszéljen nekik; de aztán rákezd, belekap valahol - mindegy, hisz úgysem azon múlik:

- Nem „igazság”-ról van ám szó a természettudományban, lelkem! Igazság - az nincs, azaz hogy a vallásban van. Abban, amit hinnünk adatott Isten kegyelméből. A tudomány *összefüggésekre* kíváncsi, úgy ám -, új és termékeny összefüggésekre; vagyis olyanokra, melyek más összefüggésekkel legkönnyebben és legegyszerűbben kapcsolhatók. Értjük? Hm, igazán? Az a valami, hogy „sejt”, kislányok, az talán nem is létezik „valóságban”, csak a mesében; nem hiszik? Az ördögbe, hát miért is létezne - mi nyújt nekem vagy önöknek garanciát? Ezt valaki egyszer felvetette, csak úgy (megtetszett neki) - és az élettanban létezni fog mindaddig, míg a legtöbb jelenséget és legegyszerűbben ezzel tudjuk megmagyarázni. Úgy ám; és ha már nem lesz így, akkor a „sejt” penzióba megy, megtette kisdéd kötelességét. *Legegyszerűbben* - miért is mondtam ezt, Gizella kisasszony? No - sose törje a fejét, mindegy, hehe! Lám a föld és a hold és az egész naprendszer minden jelenségét meg lehet ám magyarázni egész jól a régi geocentrikus világnézettel is, bizony csak kissé cirkalmasan és hosszadalmasan és sok maradékkal. Mivel pedig könnyebben, egyszerűbben, kevesebb hézaggal lehet úgy, hogy a nap van a közepibe - hát a nap van a közepibe, lelkeim, de *csakis ezért!* Mikorra Szidónia kisasszony hajfűrtjeiben kissé megfogyatkozik a pigmenttartalom, akkorára - úgy sejtem - meg fog dőlni mindenestül az a szomorú emlékü fényelmélet, az éteri rezgésekkel, melyből legutolsó ötösét tetszett kapni nálam, igen! Mert újabban némi csirkefogók kezdenek feltalálgatni olyan új dolgokat - „je-ele-ensé-ége-ke-t”, mi? -, amelyek kis-kis mogyorónyi hézagokat kezdenek ütni a tiszteletre méltó „rezgési teoriá”-n. Azon, amelyik oly derékul prosperált évtizedekig, és olcsó világítószerekhez juttatta a hálátlan emberiséget. Még egynéhány ilyen impertinens kis lyuk - akkor jön egy merész fickó, és beveri az öklével: pasz! Nincs többé éteri rezgés! Lesz másik „szentigazság” egy új - vagy (nagyon lehet) visszajön a régi jó együgyűség arról, hogy az édes holdvilággal valami kis huncut kis picurka kis fluidális matériácska száll be az ablakjukon, és szipákolható be ábrándos sóhajaikban... Mit szólnak hozzá?

Nem szóltak semmit; csak mosolyogtak - mert fiatalok voltak. De amíg a „papa” mesélt, könnyű és lenge tavaszi eső kezdődött, és ő kinyitotta a nagy, zöldes vászonernyőt. De a leányok nem mozdultak. Mintha észre se vennék, hogy ifjú fejükre az ég langyos cseppjei hullanak, hogy már apró, sűrű szemcsés permetegye is elered; összefogódzva, mosolyogva és mozdulatlan álltak tovább e kedves kerti bölcs körül, és ráfüggesztették szemüket. Amit beszélt, arra nem is figyeltek tán (hisz ő sem számított nagyon rájuk) - de oly kedves volt

kövére arca, s ahogy saját mókás szavain örült -, és szégyelltek volna tőle, hogy olyan - *olyan igazi lányok* legyenek; egy kis rongyos eső miatt szertefutni a természettudományi előadásról.

A napfény előbukkant újra; és most a káposztaágyakkal szemben, a frissen gyomlált paradicsomok közt feltűnt a Popescu Kornél nyúlánk, szép lányalakja; lassan lépdelt Kapossy tanár úr mellett, és mindegyikük valami tankönyvet tartott a kezében. Arról beszéltek-e, valami fontos, vizsga előtti iskolai kérdésről? A neveléstani írásbeli tételekről vagy egyéb „mihez tartásról”? Nem tudhatni, de bizonyos, hogy mindenkinek oly komoly volt az arca, olyan szép komoly, hogy a legbotránkozóbb öreg soror vagy maga szent Evelina sem találhatott volna láttukon megütközni valót. Bizony, nagy búcsúzkodások folytak itt mostanában mindenfelé!

Király Erzsé most letről, a lombos kertből a környéket figyelte lopva, nem tűnik-e fel valahol veszély; aztán hogy meggyőződött, hirtelen surranással az orgonák közt, a kertpalánknál termett. Jól tudta, hogy magánosok, külvárosi lakosok kertjei nyúlnak ide; hogy emez éppen egy társnőjük szüleié; s hogy a Grünberger Fáni is itt szokott tanulgatni - járkálva, a hangos magolásba szinte belezöldülve és szédelő fejjel, elszikkadt ajkaival -, mert Grünberger nagyon jó tanuló. Most azonban vendége is volt; eljött hozzá együttkészülni az Erzsé földije, az a hű postillon d'amour - ki néha finom kuglercukrokat szokott kapni Budapestről - névtelenül küldeti valaki, akit nem is ismer.

- Jöjjön, Erzsike! *Van!* Már három napja őrzöm a Módszertanomban.

- Köszönöm, drága! Csúsztassa csak be ide az Ásványtanomba. Nincs ugyan veszély semerre a közelben, de nem árt vigyázni! Hát, hogy, mint vannak? Az egész középporral készen? Hát a fizikából? - Borzasztó, mint a malmok - magoló malmocskák! Mink idebenn még csak a pun háborúknál vagyunk és a másikon a szpektrál-analízisig. - Mit gondolnak, ki lesz jeles rendű? Elsősorban persze maga, Fánika!

- Persze. Majd én! Egy zsidó lány! - szabadkozott az, elpirulva az örömtől.

- Ó, ne gondolja, azért az apácák nem *olyanok*! Épp azért meg fogják adni magának, hogy kimutassák, milyen igazságosak a másvallásúakkal is. No, fogadjunk!

- Fogadjunk, hogy nem adnak jelest! - kiáltott Fáni, s szinte reszketett az izgalomtól.

- Mibe? Tíz certli csokoládéba! Ha jeles lesz, vesz nekem egy egész táblát. Gilt? Gilt! - Csak, drága, annak a varrónőismerősenek szóljon, kedves - mert tudja, drága, a Tedeum után muszáj nekem rögtön az a ruha s az útiköpeny is. Nagyon sürgős, aranyom!

- Ejha! Hova utazik olyan messzire?

- Fel Pestre!

- Ó - egész Pestre? Hát mit fog ott csinálni?

- Semmit. Csak úgy megnézem magamnak egy kicsit Pestet!

- Ne mondja? De jó magának! - mondta a két kis magolónő csaknem egyszerre, és hirtelen - ámulva, irigykedve és gyanakodva összenéztek, elhallgattak. A méhek zümmögtek a tavaszi bokrokon, az orgona fűrtje már lilult, és egy-egy sima, hús bimbófej megérintette fiatal arcukat.

1917

Vége